

No. 2.

SELECTA
LATINI SERMONIS
EXEMPLARIA

E SCRIPTORIBUS PROBATISSIMIS

EXCERPTA

A. P. CHOMPRE' I. U. LIC.

IN USUM STUDIOSAE JUVENTUTIS
DITIONUM AUSTRIACARUM
RECUSA.

VOLUMEN I.

Venale est 14½ cruciferis.

VINDOBONÆ,
TYP. JOAN. THOM. NOB. DE TRATTNERN,
TYFOGR. ET BIBLIOP. AULIC.

1790.

9
G.T. 15.

Non Auctores modo , sed etiam
partes operis elegeris.

! Quintil. L. I. Cap. 5.

EX

SULPICII SEVERI
HISTORIA SACRA
EXCERPTA.

PERIODUS I.

*A condito Mundo ad Diluvii finem usque,
complectens annos 1656.*

Anni **M**undus a Domino constitutus est.
Mundi Mundo autem condito, homo factus est.
Viro Adamus, mulieri Eva nomen fuit.
Sed constituti in Paradiso, cum interdictam
sibi arborem degustassent, in nostram, ve-
lut exules, terram ejeti sunt.

129 Deinde ex his Cainus atque Abel na-
suntur.

Part I.

A

Cai.

Anni Cainus impius, fratrem interemit.
Mundi Adamus, post necem filii minoris, Sethum filium procreavit.

Sethus vero Enossem, Enos Cainanem, Cainan Malaleelem; Malaleel Jaredem, Jared Enochum genuit, qui ob iustitiam translatus a Deo traditur.

Hujus filius Mathufala dictus est, qui Lamechum genuit; ex quo Noemus natus, iustitia egregius, & præ cæteris mortalibus Domino carus acceptusque.

Qua tempestate offensus Deus malitia hominum, quæ ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreverat. Sed Noemum, virum iustum, vita innocens destinata exemit sententiæ.

1536 Idem admonitus a Domino, diluvium terris imminere, arcam immensæ magnitudinis ex lignis contexit: ac bitumine illitam, impenetrabilem aquis reddidit, qua ille, cum uxore ac filiis tribus, & totidem nurius, est clausus.

Volucrum etiam paria, itidemque diversi generis bestiarum, eodem clastro recepta. Reliqua omnia diluvio absumta.

Igitur Noemus, cum jam imbrem destitisse, ac quieto in solo arcam circumferri intellexeret; ratus, id quod erat, aquas decedere; corvum primum explorandæ rei gratia, eoque non revertente (ut ego conicio, cadaveribus detento) emisit columbam, quæ, cum consistendi locum non reperisset, reversa est.

Rursum remissa, folium olivæ retulit: manifestum indicium, nudati cacumina arborum.

Ter-

Anni Tertio demum emissa, non rediit: unde
Mundi animadversum, aquam destitisse.

1656

Ita Noemus arca egressus est; ac primum aram Domino statuit, hostiasque ex volucris immolavit.

Mox a Domino cum filiis benedicitur, præceptumque accepit, ne sanguine vesceretur, aut sanguinem hominis effunderet: quia mundi primordia, mandati illius liber Cainus, maculaverat.

P E R I O D U S II.

Ab anno, qui diluvium proxime secutus est, ad Abrahami quartum & septuagesimum, quo in terram Chanaan commigrare iussus est, complectens annos 365.

*Ante
Christi.*

Tres filios Noemus habuit, Semum, Chamum, Japhetum.

Sed Chamus, quod seditum vino patrem riserat, maledictum a patre meruit.

Hujus filius, Chus nomine. Nembrodum gigantem genuit, a quo Babylon civitas constructa traditur.

Pleraque etiam oppida ea tempestate condita memorantur.

Sed cum multiplicaretur humanum genus, mortales una tantum omnes lingua utebantur.

His, more humani ingenii, consilium fuit insigni aliquo opere famam quærere, priusquam a se invicem diducerentur.

*Ante
Christ.* Ita turrim facere aggressi, quæ coslo ac-
cederet; nutu Dei, ut officia operantium
præpedirentur, inassueto sermonis genere
loquebantur.

Quo promptius dispersi sunt, cum alter alter-
rum, velut alienigenam, facile relinquebat.
Sed filiis Noemi ita divisus orbis fuit, ut
Semus intra Orientem, Japhetus Occiden-
tem, Chamus mediis contineretur.

1996

Abramus patre Thara natus est.

Abrami uxor Sara dicta est, primaque eis
in regione Chaldæorum habitatio fuit.
Inde apud Charras, una cum patre, di-
versatus est.

PERIODUS III.

*Ab anno sexto & septuagesimo Abrahami
ad eum usque annum, qui in Israelitarum
ex Ægypto exitum desit, complectens an-
nos 430.*

1921

Qua tempestate, admonitus a Domino,
domum, patriam ac patrem relinquens,
assumpto Lotho fratris filio, in terram Tha-
nanæorum profectus, in loco, cui Sichem
nomen est, confedit.

1920

Mox annonæ inopia Ægyptum concessit;
ac rursus reversus, Lothus, præ multi-
tudine familiæ a patruo digressus, ut la-
xioribus vacuæ tum regionis spatiis ute-
rentur, in Sodomis confedit.

Reges vicinarum gentium in armis erant,
cum antea nullum inter mortales certa-
men fuisset. Sed

Ante Sed aduersum hos, qui bello vicina tentabant, Reges Sodomorum, Gomorrhæorum, vicinarumque regionum in prælium erumpunt; primoque impetu fusi, victoriam concessere.

1812 Tum a victoribus Sodoma direpta, prædæ hostibus fuit; ductusque Lothus in captiuitatem.

Quod cum Abramus comperisset, prope re armatis servis suis, numero trecentis decem & octo, Reges, victoria feroces exutos prædæ armisque, in fugam compulit.

Tum a Melchisedecho sacerdote benedictus est, eidemque decimas prædæ dedit.

Reliqua his, quibus erepta erant, reddidit.

Per idem tempus Abramo Dominus locutus est, multiplicandumque semen ejus, sicut arenas maris, stellasque cæli, spopondit: peregrinumque ejus semen prædixit futurum, ac posteros in hostili solo, per quadringentos annos, laturos seruitium: postea libertati restituendos.

Tum ei, adjectione unius litteræ, nomen immutatum.

1897 Ita nunc ex Abramo Abrahamus dicitur. Eodem tempore Abrahamo lex circumcisionis imposita est: erat ei autem ex ancilla filius Ismael.

Et cum ipse esset annorum centum, uxor autem ejus nonaginta: futurum eis filium Isaacum Dominus pollicetur, qui cum duobus Angelis ad eum venerat.

Inde Sodomam missi Angeli, Lothum in porta sedentem repperunt.

Ante Quos cum ille, homines existimans, ho-
Christ. spitio receptos cœnatosque domi haberet;
juventus improba ex oppido (conviciis)
novos hospites (laceffivit.)

Tum Lothus ab hospitibus edoctus, per-
dendum oppidum, propere cum uxore &
filiabus est egressus.

Interdictum tamen eis est, ne retrorsum
conspicerent.

Sed mulier parum dicto audiens (humano
malo, quo ægrius vetitis abstinetur.)
flexit oculos, statimque in (salis) molem
conversa traditur.

Ac Sodoma divinis ignibus conflagravit.

Lothi autem filia, existimantes humanum
genus interiisse, inebriatum patrem (fe-
fel'erunt:) unde Moab & Ammon nati
sunt.

1896 Per idem tempus fere, cum Abrahamus
esset etiam centum annorum, Isaacus filius
natus est: tum ancilliam, de qua Abraha-

1891 mus filium susceperat, Sara expulit; quæ
habitasse in deserto, una cum filio, & præ-
ficio Domini defensa dicitur.

1871 Non multum post, Dominus Abrahami fi-
dem tentans, immolandum sibi a patre fi-
lium Isaacum poscit.

Quem ille non cunctatus offerre, cum aræ
puerum superposuisset, gladiumque educe-
ret, vox missa de cœlo est, puero ut par-
ceret: victimæ aries præsto fuit.

Consummatoque sacrificio, Abrahamo
Dominus locutus est, promittens ea, quæ
jam sponderat.

Ante At Sara, cum septimum & vicesimum supra
Christ. centesimum annum ageret, decessit:
 1856 **corpus** cura viri sepultum in Hebrone,
Chananæorum oppido.

Etenim illic Abrahamus comorabatur.
Tum Abrahamus, Isaacum filium juveni-
 lis ætatis videns, siquidem tum quadra-
 gesimum annum agebat, servo suo impe-
 ravit, uxorem ei quæreret: ex ea tamen
 Tribu atque terra, de qua ipse oriundus
 videbatur: modo ut inventam puellam in
 regionem Chananæorum deduceret, nec
 (Cipla) putaret eum, causa conjugis, in
 solum patrium rediturum.

Ita servus profectus in Mesopotamiam, ad
 oppidum Nachoris, Abrahami fratris, de-
 venit; successitque in domum Bathuelis
 Syri, Nachore patre geniti.

1836 **H**ujus filiam Rebeccam, speciosam virgi-
 nem, conspicatus poposcit, atque ad
 dominum adduxit.

Abrahamus diem functus est, impletis an-
 nis centum & quinque & septuaginta, cor-
 pus sepulchro Saræ uxoris appositum.

1823 **A**t Rebecca diu sterilis, assiduis mariti
 ad Dominum precibus, a die matrimonii,
 vicesimo fere anno, geminos edidit; qui
 in matris alvo exultasse sæpius traduntur:
 dictumque responso Domini est, duos in
 his populos prænuntiari, & majorem mi-
 noris subdendum esse imperio.

Sed prius editus, asper setis, Esauus vo-
 catus, minori Jacobus nomen fuit.

Ea tempestate gravis annonæ inopia ter-
 ras **incederat.**

Ante Qua necessitate Isaacus in Gerara ad re-
Christ. gem Abimelechum cessit, admonitus a Do-
 1804 mino, ne in Ægyptum descenderet; ei-
 demque universæ illius terræ possessio pro-
 mittitur ibique benedicatur.

Multiplicatus pecore atque omni substan-
 tia, agente invidia, ab incolis pellitur;
 pulsus, apud Puteum juramenti confedit.
 1759 Igitur annis gravior, luminibus obduclis,
 cum Esauum filium benedicere pararet,
 consilio Rebecca matris, Jacobus se be-
 nedicendum pro fratre obtulit.

Ita Jacobus, adorandus principibus & gen-
 tibus, fratri præponitur.

Quæ rebus Esauus accensus, fratri ne-
 cem moliebatur.

Quo metu Jacobus, hortante matre, in
 Mesopotamiam confugit: admonitus a pa-
 tre, ut ex domo Labanis, fratris Rebec-
 cæ, uxorem acciperet.

Tanta illis cura fuit, cum in alienis terris
 consisterent, genus tamen intra familiam
 suam ducere.

Ita Jacobus profectus in Mesopotamiam,
 per soporem Dominum vidisse fertur; at-
 que ob id locum somni sacratum habens,
 lapidem ex eo sumit, vovitque, si rebus
 prosperis revertisset, titulum sibi domus
 Domini futurum; decimasque omnium,
 quæ acquisita sibi forent, Domino datu-
 rum.

Inde se ad Labanum, fratrem matris, con-
 tulit; quem ille sororis filium agnitum in
 hospitium benigne recepit.

Erant Labani duæ filiæ, Lia & Rachel.

Sed

Ante Christ. Sed Lia oculis deformior, Rachel pulchra fuisse memoratur.

Cujus specie Jacobus captus, eam sibi in matrimonium a patre postulans, septem annorum servitio se mancipavit.

Sed impleto tempore, Lia ei supponitur; ac rursus septenni servitio subditur, atque ei Rachel traditur.

Sed, hanc diu sterilem, Liam fecundam fuisse, accepimus.

Filiorum, quos ex Lia Jacobus habuit, hæc sunt nomina, Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Zabulon, & Dina (filia.)

Ex ancilla vero Liæ, Gad & Aser.

Ex ancilla Rachaelis, Dan & Nephthalim nati sunt.

1745 At Rachel, desperato jam partu, Josephum edidit.

1739 Tum Jacobus redire ad patrem cupiens; cum ei Laban focer partem pecorum, mercedem servitii, dedisset, ob quæ parum sibi eum æquum gener Jacobus ratus, dolum ab eo suspectans, clam profectus est vicesimo primo fere anno quam advenerat: Rachel, viro incscio, patris idola furto abstulit.

Qua injuria Laban generum persecutus, non repertis idolis, pace facta, regressus est; multum obtestatus generum, ne uxores filiiabus suis superinduceret.

Inde digressus Jacobus, vidisse Angelos & castra Domini, legitur.

Sed cum præter regionem Edomeæ, quam Esauus frater incolebat, iter destinaret;

Ante missis prius legatis & muneribus, suspen-
Christ. dum sibi fratrem exploravit.

Tum ille obviam fratri processit: nec tamen Jacobus se ultra fratri credidit.

Sed pridie quam inter se fratres convenirent, Dominus, humana specie assumpta, colluctatus cum Jacobo refertur.

Et cum adversus Dominum pravaluisset, tamen non esse mortalem, non ignoravit: benedici sibi ab eo flagitabat.

Tum a Deo illi immutatum nomen est, ut ex Jacobo ISRAEL diceretur.

Sed cum ille vicissim a Domino nomen Domini quæreret; non esse quærendum, quia admirabile esset, responsum est.

1737 Ex colluctatione autem, latitudo femoris Jacobi obtorruit.

Igitur Israel declinans fratris domum, promovit agmen in Salem Sichimorum oppidum; atque ibi loco, pretio accepto, tabernaculum statuit sibi.

1728 Huic oppido Hemor Chemoreus princeps præerat.

Hujus filius Sichemus, Dinam filiam Jacobi, ex Lia genitam, (rapuit)

Quo comperto, Simeon & Levi, Dinæ fratres, omnes in oppido sexus virilis, dolo peremerunt, ac impigre sororis ultimi sunt injuriam.

Oppidum a filiis Jacobi direptum, prædaque omnis est abducta.

Id factum ægre admodum tulisse Jacobus fertur.

Mox a Domino monitus Bethlehemum petiit, ibique altare Domino statuit.

Ante Christ. Inde in parte turris Gaderis tabernaculum fixit.

Rachel ex partu obiit; puer Benjaminus vocatus est.

1729 Isaacus decessit annos natus centum & octoginta.

Post excessum patris, Jacobus in solo eo, in quo Isaacus vixerat, commorabatur.

Filii ejus aliquantum ab eo, pascui gratia, cum gregibus secesserant; Josephus tamen ac Benjaminus parvus, domi resederant.

Carus admodum Josephus patri, obque id invisus fratribus; simul, quia frequentibus ejus somniis, majorem eum omnibus futurum, portendi videbatur.

Igitur ad inspiciendos greges, revisendosque fratres a patre missus, opportunus injuriæ fuit.

Namque, viso fratre, consilium necis ejus ceperunt.

1718 Sed, obsistente Rubene, cui a tanto facinore abhorrebat animus, in lacum demissus est; mox, suadente Juda, deducti ad mitius consilium, negotiatoribus eum, qui tum Aegyptum petebant, vendiderunt; atque ab his Potifari, Præposito Pharaonis, traditus est.

At Josephus cum benigne a curatore regio, qui eum pretio acceperat, haberetur, domumque ejus & familiam procuraret, decorus ipse insigni specie, uxoris domini oculos in se converterat.

1717 Appetitum sapius, nec acquiescentem sibi, falso scelere infamat; ac viro queritur, (vim) sibi fuisse intentatam.

Ita

Ante Ita Iosephus in carcerem est coniectus.
Christ. Erant in eadem custodia ministri regis duo,
 qui, cum somnia sua ad Iosephum retulissent,
 futura ex somnio coniectans, unum eorum
 prenis capite luituram, alium absolvendum
 pronunciavit.

Atque ita accidit.

Igitur post biennium somnium Regi obiectum est.

Quod cum a prudentibus Aegyptiorum non posset absolvi, minister regis ille, carcere exemitus, regem admonet, Iosephum esse mirum somniorum interpretem.

1716 Ita Iosephus solvitur, interpretatusque est regi somnium, septem annis proximis maximam frugum ubertatem futuram, consequentibus inopiam.

Quo metu rex percussus, videns divinum in Iosepho spiritum, rei eum annonariae praefecit, aequato secum imperio.

Tum Iosephus, abundantibus per totam Aegyptum frumentis, magnam copiam congregavit: multiplicatisque horreis, adversus futuram famem consuluerat.

Ea tempestate spes atque salus Aegypti in illo sita erat.

Per idem tempus vero duos ex Afenetha (conjuges) filios genuit, Manassem & Ephraimum.

Ipsae autem, cum summam a rege potestatem accepit, erat annorum triginta.

Nam a fratribus, septemdecim annos natus, venundatus est.

Interea rebus in Aegypto adversus famem bene compositis, orbem terrarum gravis frumenti inopia quatiebat.

Qua

*Ante
Christ.*

Qua necessitate compulsus Jacobus filios in Aegyptum misit, Benjaminum tantum secum domi retento.

Igitur Josephum rerum potentem, penes quem annonæ arbitrium erat, fratres adveniunt & more regio adorant.

Quibus ille visis, callide agnitionem dissimulans, hostiliter eos venisse, & subdole loca explorare arguebat.

Argebatur autem, quod Benjaminum fratrem non videbat.

Res ergo in id deducta, ut presentiam ejus pollicerentur, nimirum, ut ex eo quæreretur, an isti explorandi causa Aegyptum intrassent.

Ad promissi autem fidem, Simeon obses traditur: ipsis frumentum gratis datum.

1706 Rursum igitur revertentes, Benjaminum, ut convenerat, deduxerunt.

Tum se cognoscendum Josephus fratribus præbuit, non sine pudore male merentium. Ita eos, oneratos frumento, multisque donatos, domum remisit; præmonens, quinque adhuc annos famem futuram: cum patre atque omni progenie ac familia ad se commigrarent.

Jacobus in Aegyptum descendit, Aegyptiis admodum lætantibus, gaudente rege, benigne a filio susceptus.

Igitur Jacobus, septimo & decimo anno, quam in Aegyptum advenerat, urgente morbo, Josephum filium obtestatur, corpus sepulchro suo redderet.

Tum Josephus patri benedicendos filios suos obtulit: quibus benedictis, cum tamen,

Ante Christ. men, benedictionis merito, majori minore proposuisset, filios omnes benedictione lustravit.

1689 Decessit autem annos natus centum ac septem & quadraginta.

Funus magnifice curatum; corpus in sepulchro majorum Josephus condidit.

Fratres, post patris obitum, pro conscientia parentes, benigne habuit.

1635 Decessit autem Josephus ipse aetatis anno decimo & centesimo.

Hebraei igitur, qui in Aegyptum devenerant, incredibile memoratu est, quam cito numero aucti sint, multiplicataque progenie Aegyptum repleverint.

Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Josephi benigne fovebat, succedentium regum imperio deprimebantur.

Nam & opus durum aedificandarum civitatum eis impositum; & quia jam multitudo abundans metuebatur, ne quando libertatem armis vindicarent, parvulos, recens editos, aquis mergere, edicto regio, cogebantur.

Nec dissimulare cruentum imperium licebat.

1571 Qua tempestate filia Pharaonis infantem, in flumine repertum, nutriendum pro filio curavit: nomen puero Moyses dedit.

1531 Moyses hic, cum vitiles annos ageret, conspicatus, Hebraum ab Aegyptio pulsari, permotus dolore, fratrem ab injuria vindicans, Aegyptium, calce perculsum interemit. Mox, supplicium e facio metuens, in terram Madian profugit; & apud Jethonem

fa-

Ante sacerdotem regionis illius, diversatus, fili-
Christ. am ejus Sephoram in matrimonium ac-
 cepit, exque ea duos filios, Gerlam &
 Eliezerum, sustulit.

Hoc tractu temporum Jobus fuit, legem
 naturæ & agnitionem Dei & omnem justitiam
 complexus, prædives opibus, atque
 eo illustrior, quod his neque integris cor-
 ruptus, neque amissis depravatus est.

Nam cum, per diabolum exutus bonis, fi-
 liis etiam esset orbatus; ad extremum di-
 ris ulceribus affectus; non potuit vinci, ut
 præ doloris impatientia aliqua in parte
 peccaret.

Mercedem denique divini testimonii con-
 fecutus, sanitati redditus: omnia, quæ ami-
 serat, in duplum recepit.

At Hebræi, multiplicato servitutis malo
 pressi, querelis in cælum conversi, spem
 auxilii a Deo expectabant.

1492 Tum Moyse, pascenti oves, repente rubus
 ardere visus est, flammis tamen, quod erat
 mirabilius, innoxiiis.

Qua novitate obstupefactus, rubo propius
 accessit, statimque ad eum istiusmodi tere
 verbis Deus locutus est: Dominum se esse
 Abrahami, Isaaci, & Jacobi: quorum pro-
 geniem, Aegyptiorum dominatione depres-
 sam, ereptam malis cupiat; iter ergo sus-
 ciperet ad regem Aegypti, ducemque se
 populi, in libertatem restituendi, præstaret.
 Cunctantem potestate confirmat, virtutem
 ei signorum faciendorum impertiens.

Ita Moyse in Aegyptum profectus: signis
 prius apud suos editis, assumpto fratre Aa-

rone

*Ante
Christ.*

rone, Regem adiit: missum se a Deo pro-
dit, verbisque se Dei dicere, populum
Hebræum uti dimitteret.

At ille, negans se Dominum nosse, parere
imperio abnuebat.

Cumque Moyles in testimonium mandato-
rum Dei, ex virga draconem fecisset; mox
aquis omnes in sanguinem convertisset; to-
tamque terram ranis oppleffet; facienti-
bus similia Chaldæis, magicas esse artes,
quæcumque per Moysem fierent, potius
quam Dei virtutem, (rex) pronuntiabat.
Donec superductis ciniphibus terra opple-
ta est, Chaldæis fatentibus, majestate di-
vina ista fieri.

Tunc rex, malo coactus, advocato ad se
Moysæ & Aarone, dat populo discedendi
potestatem, modo ut superductam cladem
avertent.

Sed ubi clades exempta est, impotens sui
animus in se reversus, exire, ut convene-
rat, Israëlitas non patiebatur.

Ad extremum decem plagis corporis &
regni sui contusus & evictus est.

Sed pridie quam Aegypto populus est
egressus, mandatis Domini instruitur, rudis
adhuc temporum; mensē illum, qui tunc
erat, primum omnium mensium esse co-
gnosceret.

Sacrificium autem diei illius in solemnita-
tem consequentium seculorum ita esse ce-
lebrandum, ut quarta decima die mensis
agnus immaculatus, anniculus, víctima
caderetur; ejusdem sanguine postes illi-
airentur.

Quar-

Ante Carnem penitus exedendam, os autem non
Christ. conterendum.

Septem diebus fermento abstinerent, azy-
mis uterentur, ritumque hunc posteris
traderent.

Ita populus egressus dives suis copiis, &
1491 Aegypti spoliis cumulator, cujus nume-
rus, ex quinque & septuaginta Hebraeis,
qui primum in Aegyptum descenderant,
ad millia virorum sexcenta pervenerat.

Igitur propere egressus, columna nubis in-
terdiu, noctu columna ignis praeferebatur.
Sed cum, ob interjectum sinum Rubri ma-
ris, praeter terram Philistinorum via du-
ceret; ne postea Hebraeis, eremum asper-
nantibus, redeundi in Aegyptum continen-
tibus terris & noto itinere facultas pande-
retur: nutu Dei aversi, in Rubrum mare
illati sunt, castraque ibi cunctantes con-
stituerunt.

Quod ubi regi nunciatum est, Hebraeum
populum via errore in objectum mare de-
venisse, nullum ei esse exitum, obsistente
elemento; turens animi, quo angebatur,
tot hominum millia regno suo & potestati
decedere, exercitant propere educit.

Jamque eminus arma signaque & proten-
tae patentibus latae campis acies visabantur;
cum, Hebraeis metu trepidis, & caelum
aspectantibus, Moyses a Deo monitus,
percutsum virga mare discidit.

Ita populo, cedentibus in latera aquis,
velut in continenti, iter pervium fuit.

Nec cunctatus Rex Aegyptius cedentes
insequi, mare, qua patebat, ingressus, mox

Pars I.

B

602-

*Ante
Christ.*

coëuntibus aquis, cum omni exercitu delatus est.

Tunc Moyses incolunitate suorum, exitio hostium, virtuteque exultans, canticum Domino cecinit, idemque omnis turba virilis ac muliebris sexus fecit.

P E R I O D U S I V .

Ab anno, qui Israëlitarum ex Aegypto exitum proxime secutus est, ad tertium regni Salomonis ante templum conditum, complectens annos 519.

Sed ingressos eremum, cum jam per triduum iter agerent, aquæ penuria urgebat, repertaque ob amaritudinem usui non erat. Ac tum primum impotentis populi contumacia apparuit.

Jamque in Moysen ferebatur, cum edocuis a Deo, lignum aquis intulit, cujus hæc vis fuit, ut dulcem saporem fluentis redderet.

Exin promotum agmen, apud Elim, duodecim fontibus aquarum & septuaginta arboribus palmarum repertis, confedit.

Rursus populus famem conquerens, Moysen increpabat, Aegypti servitium cum saturitate ventris desiderans.

Tum grex coturnicum, superne missus, castra opplevit.

Postero autem die animadvertunt, qui extra castra processerant, parvis quibusdam siliquis oppletum solum, quarum species

in

Ante in modum coriandri seminis glaciali albedine erat, ut crebro hybernis mensibus, superductis pruinis, tegi tetram videmus. *Christ.* Tum per Moysen populus admonetur, panem hunc eis munere missum Dei: unumquemque in id paratis vasculis tantum usurpare debere, quantum in diem unum pro numero singulis fatis esset: sexto tamen die, quia sabbatho colligi non liceret, duplum præsumerent.

Verum populus, ut semper, parum dicto audiens, more humani ingenii, non refrænavit cupiditatem, ex reconditis in posterum quoque diem consulens.

Sed reposita fœtore diro in vermes effervescebant, cum, die sexto in sabbathum reservata, integra permanerent.

Hoc Hebræi per quadraginta annos cibo sunt usi: cujus sapor melli proximus, nomen *Manna* traditur.

Inde progressus populus, cum aquæ penuria teneretur, ægre ab exitio ducis temperabat.

Tum Moyses, mandante Domino, apud locum, cui Oreb nomen est, virga petram percutiens, largæ aquæ capiam fecit.

Sed ubi Raphidim perventum, Amalecitarum populum incursionibus vastabant.

Moyses, suis in prælium eductis, cum Jesum bellantibus præfecisset, assumto Aarone & Ure, spectator pugnæ futurus, simul precandi Dominum gratia, montem conscendit.

Sed cum dubio eventu acies concurrissent, Moyses precibus victor Jesus, hostes in noxam cecidit.

Ante Per idem tempus Jethro, Moysis focer,
Christ. cum filia Sephora (quæ Moyfi nupta, proficifcente in Aegyptum viro, domi referat) liberisque ejus, cognitis rébus, quæ per Moysen gerebantur, ad eum venit.

Hujus consilio Moyses ordines populi distribuit; tribunos centurionesque & decuriones præficiens, necessarium discipline ritum posteris tradidit.

Post hæc Jethro in patriam regressus est. Exin ad Sinam montem perventum.

Ibi Moyses a Domino monetur, populus ut sanctificaretur, auditurus Dei voces, idque sollicitè curatum.

Sed ubi Deus monti insilit, validis tubarum clangoribus aër quatiebatur, crassæque nubes crebris cum fulminibus advolvebantur.

Moyses & Aaron in montis cacumine Dominum propter, populus circa ima montis, constitit.

Ita lex lata multiplex & copiosa Dei verbis, & sæpe repetita, cujus si quis erit curiosior, fontem ipsum adeat, nos eam breviter perstringimus.

Non erant, inquit, tibi Dii alieni præter me.

Non facies tibi idolum.

Non sumes nomen Dei tui in vanum.

Sabbatho nullum opus facies.

Honorifica patrem tuum & matrem tuam.

Non occides.

Non moechaberis.

Non furtum facies.

Non falsum testimonium dices adversus proximum tuum.

Non

Ante. *Nun concupisces quicquam proximi tui.*

Christ. His a Deo dicitis, cum tubæ circumstrepent, lampades inardescerent, montem fumus obtegeret, populus præ timore inhorruit, verba Dei non sustinens.

Poposcitque a Moysè, ut ipsi tantum loqueretur Dominus, atque ita audita ad populum referret.

Edicta autem Dei ad Moysen istiusmodi sunt.

Hebraus puer, pecunia emtus, sex annis serviet; posthac liber erit: sponte autem permanenti in servitute, auris forabitur.

Qui hominem occiderit, capite pœnas luet: qui imprudens (hoc fecerit,) rite exsul erit.

Qui patrem matremve pulsaverit, convitiumque eis dixerit, capitali supplicio afficitur.

Si quis Hebræum subreptum vendiderit, mortis dabitur.

Si quis servum proprium, servamve percusserit, exque eo ictu obierit, reus iudicio fiet.

Si quis servo oculum, aut dentem extraxerit, servus vindicta liberabitur.

Taurus, si hominem occiderit, lapidabitur, si dominus, sciens bestiae vitium, non consuluerit, & ipse lapidabitur, aut pretio: si redimat, in quantum accusator poposcerit.

Si servum taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino numerabitur.

Si quis defossam lacum non cooperuerit, pecusque in lacum ceciderit, pretium pecudis domino dabit.

Si taurus alterius taurum occiderit, pecus venundabitur, pretiumque domini partientur, perentum etiam dividant.

Ante Quod si Dominus, vitium tauri sciens, non
Christ. consuluerit, taurum dabit.
 Si quis vitulum subripuerit, quinque restituet.
 Si ovem subripuerit, quadrupli pena erit.
 Si viva penes abactorem pecora reperientur,
 dupla restituet.
 Nocturnum furem occidi licet, diurnum non
 licet.
 Si cuius pecora alterius fata depaverint,
 dominus pecoris eversa restituet.
 Si depositum perierit, is pene quem deposi-
 tum fuit, jurabit, nihil dolo se egisse.
 Fur inventus duplum dabit.
 Commendatum pecus, a bestia interceptum,
 non restituetur.
 Si quis virginem nondum desponsatam (ra-
 puerit,) dotabit puellam, & ita eam uxorem
 accipiet.
 Si pater puella nuptias recusaverit, dotem
 raptor dabit.
 Sacrificans idolis pereat.
 Viduam & orphanum non premendos.
 Pauperum debitorem non perurgendum.
 Nec usuram pascendam.
 Vestimentum pauperis pro pignore non acci-
 piendum.
 Principem populi non increpandum.
 Primo genita omnia Domino offerenda.
 Carnem a fera captam non edendam.
 Coitiones in testimonium falsum, aut in qua-
 cumque malitia, non esse faciendas.
 Inimici pecus errans non praeteribis, sed re-
 duces.
 Si animal inimici succubuisse oneri inveneris,
 erigere debebis.

*Ante
Christ.*

Innocentem & justum non occides.

Non justificabis impium pro muneribus.

Munera non accipienda.

Advenam benigne habendum.

Sex diebus opus faciendum, Sabbatho requiescendum.

Fructus septimi anni non metendos, sed pauperibus & egenis relinquendos.

Hæc fere Moyses ad populum verba Dei retulit, altariumque ex duodecim lapidibus sub monte constituit.

Ac rursus montem, in quo Dominus consistebat, conscendit, adhibito secum Aaron, Nadabo & Abiude, majoribusque natu septuaginta.

Sed hi non valentes Dominum intueri, locum tamen, in quo Dominus stabat, viderunt; cujus mirabilis forma & claritudo eximia refertur.

Moyses autem arcessitus a Domino, interiorem nubem, quæ circum Dominum steterat, ingressus, quadraginta diebus, totidemque noctibus ibi fuisse narratur.

Quo tempore super ædificando tabernaculo atque arca ritumque sacrificandi, edictus verbis Dei est.

Sed immorante diutius Moyse, quippe qui quadraginta dies apud Dominum duceret, populus, desperato ejus reditu, Aaronem compulit simulacra facere.

Tunc ex metallis conflatis vituli caput exstitit.

Cui cum populus, Domini inmemor, hostias obtulisset, vinoque se & ventri dedit: despectans hæc justo dolore Deus,

*Ante
Christ.*

improbum populum, nisi a Moyse fuisset exoratus, deleffet.

Sed regressus Moyſes, cum duas ex lapide tabulas, manu domini scriptas, detulisset, populumque luxui & sacrilegio deditum deprehendisset, tabulas confregit: indignam esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur.

Multis tamen increpitis, Levitas ad se aggregavit, eisdemque præcepit, ut districtis gladiis populum cæderent.

Quo impetu viginti tria millia virorum perempta dicuntur.

Tum Moyſes Tabernaculum extra castra constituit, quod quoties fuisset ingressus, columna nubis aditare pro foribus visebatur, coramque ad Moyſen Dominus loquebatur.

Poscente autem Moyſe, ut Dominum in majestate propria videret, responsum, formam Dei mortalibus oculis perspici non posse: posteriora tamen ejus (recedentis vestigia) videre concessum: tabulæque, quas Moyſes prius confregerat, refectæ. Sed in hoc colloquio Dei, quadraginta diebus diversatus apud Dominum Moyſes traditur.

Cumque de monte descenderet, tabulas præferens, tanta claritudine facies ejus renebat, ut intueri eum populus non valeret. Sed cum mandata Dei relaturus esset, vultum velamento obtexit, atque ita ad populum verbis Domini locutus est.

Hoc in loco Tabernaculi interiorumque ejus ædificatio refertur.

Quo

Ante Quo consummato nubes superne decidit,
Christ. atque ita Tabernaculum obumbravit, ut
 ipsum Moysen aditu excluderet.

Levi Tribu in sacerdotium segregata, reliquæ tribus dinumeratæ sunt.

Cum ergo populus Mannæ cibo uteretur, tot tantisque beneficiis Dei, ut semper, ingratus, viles, quibus in Aegypto affueverat, dapes desiderabat.

Tum Dominus immensam copiam coturnicum castris intulit; quas cum avide diriperent, primoribus labiis admotis carnibus, interibant.

Magnaque eo die clades in castris fuit; adeo ut viginti & tria virorum millia perisse tradantur.

Ita populus eo, quem desiderabat, cibo punitus est.

Inde promotum agmen & in Pharanidem ventum est: edoctusque a Domino Moyses, vicinam esse terram, cujus possessionem eis promiserat Dominus.

Exploratoribus in eam missis, renantiatur, felicem omni copia esse regionem; sed gentes validas, & munita ingentibus muris oppida.

Quod ubi populo compertum fuit, magnam mentes omnium formido inceserat, eoque mali ventum est, ut, spreto Moysis imperio, ducem sibi constituere pararent, cujus ductu in Aegyptum reverterentur.

Tum Jesus & Caleb, qui inter exploratores terræ fuerant, concissis vestibus stententes populum obtestantur, ne exploratoribus credant formidolosa referentibus: se

Ante quoque una cum his fuisse, nihil metuen-
Christ. dum in solo isto reperisse: promissis illos
 Dei confidere oportere; hostes prædæ po-
 tius quam exitio fore.

Sed gens indomita, sanis consiliis male re-
 nitens in perniciem eorum ferebatur.

Queis rebus commotus Dominus, partem
 populi hostibus cadendam objecit.

1489 Exploratoribus interfectis ad vulgi formi-
 dinem, secuta est eorum contumacia, qui
 se, Dathane & Abirone ducibus, adversum
 Moysen & Aaronem erigere conati sunt.

Sed eos vivos hiatu suo terra absorbit.

Nec multo post totius populi in Moysen
 & Aaronem orta seditio est, adeo ut Ta-
 bernaculum (quod erat nefas, nisi sacer-
 dotibus, introire) irrumperent.

Tum vero catervatim in eos grassata mors
 est: momentoque omnes interiissent, nisi
 Moysis precibus placatus Dominus, cla-
 dem avertisset.

Numerus tamen peremtorum septingenti
 & quatuordecim millia fuit.

Nec multo post ob aquæ penuriam, ut
 jam sæpius, populi exorta seditio est.

Tunc Moyses a Domino monitus, ut pe-
 tram virga feriret, familiari sibi experi-
 mento (si quidem id jam ante fecisset) se-
 mel atque iterum petram percussit, atque
 ita aqua effluxit.

In quo quidem notatus a Domino Moyses
 refertur, quod per diffidentiam non nisi
 iterato icû aquam eduxerit.

Denique ob hoc peccatum promissam sibi
 terram non ingressus est.

Ante Igitur Moyſes ex eo loco promovens,
Chriſt. cum præter Idumæam agmen educere pararet, miſſis ad regem legatis tranſeundi copiam popoſcit, ob ius ſanguinis bello abſtinendum ratus.

Etenim gens illa Eſavi progenies erat. Sed rex ſupplices aſpernatus, tranſitum negavit, paratus armis contendere.

Tum Moyſes in Or montem iter convertit, vetita via abſtinens, ne quam inter conſanguineos cauſam belli præberet.

1452 In æro quoque curſu regem gentis Chanaanæorum delevit.

Seonem quoque regem Amorrhæorum perculit, omniumque eorum oppidis potitus eſt. Baſanem etiam & Balacum reges devicit, & caſtra ſuper Jordanem haud longe ab Hierichonte molitus eſt.

Tunc adverſus Madianitas certatum: viſique & ſubaſi ſunt.

Moyſes mortuus eſt, cum quadraginta in deſerto annos populo præſuiſſet.

1452 Ceterum Hebræi ob hanc cauſam tanto tempore in eremo fuiſſe traduntur, donec interirent.

Excepto enim Jeſu & Calebe nemo ultra viginti annos natus, Aegypto profeſſus, Jordanem tranſiit.

Iſpe Moyſes, ut terram promiſſam videret tantum, nec contingeret, peccato ejus adſcribitur. quod eo tempore, quo ſaxum ferire, & aquam producere præceptus eſt, poſt tot virtutum ſuarum experimenta, dubitaverit.

Ante Decessit autem anno ætatis vicesimo &
Christ. centesimo.

De sepulcri loco parum compertum.

Moysè mortuo summa rerum penes Jesum,
 Navè filium, erat.

Etenim illum sibi Moyses successorem con-
 stituerat, virum virtutibus suis simillimum,
 Principio autem suscepti imperii, dimissis
 per castra nuntiis, populum certiozem facit,
 frumentum uti pararent, triduoque
 proximo iter pronuntiat.

Sed Jordanis flumen validissimum tran-
 situm prohibebat: quia neque navium co-
 pia pro tempore erat, neque vadari flu-
 vius poterat, qui tum pleno alveo fere-
 batur.

Igitur arcam præferri a sacerdotibus, eos-
 demque adverso flumine consistere jubet.
 Quo factò incisus Jordanis traditur.

Ita per siccum copiæ traductæ.

Erat his in locis oppidum nomine Hierichon,
 muris validissimis munitum, neque
 expugnationi, neque obsidioni facile.

Sed Jesus, Domino fretus non armis, aut
 viribus urbem aggressus, ferri arcam Dei
 circa muros jubet, Sacerdotesque præire
 arcam, & tuba canere.

Sed cum arca septies circumlata esset, mu-
 ri ac turres conciderunt: direptum oppi-
 dum atque incensum.

Inde adversus Gai ductus exercitus; lo-
 catisque a tergo urbis insidiis Jesus, me-
 tum simulans, terga hosti dedit.

Quo viso, qui in oppido erant, patienti-
 bus portis cedentibus instare.

Ita

Ante Ita hi, qui in insidiis fuerant, vacuum ur-
Christ. bem cepere: cæsiq; omnes absque ul-
 lius effugio, rex captus, summoque sup-
 plico affectus.

Quod ubi vicinarum gentium regibus com-
 pertum est, in bellum conspirant, He-
 braos armis depellere (tentant.)

Verum Gabaonitæ gens valida, cum urbe
 opulenta ultro se Hebræis dederunt, jus-
 sa facturos pollicentes; receptique in fi-
 dem, ut ligna & aquam conveherent, im-
 peratum.

Sed regibus proximarum urbium deditio
 eorum iras conciverat.

Itaque admotis copiis, oppidum eorum,
 Gabaon nomine, obsidione circumfistunt.
 Igitur oppidani, arctis rebus suis, nuntios
 ad Jesum mittant, obsessis uti succurreret.
 Ita ille maturato itinere, inopinantibus su-
 pervenit, cæsaque ad interneccionem mul-
 ta hostium millia.

Cum dies cadentes deficeret, noxque vi-
 sis futura præsidio videretur, merito fi-
 dei, dux Hebraus, noctem avertit, dies
 perseveravit. Ita nullum hostibus effugium
 fuit.

Quinque reges capti interfecti sunt.

Eodem impetu vicinæ quoque urbes impe-
 rio adjectæ, regesque earum perempti.

1444 Diviso igitur per tribus captivo solo, &
 Levitis, in Sacerdotium assumtis, nulla
 portione data, quo liberius Deo servirent,
 pace summa perfruebantur Hebrai, fini-
 timis bello territis, tot victoriis nobiles,
 armis nemine audente tentare.

Ante Christ. Eodem tractu Jesus mortuus est, anno aetatis decimo & centesimo.

1438 Eo mortuo populus sine duce agebat. Sed cum adversus Chananæos bellandum esset, dux belli Judas assumtus est.

Hujus ductu res prospere gesta, domi militiæque summum otium: populus, aut subactis aut per deditionem acceptis gentibus imperitabat.

Inde, ut semper fieri secundis rebus solet, morum disciplinæque immemor, matrimonia ex victis assumere, paulatimque externos mores trahere, ac mox, profano ritu, idolis sacrificare coæcepit, adeo cuncta cum externis societas perniciosa est! Quæ Deus longe ante prospiciens, salubri Hebræos responso instruxerat, devictas gentes ut internecioni darent.

Sed plebs, cupida dominandi, imperare vidis cum pernicie malebat.

1426 Igitur cum, relicto Deo, idola colerent, destituti divino auxilio a rege Mesopotamiæ diviti & subacti, octo annis captivitatem pependerunt, donec, Othoniele duce in libertatem restituti, per quinquaginta annos rerum potiti sunt.

Rursumque corrupti longæ pacis malo, idolis litaverunt.

1376 Moxque aderat pœna peccantibus.

Ab Eglone enim rege Moabitarum devicti, duodeviginti annis servierunt, donec instinctu Dei, Aod regem hostium dolo interemit, contractoque tumultuario exercitu, libertatem armis vindicavit.

Ante Christ. Idem per octoginta annos in pace Hebræis præfuit.

Huic Semigar successit; hicque adversus Allophylos congressus, secundo eventum prælium fecit.

1276 Rursumque Hebræos sectantes idola, rex Chananæorum, Jabinus nomine, subjugavit, gravissimamque in eos per viginti annos dominationem exercuit: donec pristinum Debbora mulier statum reddidit.

Adeo nihil spei in eorum ducibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur.

1214 Rursumque ob peccata Madianitis traditi duro imperio habebantur, afflictique malo servitutis divinum auxilium imploraverunt. Ita semper in secundis rebus immemores cælestium beneficiorum, idolis supplicabant, in adversis Deo.

Igitur cum eis Madianitæ dominarentur, conversi ad Dominum, misericordiam solitam flagitantes, impetraverunt.

Erat in Hebræis Gedeon quidam nomine, vir justus, & carus Domino acceptusque. Huic Angelus, de campo messis domum revertenti, astitit: Dominus, inquit, tecum potens in virtute.

At ille voce humili, non esse in se Dominum, ingemiscebat: si quidem, quod populum captivitas premeret, virtutumque Domini, qui eos de terra Aegypti eduxerat, flens recordabatur.

Tum Angelus: vade, inquit, in hoc spiritu, quo locutus es, & populum de captivitate eripe.

Ante Christ. Ille vero abnuere, se, infractis suorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum onus suscipere.

Peritare contra Angelus, ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loquebatur.

Perfecto igitur sacrificio, dirutaque ara, quam Baalis idolo Madianitæ sacraverant, ad suos profectus, castra castris hostium contulit.

Sed Madianitis etiam gens Amalecitarum se conjunxerat.

Gedeon vero non amplius quam ad triginta & duo millia exercitum paraverat.

Sed priusquam contingeret, Deus ad eum locutus est, nimiam esse hanc multitudinem, quam in prælium vellet educere: Hebræos pro solita perfidia, eventum pugnæ non Deo, sed virtuti suæ daturos, itaque daret volentibus discedendi potestatem.

Quod ubi populo divulgatum, viginti & duo millia castris recesserunt.

Sed ex decem millibus, quæ resederant, admonitus a Domino, non amplius quam trecentos tenuit: reliquos ab armis dimisit.

1207 Jussis omnibus tuba canere, magnum terrorem injectit; neque cuiquam resistendi animus fuit, turpi fuga, quo quisque potuit, dilapsi.

Sed, occurrentibus omni ex parte Hebræis, passim fugientes cadunt.

Reges Gedeon, persecutus ultra Jordanem comprehensos neci dedit.

*Ante
Christ.*

Ea pugna centum & viginti millia ex hostibus caesa, quindecim capta traduntur. Tunc consensu omnium Gedeoni, ut princeps populi esset, delatum.

Quod ille aspernatus, communi jure cum civibus vivere, quam praesse suis, maluit; depulsa igitur captivitate, quæ septem annos populum continuerat, pax per quadraginta annos fuit.

1166 Sed defuncto Gedone, filius ejus Abimelechus, fratribus interemtis, pessimis quibusque consentientibus, & maxime Sichimorum principibus operam ei navantibus, regnum occupavit.

1163 Isque discordiis civilibus exercitus, cum suos bello premeret, turrim quandam in quam se, amisso oppido, fugientes receperant, expugnare aggressus, tum incautius subit, saxo a muliere ictus periit, cum triennio imperium tenuisset.

Huic successit Thola, qui duobus & viginti annis regno potitus est.

1140 Post hunc Jairus fuit; cum æque viginti & duos annos principatum obtinisset, populus, relicto Domino, idolis se mancipavit.

1117. Obque id Israëlitaë subacti sunt ab Allophylis & Ammonitis, duoque de viginti annis sub eorum imperio fuerunt.

Quo tempore eis Dominum invocantibus, divinum scilicet responsum redditum est; Simulacra potius invocarent, se non ultra misericordiam ingratis præstiturum.

At isti stentes culpam fateri, & precari veniam; abjectisque idolis Deum implorantes

Part I.

C

tes

Ante *Christ.* tes, negatam licet misericordiam impe-
traverunt.

1099 Igitur, Jepta duce, ad libertatem armis
vindicandam frequentes conveniunt, missis
prius ad Amonem regem legatis, ut, fini-
bus suis contentus, bello abstineret.

At ille prælium non abnuens, aciem instru-
xit.

Tum Jepta, priusquam signum pugnae da-
retur, vovisse dicitur, si prospere pugnas-
set, eum, qui sibi primus revertenti obvius
fuisset, hostiam Deo dandum.

Ita victis hostibus cum domum rediret,
filia ei obviam fit, quæ, patrem exceptura
victorem cum tympanis & choris, læta
procefferat.

Tum Jepta consternatus dolore conscissis
vestibus, indicat filiaæ voti necessitatem.

At illa, non feminea constantia, mori non
recusans, duos tantum tamen menses vitæ
spatium petiit, ut æquales suas prius videret.

Quibus actis, ultro ad patrem redit, vo-
tumque Domino reddit.

Jepta principatum sex annis tenuit.

1092 Huic Efebon successit, & tranquillis rebus
exacto imperio, anno septimo decessit.

1085 Post eum Allon Zabulonites annis decem,
itemque Abdon annis octo rerum potiti,
pacis tempore nihil, quod historia loque-
retur, ediderunt.

1066 Rursum Israëlitaæ ad idola conversi, divino
destituti præsidio, subiecti Allophylis, per
quadraginta captivitatis annos pœnas per-
fidiaæ pependerunt.

1159 Ea tempestate Samson natus dicitur.

Hu-

Ante Hujus mater diu sterilis, Angelum vidit,
Christ. dictumque ei est: vino & ficera atque im-
mundis abstineret: fore, uti puerum ederet,
libertatis vindicem & hostium ultorem.

Ita mulier enixa puerum, Samsoni nomen
ei indidit.

Is, intoso capite, miræ virtutis fuisse tra-
ditur: adeo ut leonem in via obvium ma-
nu discerperet.

Uxorem ex Allophylis habuit: quæ, cum
absente viro, in alterius matrimonium con-
venisset, dolore ereptæ conjugis perni-
ciem genti molitus est: fretus Domino &
viribus; palam victores clade afficiebat.

¶ 118 Trecentis siquidem vulpibus captis, arden-
tes lampades earum illigavit caudis, atque
eas agris hostium immisit.

Ac tum forte maturis messibus, facile in-
cendium fuit, vineæque & olivarum arbo-
res exustæ.

Grandi Allophylorum exitio abreptæ uxo-
ris injuriam vitus videbatur.

Quo dolore Allophyli permoti, mulierem,
tanti mali causam, cum domo & patre in-
cendio consumserunt.

Sed Samson parum se vindicatum ratus, ur-
gere omnibus incommodis profanam gen-
tem non desinebat.

Tum compulsi Judæi vincitum eum Allo-
phylis tradiderunt.

Sed traditus, ruptis vinculis, arrepto osse
Asini, quod casus telum dederat, mille ex
hostibus prostravit.

*Ante
Christ.*

Ingravescente autem astu, cum siti affectus esset, invocato Domino, ex osse, quod manu tenebat, aqua fluxit.

Ea tempestate Samson Hebrais præerat, Allophylis unius virtute domitis.

Igitur insidiantes vitæ ejus, nec palam eum tentare audentes, uxorem ejus, quam ille postea acceperat, pecunia corrumpunt, virtutem viri uti proderet.

Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, & multum cunctantem perpulit, ut indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere.

Mox, dormienti insidiata, crinem ejus abstulit, atque ita eum Allophylis tradidit. Nam sæpe prius traditum comprehendere nequiverant.

Tum illi, effossis oculis, vinetum compe-
dibus in carcerem conjecerunt.

Sed spatio temporis accisi crines crescere, & cum eis virtus redire occæperat.

Jamque Samson, conscius recepti roboris, tempus modo justæ ultionis opperiebatur.

Erat Allophylis moris, cum dies festos agerent, Samsonem quasi in pompam publicam producere, capto insultantes.

Ita die quodam, cum publicum epulum in honorem idoli dedissent, Samsonem exhiberi jubent.

Templum autem, in quo omnis populus, omnesque Allophylorum principes epulabantur, duabus subnixum columnis miræ magnitudinis erat.

Proventus Samson, inter columnas statuitur.

Tum

Ante Christ. Tum ille, tempore arrepto, invocato prius Domino, columnas disiecit: turbaque omnis ruina domus obruta, ipse, cum hostibus, non inultus occubuit, cum viginti annis Hebræis præfuisset.

Huic Simmichar successit; & per hæc tempora civile bellum exarserat.

Igitur Hebræi, sine iudice aut duce ullo, proprio arbitrio agebantur.

1139 Heli Sacerdos erat: sub hoc Samuel natus est.

Huic pater Elcana, mater Anna.

Hæc diu sterilis, cum conceptum a Deo peteret, vovisse traditur, si puer nasceretur, sacrandum Domino.

Ita enixum puerum Heli sacerdoti tradidit.

Mox, cum adolevisset, Dominus ad eum locutus est: (iussitque, suam) Heli sacerdoti iram denuntiari, ob vitia filiorum, qui sacerdotium patris in quæstum vertebant, munera a sacrificantibus exigentes: quamquam plerumque eos pater increpasse referatur.

Sed levior objurgatio non satisfecerat disciplina.

Igitur, Allophylis in Judæam irruentibus, obviam itum.

Sed victi Hebræi parant aciem restituere; arcam Domini secum in pugnam efferunt, & cum ea filii sacerdotis prodeunt; quia ipse annis gravior luminibus obductis, satisfacere officio æquiverat.

Sed ubi arca in conspectum hostium deducta est, majestate quadam præsentis Domini territi, fugam parabant.

Ante Christ. Assumptaque rursus constantia, & non sine Domino mutatis animis, totis viribus concurrunt.

II19 Visi Hebræi: arca capitur: filii sacerdotis cadunt.

Heli, delato ad se mali nuntio, consternatus, animam exspiravit, cum per annos viginti sacerdotium administrasset.

Victores secundo prælio Allophyli, arcam Dei, quæ in potestatem venerat eorum, in oppido Azoto in templum Dagonis intulerunt. Sed simulacrum dæmoni dicatum, ubi arca illata est, corruit.

Dumque idolum loco restituisent, nocte infecuta discerptum est.

Inde mures per omnem regionem exorti, noxiis mortibus multa hominum millia letho dabant.

Quo malo compulsi Azotii, ad declinandam calamitatem arcam Dei ad Gethæos traustulerunt.

Qui cum simili clade afficerentur, in oppidum Ascalonensium arcam transvexerunt. His vero, advocatis gentis ejus primoribus, consilium fuit, arcam Domini Hebræis reddere.

Ita ex sententia principum augurumque & sacerdotum, imposita vehiculo multis cum muneribus remittitur.

Illud mirabile, quod cum oneri boves feminas subjecissent, vitulosque earum domi retinuisent, iter nullo duce, in Judæam pecudes direxerunt, non revocante affectu fetus relictæ.

*Ante
Christ.*

Cujus rei miraculo reguli Allophylorum usque in fines Hebræorum arcam secuti religiosum officium præstiterunt.

Judæi autem, ubi referri arcam viderunt, certatim ex oppido Bethsamide cum gaudio obviam ruere, festinare, exultare, grates Domino referre.

Mox Levitæ, quorum hoc negotium erat, sacrificium Deo celebrant, bovesque eas, quæ arcam adduxerant, immolant.

Sed in oppido, quod supra diximus, teneri arca non potuit.

Itaque passim, Dei nutu, per totam urbem faevitum.

Arca in Cariathiarimidem oppidum translata est; ibique per viginti annos fuit.

Ea tempestate Samuel sacerdos Hebræis præerat: quietis a bello rebus, populus in otio degebat.

Pax deinde Allophylorum irruptione turbata, trepidantibus cunctis ob conscientiam peccati.

1099 Samuel, cæsa prius hostia, Domino fretus, suos in prælium eduxit: primoque impetu fulsis hostibus, victoria penes Hebræos stetit.

Sed hostili metu remoto, secundis tranquillisque rebus, frequentes Samuelem circumstant, ut, quia jam ipse senuisset, regem eis constitueret.

At ille placide, salubri oratione ab insana voluntate detorquere plebem, dominationem regiam & superba imperia exponere, libertatem extollere, servitutem detestari; postremo divinam eis iram denuntiare, si-

*Ante
Christ.*

quidem homines mente corrupti, Deum regem habentes, regem sibi ex hominibus flagitarent.

His atque aliis istiusmodi frustra dictis, cum populus in sententia perseveraret, Dominum consulit.

Qui permotus vecordia insanæ gentis nihil adversum se petentibus negandum respondit.

1079 Igitur Saul, sacerdotali prius a Samuele unguento perfusus, rex constitutus est.

Hic ex tribu Benjamin, Cisi patre ortus, modestus animi, forma excellenti erat; ut merito dignitas corporis dignitati regis conveniret.

Sed principio regni hujus, aliquanta ab eo pars populi desciverat, parere imperio abnuens, seque Ammonitis conjunxerat. Verum hos Saul impigre ultus est, victique hostes, & venia Hebræis data.

Tum Saul iterato a Samuele unctus refertur. Inde Allophyliorum irruptione atrox bellum exortum: locum exercitui ad conveniendum Saul in Galgalis constituerat.

Et cum per septem dies Samuelem oppertus esset, ut sacrificium Domino fieret, tardante illo, cum populus dilaberetur, illicita præsumptione, rex ad vicem sacerdotis holocaustum obtulit: multumque a Samuele increpitus, fera peccatum poenitentia fitebatur.

Igitur ex peccato regis metus omnem exercitum pervaserat.

Castra hostium haud longe sita, præfens periculum ostendebat: neque cuiquam ex-

eun-

*Ante
Christ.*

eundi in prælium animus, plures lacrymas
& latebras petiverant.

Nam præter imbecillitatem animorum, qui
alienum a se Dominum delicto regis arbi-
trabantur, in maxima ferramentorum ino-
pia exercitus erat: adeo ut præter Saulem
& Jonatham filium ejus, nemo gladium aut
lanceam habuisse tradatur.

Nam Allophyli, superiori bello victores,
usum Hebræis ademerant, neque cuiquam
conficiendi teli bellici aut rustici ferramen-
ti potestas fuerat.

Igitur Jonatha, audaci consilio, solo armi-
gero suo comite, castra hostium ingressus,
viginti fere ex hostibus interemtis, uni-
versum exercitum terrore perculerat.

Tum vero, nutu Dei in fugam versi, non
imperia exsequi, non ordines observare,
omne præsidium in pedibus habere.

Quod ubi Saul animadvertit, suis propere
eductis, fugientes persecutus, victoria po-
titus est.

Eo die rex edixisse traditur, ne quis, nisi
confectis hostibus, cibum caperet.

Sed Jonatha, interdictionis ejus inscius, fa-
vo reperto, tincto spiculo, mel degustaverat.

Quod ubi regi ex Domini ira compertum
est, morte affici filium jussit.

1074 Sed populi auxilio ab exitio vindicatus est.

Ea tempestate Samuel a Domino monitus,
regem adiit, verbis Domini nuntians, uti
genti Amalecitarum, quæ olim Hebræos
ex Aegypto venientes transitu prohibuerat,
bellum inferret, addito interdicto, ne quid
ex spoliis devictorum concupisceret.

*Ante
Christ.*

Ita in fines hostium ductus exercitus, rex captus; gens subacta: Saul victus prædæ magnitudine, præcepti divini immemor, capta fervare & ferri jubet.

Quo facto offensus Dominus, Samuelem alloquitur: pœnitere se, quod Saulem regem constituerit: dictum sacerdos regi refert.

1074 Mox a Domino monitus, Davidem regali unguento perlinit, parvum etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem ovium, assuetum sæpius cithara canere: ob quod postea a Saule assumtus, inter ministros regios habebatur.

1073 Qua tempestate, Allophylis atque Hebræis bello flagrantibus, cum ex adverso acies constitissent, Goliath quidam ex Allophylis, vir miræ magnitudinis & roboris, suorum ordines prætergressus, ferocibus verbis probra in hostes jaciens, singularem pugnam ciebat.

Tum rex magna præmia, & filia nuptias despondit, si quis provocantis spolia retulisset.

Sed nemo, ex tanto agmine, aggredi audebat.

Igitur David, etiamnum puer, pugnae se obtulit; rejectisque armis, quibus iusfirma ætas gravabatur, virga tantum & quinque lapidibus sumptis, in prælium processit, primoque ietu, misso funda lapide, Allophylum percussit; caput victi & spolia abstulit: gladium postea in templum posuit. Allophylis autem, omnes in fugam versi, victoriam concessere.

Sed

Ante Christ. Sed e prælio reversis, multis circa Davidem favor, invidiam regis accenderat. Timens autem tam carum omnibus, cum invidia & pernicie nocere non potest: sub specie honoris objectare eum periculis statuit. Ac primum tribunum eum fecerat, ut rem bellicam curaret.

Inde cum ei filiam spondidisset, fidem fregit, eamque alteri tradidit.

Mox filia regis natu minor, Meichol nomine, amore Davidis flagrare occooperat. Igitur nuptiarum ejus illiusmodi conditionem proponit: si centum (capita) David ex hostibus retulisset, regiam virginem matrimonio illius cesuram.

Sperabat enim juvenem, periculosa audentem, facile periturum.

Sed longe aliter, ac ratus erat, evenit. Nam ut proposuerat, impigre David centum capita ex Allophylis retulit; atque ita regis filiam in matrimonium accepit.

Crescebat in dies in eum regis odium, stimulante invidia: quia bonos semper mali infestantur.

Igitur ministris & Jonathæ filio imperavit, vitæ ejus ut insidias pararent.

Sed Jonathæ carus acceptusque jam inde a principio David fuerat.

Itaque rex, increpitus a filio cruentum in perium repressit.

Sed non diu mali boni sunt.

Nam cum spiritu erroris Saul affigeretur, eique David assisteret, cithara laborantem deliniens; lancea eum ferire conatus est, nisi ille lethalem ictum propere declinasset.

Ex-

*Ante
Christ.*

Exinde jam non occulte, sed palam ei necem parabat: nec ultra se David regi credidit.

Ac primum fugiens, ad Samuelem se contulit: inde ad Abimelechum, postremo ad regem Moabitarum confugit.

Mox per Gaddum Prophetam monitus, in terram Judæ regressus, vitæ periculum adiit.

Ea tempestate Saul Abimelechum sacerdotem interemit, quod Davidem recepisset: cum ex ministris regis nemo in sacerdotem manus inferre auderet, Doeg Syrus cruentum ministerium executus est.

Post id David desertum petiit: illuc quoque eum Saul persecutus est: sed inani opera ejus exitium moliebatur, quem Dominus protegebat.

Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens.

In ejus interiora David se conjecerat.

Saul nesciens, in primo speluncæ aditu reficiendi corporis gratia successerat; ibique somno captus quiescebat.

Quod ubi David animadvertit, hortantibus cunctis ut opportunitate uteretur, abstinuit regis exitio. diploidem tamen ejus abstulit.

Mox egressus, tuto eminus loco a tergo regem allocutus est, sua in illum commemorans beneficia, ut sæpe pro regno ejus caput periculis objectasset, utque postremo, præsentis tempore, a Domino sibi traditum interimere noluisse.

Ad

Ante Christ. Ad hæc culpam Saul fateri, veniam precari, lacrymas fundere, pietatem Davidis extollere, malitiam suam incusare, regem eum & filium appellans.

Tantum ex feroci illo animo mutatum crederes, nihil ultra adversum generum ausurum.

Sed David, qui penitus ingenium mali spectatum haberet & cognitum, nihil regi credendum ratus, intra eremum se continebat. Saul vecors animi, quia comprehendendi generum potestas non erat, filiam suam Micholem Davidi, ut supra retulimus, nuptam Faltime cuidam in matrimonium dedit.

David ad Allophylos confugit.

1061 Ea tempestate Samuel diem functus est. Saul, Allophylis bellum inferentibus, Dominum consulit, nullumque est ei responsum redditum.

Tum per mulierem, cujus viscera spiritus erroris impleverat; Samuelem evocatum consulit.

Dixum ei ab eo est, postero illum die cum filio victum ab Allophylis in prælio casurum.

Igitur Allophyli, castris in hostium solo positus, postero die aciem instruunt: Davide tamen ex castris remisso, quia parum crederant sibi illum adversum suos fidem fore.

1059 Sed conferto prælio, Hebrai fusi, filii regis cadunt: Saul equo delapsus: ne vivus in potestatem hostium veniret, gladio suo incubuit.

Saule peremto, David, in terra Alophylo-
lorum, perlato ad se mortis ejus nuntio,

mi-

*Ante
Christ.*

miro pietatis exemplo fleuisse tradi-
tur.

Tum Chebrom Judæa oppidum petit.

Ibi rursum regali unguento illitus, rex
appellatus est.

Sed Abner, qui magister militiæ Saulis
regis fuerat, spreto Davide, Isbaalem, re-
gis sui filium, regem constituit.

Crebris deinde præliis inter duces regum
concursum.

Pulsus Abner sapius, fratrem tamen Joabi,
qui ex parte Davidis exercitui præerat,
fugiens peremit.

Quo dolore postea Joabus, cum se Abner
Davidi regi dedisset, jugulari eum præce-
pit non sine dolore regis, cujus fidem cru-
entaverat.

Per idem tempus, omnes fere natu majores
Hebræorum, publico consensu, regnum ei
totius gentis detulerunt.

Nam per septem annos, in Chebrone tantum
regnauerat.

Ita tertio rex ungitur, annorum circiter
triginta: Allophylos in regnum irruentes,
secundis præliis repulit.

1048 Ea tempestate arcam Domini, quæ in Ca-
riathiarimide oppido, ut supra retulimus,
erat, in Sionem transtulit.

Cumque adificare Domino templum in
animo haberet, divinum ei responsum red-
ditum, semini illius id reservari.

Bello deinde Allophylos domuit, Moabi-
tas subjugavit. Syriam subegit, stipendi-
umque ei imposuit.

*Ante
Christ.*

Auri atque aris ex præda immensum in modum retulit.

Bellum deinde adversum Ammonitas, ex injuria Chanunis regis eorum exortum.

Syris denuo rebellantibus, qui cum Ammonitis in bellum conjuraverant, David summam rerum Joabo, principi militiæ, permisit, ipse a bello remotus intra Hierosolymam commorabatur.

1044 Qua tempestate Bethsabeam quamdam, miræ feminam pulchritudinis, uxoris loco compertam habuit.

Hæc viri cujusdam uxor, qui tum in castris erat, fuisse legitur.

Hunc David, iniquo pugnae loco objectum hostibus, interficiendum curavit.

Ita mulierem, matrimonio viduam, numero uxorum aggregavit.

Tum per Nathan prophetam graviter increpitus, licet agnito errore, castigationem Domini non effugit.

Namque filium, ex furto illo editum, paucos post dies amisit; multaque in domum familiamque ejus execranda acciderunt.

1026 Ad extremum Absalon filius ejus arma impia adversus patrem sustulit: regno eum depellere cupiens.

Adversus hunc Joabus acie conflixit, admonitus a rege, ut victo parceret.

Sed ille, ipse imperio, parricidiales conatus ferro ultus est.

Flebilis ea victoria fuisse regi memoratur: tanta in eo pietas erat, ut etiam parricidæ filio ignosci voluerit.

*Ante
Christ.* Vix hoc bellum extinctum videbatur, aliud
rursum exortum; Sabæa quodam duce, qui
pessimum quemque ad arma incitaverat.
Sed propeere motus omnis morte ducis re-
pressus.

Crebra deinde adversus Allophylos David
prælia secundo eventu habuit: cunctisque
bello domitis, & tam exteris, quam dome-
sticis motibus compressis, florentissimum
regnum in pace habebat.

Tum eum subita cupido incescit, ad me-
tiendas imperii vires, populum censere.
Ita a Joabo militiæ magistro, decies cen-
tena & trecenta civium millia dinumerata.
Hujus eum facti mox piguit, pœnituitque,
veniam a Domino petens: cum in id ani-
mos extulisset, ut regni sui potentiam ex
suorum potius multitudine, quam ex fa-
vore divino, æstimaret.

Itaque missus ad eum Angelus, trinam ei
pœnam denuntiat, datque arbitrium unam
eligendi.

Sed proposita triennii fame, trium men-
sium fuga, morte tridui: fugam & famem
detestatus, mortem elegit, momentoque
temporis septuaginta millia virorum inte-
riore.

Tum David videns Angelum, cujus dex-
tera populus prosternebatur, veniam pre-
cari, seque unum pro omnibus pœnæ ob-
jicere; se dignum exitio, quia ipse pec-
casset.

Ita aversum plebis supplicium; David in la-
co, in quo Angelum viderat, aram Domi-
no statuit.

Mox

Ante Christ. Mox annis & morbo infractor, Salomonem filium, ex Bethsabea Uriæ uxore susceptum, successorem regni constituit.

Is regali unguento per Sadocum sacerdotem unctus, patre adhuc incolumi, rex appellatus.

1019 David, cum regnasset annos quadraginta, defunctus est.

Salomon initio regni urbem muro circumdedit.

Huic per soporem adstare Dominus visus est, petendi, quæ vellet, tribuens optionem.

Sed ille non aliud sibi, quam sapientiam, dari poposcit; reliqua omnia parvi æstimans.

Ita somno excitatus, cum ante sacrarium Domini constitisset, indultæ sibi a Domino sapientiæ documentum dedit.

Namque duæ mulieres una in domo diversantes, cum eodem tempore pueros edidissent; atque ex his alter post diem tertium nocte obisset, mater defuncti somno alterius insidiata, mortuum suum supposuit, viventem abstulit.

Inde inter eas de puero altercatio, postremo res ad regem delata, difficilis iudicii absolutio inter negantes, ubi testis deerat. Tum Salomon divinæ sapientiæ munere perimi puerum, corpusque ejus dividi inter ambigentes, jubet.

Cumque una earum iudicio acquievisset; alia vero cedere potius puero, quam discerpi eum mallet; Salomon ex affectu feminæ, hanc vere matrem esse conjectans,

Ante Christ. puerum illi adjudicavit, non sine circumstantium admiratione: siquidem latentem veritatem prudentia protulisset. Ita in admirationem ingenii prudentiaque ejus, reges vicinarum gentium amicitiam ab eo foedusque petiere, parati imperata facere.

PERIODUS V.

Ab quarto regni Salomonis anno, quo templi fundamenta sunt jacta, ad annum Cyri 21. sive Judaicae captivitatis ultimum, complectens annos 474.

1015 **Q**ueis opibus confusus, templum Domino immenti operis facere aggressus, paratis per triennium impendiis, quarto fere imperii anno primum fundamentum jecit, & coeptum vigesimo anno explicuit. Celebrato deinde ibidem sacrificio, distaque oratione, qua populum templumque benedixit, Dominus ad eum locutus est, denuntians fore, si quando peccassent, ac Dominum reliquissent, templum illud solo aequandum.

Quod jampridem impletum videmus. Interea Salomon, florens opibus, omnium, qui unquam fuerant, regum ditissimus, qui que semper ordo rerum est, ab opibus in luxum & vitia delapsus, cum adversum interdictum Dei, ex alienigenis conjugia sumisset, & jam septingentas uxores &

Ante trecentas concubinas haberet, idola eis
Christ. ritu gentium suarum, quibus litarent,
 constituit.

Quibus rebus averfus Dominus, graviter
 increpito, poenam denuntiavit fore, ut
 regnum, ex parte majore ademtum filio,
 servo illius traderetur.

Idque ita accidit.

980 Nam defuncto Salomone, anno imperii
 quadragelimo, cum Roboamus filius anno
 ætatis sexto & decimo regnum patrium
 tenere cœpisset, pars populi ab eo offensa
 discedit.

Etenim cum laxari sibi stipendium popo-
 scisset, quod Salomon gravissimum impo-
 fuerat; repudiatis precibus supplicum, fa-
 vorem universæ plebis averterat.

Itaque, consensu omnium, imperium ad
 Jeroboamum defertur.

Is medio genere ortus, aliquamdiu Salo-
 moni servitutem pependerit.

Sed cum ei, responso Achia propheta,
 regnum Hebræorum annuntiatum compe-
 risset, necare eum clam destinaverat.

Quo ille metu in Aegyptum confugit, ibi-
 que uxore accepta ex stirpe regia, cognita
 demum Salomonis morte, in solium pa-
 trium regressus, voluntate populi, ut su-
 pra retulimus, sumsit imperium.

Penes Roboamum tamen duæ tribus, Ju-
 da & Benjamin, resederunt, ex his ad
 trecenta millia paravit exercitum.

Cumque acies promoverentur, verbis Dei
 populus admonetur, prælio abstineret, &

Ante Christ. sciret, ex suo nutu Jeroboamum regnum accepisse.

Ita, spreto regis imperio, exercitus dilapsus, Jeroboami imperium invaluerat.

Sed cum Hierosolymam Roboamus obtineret, ubi, templo a Salomone facto, populus sacrificare Domino consueverat; veritus Jeroboamus, ne ab eo plebem religio averteret, statuit animos ejus superstitione occupare.

Itaque vaccam auream in Bethel, alteram apud Dan constituit, quibus populus litaret: sacerdotesque, omissa Levitica tribu, ex plebe instituit.

Invisum Domino flagitium expostulatio (poenae) consecuta (est.)

Crebra deinde inter reges praelia, dubio eventu, regnum obtinebant.

963 Roboamus, septimo & decimo imperii anno exacto, vita functus est.

In hujus locum Abiud filius ejus regnum Hierosolymae sex annos tenuit, quamvis in Chronicis triennio regnasse referatur.

960 Huic Asa filius successit, a Davide quintus fere: quippe abnepos ejus.

Fuit religiosus Domini cultor.

Namque deletis aris lucisque idolorum, vestigia paternae perfidiae fustulit.

Foedus cum rege Syriae firmavit: ejus auxilio Jeroboami regnum, quod tum a filio tenebatur, multa clade affecit: ac saepe victis hostibus, praedam ex victoria retulit.

919 Post unum & quadragesimum annum aeger pedibus decessit.

Huic

*Ante
Christ.*

Huic triplex peccatum adscribitur: unum, quod societate regis Syriae nimium confusus sit: alterum, quod prophetam Domini, hoc ipsum increpantem, in vincula coniecerit: tertium, quod in pedum dolore remedium, non a Domino, sed a medicis speraverit.

Sed initio regni hujus Jeroboamus, rex decem tribuum, defunctus est: regnum Nadabo filio reliquit.

Is malis operibus & tam suis quam paternis meritis invisus Domino; non ultra biennium regno potitus est: privataque imperio indigna progenies Baafon Achiaë filium successorem habuit, æque a Domino alienissimum.

Isque sexto & vigesimo imperii anno defunctus est: regnum ad Elam filium devolutum nec ultra biennium retentum.

Namque eum Zambrius, princeps equitum, epulantem interfecit, regnumque occupavit, vir perinde in Dominum atque homines impius.

Ab hoc pars populi secessit, Thamri cuidam regium nomen delatum.

Sed Zambrius (qui Helam interfecerat,) non ultra dies septem regnavit.

At in parte tribus Judæ Asa mortuo, Josaphatus filius ejus regnare coepit: vir religiosus virtutibus merito clarus.

Is cum Jambri pacem habuit.

896 Defunctus est autem, cum regnasset annos quinque & viginti.

*Ante
Christ.*

Hujus imperii tempore Achabus, Jambri filius, rex decem tribuum fuit, ultra omnes in Domium impius.

Namque Jesabel, filia Basæ regis ex Sidone in matrimonium accepta, Baali idolo aram lucosque constituit & prophetas Domini interemit.

Quo tempore Elias propheta oratione cœlum conclulit, ne pluviam terræ daret; idque regi denunciavit, ut se impius causam mali esse cognosceret.

Igitur suspensis cœlo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus non victum hominibus, non pabulum jumentis darent; ipse se intra periculum famis propheta concluderat.

Ea tempestate cum eremum petiisset, corvis cibum ministrantibus vixit.

Aquam torrens proximus, donec aruit, dedit.

Inde admonitus a Domino, Sarepta oppidum petiit: ad mulierem viduam divertit. Cumque ab ea esuiens cibum peteret, illa causari non esse sibi nisi pugillum faris & pusillum olei, quo ablumpto, una cum filiis mortem exspectaret.

Sed cum Elias verbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum; mulier poscenti fidem non cunctata propheta credere, promissorum fidem consecuta est, siquidem divinis incrementis tantum accresceret, quantum quotidie detrahebat.

Eodem tempore ejusdem viduæ filium mortuum Elias in vitam reduxit.

Tum

*Ante
Christ.*

Tum jussu Domini regem adiit: exprobratoque ei sacrilegio poposcit ad se omnem populum congregari.

Qui cum prope convenisset, accitis idolorum ac lucorum sacerdotibus quadringentis fere & quinquaginta, inter eos inde orta est altercatio.

Elia Dominum prædicante, illi superstitiones suas asserbant.

Postremo placuit fieri periculum, ut si cujus casam hostiam missus cælo ignis absumeret, rata esset religio, quæ virtutem edidisset.

Ita Sacerdotes, occiso vitulo, Baalis idolum invocare cœperunt; frustra que consumtis invocationibus, imbecillitatem domini sui tacite fatebantur.

Tum vero Elias irridens eos; ne forte, inquit, dormiat, clamate vehementius, ut somno, quo tenetur, evigilet.

Enimvero miseri trepidantes mussare, & tamen quidnam Elias facturus esset, expectare.

At ille casum vitulum imposuit, cum prius sacrarium aqua opplesset, invocatoque Domino, aspectantibus cunctis, ignis cælo delapsus aquam cum hostia absumsit.

Tum vero populus solo stratus, Dominum fateri, idola execrari; postremo, Eliæ jussu, profani sacerdotes comprehensi, deductique ad torrentem, necati sunt.

Redeuntem inde regem propheta persecutus est.

Sed cum ei Jesabel regis uxor, vitæ periculum pararet, ad remotiora secessit.

Ante Christ. Ibi eum Dominus allocutus est, septem millia virorum esse adhuc pronuntians, qui se idolis non dedissent.

Mirum id Eliæ fuit, qui solum se a sacrilegio immunem esse crediderat.

Ea tempestate Achabus, rex Samariæ, vineam Nabothæi, adhaerentem sibi, concupivit.

Quam cum ille ei vendere noluiſſet, dolis Jeſabelis interfectus est.

Ita Achabus vinea potitus est, cum tamen Nabothæi mortem doluiſſe referatur.

Mox per Eliam verbo Domini increpitus, agnitoque crimine, cilicio indutus, egisse pœnitentiam traditur. Quo facto imminentem pœnam avertit.

Namque rex Syriæ magno cum exercitu, duobus & triginta regibus in societatem belli adſcitis, fines Samariæ ingreſſus, cum rege urbem obſidere cœpit.

Atus deinde obſeſſorum rebus, dat belli conditiones, si aurum & argentum & feminas tradidissent, fore, uti vitæ eorum parceret.

Sed tam iniustis conditionibus extrema perpeti satius viſum.

Et cum jam omnium desperata eſſet ſalus; propheta a Domino miſſus, regem adit; hortatur, ut in prælium exeat; cunctantem multis confirmat.

Ita eruptione facta, fuſi hoſtes, copioſaque præda reperta eſt.

Sed poſt annum, reparatis viribus, Syrus in Samariam regreſſus, acceptam cladem ultum ire cupiens, ruſſum victus eſt.

Eo

Ante Christ. Eo prælio centum viginti millia Syrorum interiere, regi venia data, regnum ei & pristinus status concessus.

Tum Achabus verbis Dei a propheta increpitus; quod abusus divino munere, hosti sibi tradito pepercisset.

Igitur Syrus post triennium bellum Hebræis intulit.

Adversum hunc Achabus, pseudoprophetarum impulsu, in prælium descendit; spreto Michæa propheta & in vincula coniecto, quod ei exitiabilem fore pugnam denuntiasset.

903 Ita eo prælio Achabus interfectus, Ochofia filio imperium reliquit.

Is ager corpore, cum ministros, qui idolum pro salute ejus consulere, mississet: Elias a Deo monitus, obviam se eis obtulit, increpitosque renuntiare regi jubet, mortem ejus consecuturam.

901 Tum rex comprehendi eum, ac deduci ad se jubet; sed missi cœlesti igne absunt. Rex, ut propheta prædixerat, obiit.

Successit autem ei Joramus frater ejus; isque duodecim annis imperio potitus est.

896 At in parte duarum tribuum, Josaphato rege defuncto, Joramus filius regnum tenuit annos duodeviginti.

Is Achabi filiam uxorem habuit, socero quam patri propior.

889 Post hunc Ochofias filius imperium adeptus est.

Hoc regnante Elias translatus refertur. Eodem tempore Eliseus discipulus ejus; multis signis potens exstitit.

Ante Ab eo viduæ filius resuscitatus, Syrus
Christ. lepra purgatus.

Famis tempore, omnium rerum copia,
fugatis hostibus, inuenta; in usum trium
exercituum aquæ præbita.

De exiguo olei, immodicis incrementis,
solutum mulieris debitum, & ipsi sufficiens
vivendi substantia data.

Hujus temporibus, ut diximus, Ochosias
duarum tribuum erat rex, decem vero
Joramus, ut supra retulimus, imperabat.
Interque eos foedus iustum.

Nam & adversus Syros junctis viribus bel-
latum, & adversum Jehum, qui per pro-
phetam in regem decem tribuum unctus
fuerat, pariter in prælium egressi, eadem
pugna interiire.

Sed regnum Jorami Jehu tenuit, posito
Ochosia in Judæa rege.

Hic uno anno regnavit; mater ejus Co-
tholia (quæ est Athalia) imperium post
occupavit, adempto nepoti imperio, etiam
tum parvo puero, cui Joas nomen fuit.

Sed huic ab avia præreptum imperium,
post octo fere annos, per sacerdotem &
populum, depulsa avia, redditum.

Hic initio regni observantissimus divini
cultus fuit, magnisque sumptibus templum
exornavit.

Post, adulatione Principum depravatus,
adoratusque ab eis, Dei iram meruit.

Namque ei Azahel, rex Syriæ, bellum
intulit; inclinatisque rebus suis, auro
templi pacem redemit.

Aute Nec tamen ea potitus est, facti invidia a
Christ. suis interfectus, anno imperii quadrage-
 simo. Huic Amasias filius successit.

861 At in parte decem tribuum, defuncto Je-
 hu, Joachas filius ejus regnavit: invisus
 Deo malis operibus, ob quæ regnum ejus
 Syris prædæ fuit, donec, Dei misericor-
 dia, depulsis hostibus, pristinum habere
 statum cœperunt.

Joachas diem functus, Joæ filio reliquit
 regnum.

834 Is Amasiæ regi duarum tribuum, civile
 bellum intulit, victoriaque potitus, mul-
 tam prædam in regnum suum convertit.
 Idque ob Amasiæ delictum accidisse tra-
 ditur.

Siquidem Idumæorum fines victor ingres-
 sus, idola gentis ejus assumserat.

Hic novem annos regnasse scribitur.

Joramus enim, rex decem tribuum, octa-
 vo imperii Amasiæ anno traditur regnare
 cœpisse, unumque & quadraginta annos
 imperium tenuisse.

Regnante demum Osia, Amasiæ filio,
 quarto imperii ejus anno defunctus est.

Post hunc Zacharias ejus filius regnavit.

806 Igitur Osias regnum Judæ adeptus, præ-
 cipuam curam Domini cognoscendi habuit,
 Zacharia propheta plurimum usus.

768 Esaias etiam sub hoc primum prophetasse
 traditur, quo merito prosperis eventibus
 adversus finitimos bella gessit.

Arabes etiam devicit.

Jamque Aegyptum terrore nominis sui
 concusserat, elatusque secundis rebus, il-

Ante licita præsumens, incensum Deo obtulit,
Christ. quod solis sacerdotibus fas erat.

Itaque, cum per Azariam sacerdotem increpitus eo loco decedere cogeretur, atque in iram exarsisset, lepra oppletus decessit.

755 Quo modo affectus, vita functus est, cum regnasset annos duos & quinquaginta.

Regnum inde Joathæ filio datum, isque admodum sanctus fuisse fertur, prospereque imperium administravit; gentem Ammonitarum bello victam stipendium præstare coëgit.

Regnavit autem annis sexdecim.

Eidemque Achas filius successit.

730 Celebris circa hæc tempora Ninivitarum fides traditur.

Id oppidum, olim ab Assure, Semi filio, conditum, caput regni Assyriorum fuit, frequens tum incolentium multitudine; alens virorum millia centum & viginti, atque ut in magno populo, abundans vitis.

Quis Deus motus, Jonam prophetam ex Judæa ire præcepit, ac denuntiare urbi excidium, sicut olim Sodoma & Gomorra divinis ignibus conflagrassent.

Verum propheta prædicationis istius ministerium detrectans, non contumacia, sed præscientia, qua videbat Dominum penitentia populi placandum, navim, quæ longe diversa regione Tharfos petebat, conscendit: sed ubi in altum processum, nautæ, sævitia maris compulsâ quisnam esset mali causa, forte exploravere.

Cum

*Ante
Christ.*

Cum super Jonam fors cecidisset, tamquam piaculum tempestatis in profundum projectus, exceptusque a cetis, marino monstro, ac devoratus, post triduum fere Nivitarum littoribus, ejectus, iussa prædicat: urbem scilicet ob peccata populi triduo perituram.

Igitur non dissimulanter, ut olim Sodomis, audita est vox prophetæ: ac statim, jussu regis exemploque, populus universus, quin & recens nati, cibo potuque abstinere jubentur, jumenta itidem, & diversi generis animalia compulsæ fame ac siti, lamentantium speciem cum hominibus præbebant.

Ita imminens malum aversum.

Jonæ apud Deum conquerenti, quod fides dictis non affuisset, responsum; pœnitentibus veniam negari non posse.

At in Samaria Zachariam regem admodum impium, quem superius regnasse memoravimus, Sella quidam interemit, regnumque occupavit: idemque Manæ insidiis, exemplo facti sui, perit.

Manes ereptum Sella imperium tenuit, filioque Pacheo reliquit.

735

Eundem vero Pacheum quidam ejusdem nominis interemit, regnumque occupavit. Mox ab Oseeo peremptus, eodem scelere, quo assumferat imperium, amisit.

Hic ultra omnes reges superiores impius, pœnam sibi perpetuamque genti captivitatem a Deo meruit.

Nam

*Ante
Christ.* Namque ei Salmanassar, rex Assyriorum, intulit bellum victumque tributarium sibi effecit.

Sed cum, occultis consiliis, rebellionem pararet; regemque Aethiopum, qui tum Aegyptum obtinebat, in auxilium arcesse-
ret, idque Salamanassar comperisset: per-
petuis eum vinculis in carcerem coniecit, urbemque excidit, populum universum in regnum suum abduxit, Assyriis in hostili solo ad custodiam positis.

Exinde ea pars Samaria appellata: quod lingua Assyriorum custodes Samaritas vo-
cant.

Ex quibus plerique divinas ceremonias receperunt, reliquis in errore gentilitatis perseverantibus.

Hoc bello Tobias in captivitatem ductus est.

At in parte duarum tribuum rex Achas, ob impietatem invisus Deo, cum finitimo-
rum bellis saepe premeretur, deos gen-
tium colere decrevit; nimirum quia eo-
rum illæ (gentes) auxilio victores fre-
quentibus præliis existissent.

Ita in hoc nefariæ mentis piaculo diem functus est, cum sexdecim annis in regno fuisset.

724 Huic Ezechias filius successit multum pa-
terni dissimilis ingenii.

Namque initio regni populum sacerdotes-
que ad Dei cultum cohortatus, multis dis-
seruit, ut frequenter castigati a Domino, sapius essent misericordiam consecuti, ut postremum decem tribus, in captivitatem

nu-

Anie nuper abductæ, sacrilegii poenas dissolve-
Christ. rent: curandum eis sedulo, ne eadem
 pati mereantur.

Ita conversis ad religionem omnium ani-
 mis, Levitas Sacerdotesque omnes ad ce-
 lebranda secundum legem sacrificia ordi-
 navit: celebrarique Pascha instituit, quod
 jam pridem fuerat omissum.

Cumque dies festus adesset, dimissis per
 omnem terram nuntiis, conventus diem
 edixit: ut ibi, qui post abductionem de-
 cem tribuum in Samaria resedissent, ad so-
 lemne sacrum convenirent.

Ita frequentissimo conventu dies sacer
 publica lætitiæ exactus (fuit,) longo post
 intervallo religione legitima per Ezechiam
 restituta.

715 Pari deinde industria, qua divina curave-
 rat, rem bellicam administravit; Allophy-
 losque frequentibus præliis contudit, do-
 nec ei Senacheribus, rex Assyriorum
 bellum intulit: magno cum exercitu fines
 ejus ingressus lateque agris vastatis, nul-
 lo obsistente, urbis obsidionem urgebat.
 Ezechias enim, multitudine inferior, non
 ausus manum conferere, muris se tuebatur.
 Rex Assyrius portis assaultans, minitari ex-
 cidium, deditionem imperare, Ezechiam
 frustra Deo confidere: se Dei nutu po-
 tius arma sumfisse, victorem omnium
 gentium, everforem Samariæ effugi non
 posse, ni matura deditione sibimet con-
 suluissent.

In hoc rerum statu Ezechias Deo fretus,
 Esaiam; prophetam consulit, ejusque re-
 spon-

Ante Sponso edocetur, nihil ex hoste periculi
Christ. fore; divinum autem auxilium non defu-
turum.

Nec multo post Thaaracas, rex Aethio-
pum, regnum Assyriorum invadit.

Quo nuntio Senacheribus ad sua tuenda
conversus, fremens & clamitans, victori
sibi victoriam eripi, bellum omisit, missis
ad Ezechiam litteris, cum verborum con-
tumeliis denuntians, se paulo post, rebus
domi compositis, ad excidium Judææ ma-
ture rediturum.

Sed nihil his Ezechias motus, orasse Do-
minum traditur, ne hanc tantum hominis
insolentiam inultam sineret.

Ita eadem nocte Angelus castra Assyriorum
aggressus, multa hominum millia letho
dedit.

Rex trepidus in oppidum Niniven confu-
git, ibique a filiis interfessus, dignum se
exitum tulit.

Per idem tempus Ezechias, æger corpo-
re, morbo incubuerat.

Cumque Elaias ei verbum Domini annun-
tiasset, vitæ ejus finem adesse, fesse rex
traditur.

Ita quindecim annos prorogari sibi ad vi-
tam meruit.

696 Quibus peractis, nono & vigesimo impe-
rii anno decessit: regnum Manasseo filio
reliquit.

690 Is a patre multum degenerans, relicto Do-
mino culturas impias exercuit: ob quod
in potestatem Assyriorum traditus malo
coactus, agnovit errorem populumque
ad

Ante adhortatus est, uti relictis idolis, Domi-
Christi. num colerent.

Nihil sane dignum memoria gessit: regnavit autem annos quinque & quinquaginta. Amon deinde filius ejus regnum adeptus est, nec ultra biennium eo potitus est: paternæ impietatis hæres, Domini negligens, suorum insidiis circumventus, periit.

640 Ad Josiam filium imperium devolutum. Is admodum religiosus fuisse traditur. summaque cura divina administrasse, Helchia sacerdote usus bene.

624 Is cum in templo librum verbi Dei scriptum, repertum a sacerdote, legisset, quo continebatur, Hebræam gentem, ob crebras impietates & sacrilegia, delendam; piis ad Deum precibus fletuque jugi imminentem cladem avertit.

Quod ubi indultum sibi per Holdam prophetissam comperit; majore cura, utpote obligatus divinis beneficiis, cultum Dei exercuit.

Igitur vasa omnia anteriorum regum, superstitionibus, idolis consecrata, cremavit.

Namque eo profani ritus invaluerant, ut Soli ac Lunæ divinos honores darent, eisdemque etiam ex metallis sacraria ædificarent.

Quibus Josias in pulverem redactis sacerdotes quoque profanarum ædium interfecit. Sed ne sepulchris quidem impiorum pepercit: quod olim prædictum a propheta impletum animadversum est.

*Ante
Christ.* Hujus octavo & decimo imperii anno Pa-
scha celebratum.

Post triennium fere adversus Nechaonem,
regem Aegypti, qui bellum Atyriis infe-
rebat, in praelium egressus, priusquam in-
ter se acies concurrerent, sagitta ictus est.

609 Exque eo vulnere, in urbem relatus, de-
cessit, cum regnasset annos unum & vi-
ginti.

Joachas inde filius ejus regnum adeptus,
tribus mensibus tenuit, captivitati ob im-
pietatem destinatus.

Namque eum Nechao, rex Aegypti, vi-
cium captumque duxit.

Nec multo post in vinculis diem functus
est.

609 Judais stipendium annuum imperatum,
rex eis Eliachimus arbitrio victoris datus,
qui postea immutato nomine Joachim vo-
citus est.

Hic Joacha frater, Josia filius fuit; fratri,
quam patri propter sacrilegio invisus Deo.
Igitur cum regi Aegyptio pareret, quip-
pe cui tributum penderet, Nabuchodono-
forus rex Babylonius, Judaeam terram oc-
cupavit armis, & per triennium jure bel-
li victor possedit.

606 Etenim cedente jam rege Aegypti, deter-
minatisque inter eos imperii finibus, con-
venerat, Judaeos ad Babylonem perti-
nere.

Ita cum Joachim, exactis in regno annis
undecim filio ejusdem nominis locum fe-
cisset, isque regis Babylonii in se iram con-
citasset, (Deo nimirum agente, cui conli-

Ante tutum erat Judæam gentem, captivitati &
Christ. internecioni dare) Nabuchodonosorus Je-
 rosolymam cum exercitu ingressus, urbem
 murosque, ac templum solo stravit, auri im-
 mensum modum & sacra ornamenta, vel
 publica, vel privata, puberesque omnes
 virilis ac muliebris sexus transtulit, reli-
 ctis, quorum inbecillitas aut ætas fasti-
 dio victoribus fuit, quæ turba, inutilis
 servitio, exercendis colendisque agris, ne
 incultum effet solum, deputata est.

Eisdemque rex Sedechias præpositus, ad-
 entis viribus, inani tantum umbra regii
 nominis concessa.

Sed Joachim tribus mensibus tempus im-
 perii habuit.

Is cum populo Babyloniam translatus, &
 in carcerem conjectus est, trigessimum post
 annum remissus, atque a rege in amicitiam
 receptus, mensaque & consiliis participa-
 tus, non sine solatio depulsæ calamitatis
 decessit.

Interea Sedechias, rex turbæ inutilis,
 quamquam sine viribus, infido ingenio,
 at Dei immemor, qui non intelligeret,
 captivitatem ob delicta gentis illatam, po-
 strems denique malis debitus regis ani-
 mum offendit.

Ita ei, post novem annos, Nabuchodo-
 norus bellum intulit, compulsisque intra
 muros confugere, triennio obsedit.

Qua tempestate Jeremiam prophetam, qui
 jam sapius imminere urbi captivitatem
 prænuñtiaverat, consulit, si quid spei for-
 sitan superesset.

Ante Christ. Sed ille caelestis iræ non ignarus, super eadem sapius interrogatus, respondit, ipsi regi specialem poenam denuntians.

Tum vero Sedechias, in iram excitatus, trudi prophetam in carcerem jubet, moxque eum crudelis facti piguit.

Sed obstantibus Judæorum principibus, quibus jam inde a principio moris fuerat bonos premere, absolvere innocentem non est ausus.

Iisdem cogentibus, in lacum immensi profundum, cœnoque ac sordibus, atque ex eo exitiabili foetore horridum, demissus est, ut ne simplici quidem morte exspiraret.

Sed rex, licet impius, aliquanto tamen sacerdotibus mitior, educi prophetam de lacu, & carceris custodia reddi jubet.

Interea obsessos vis hostium & penuria urgebat, consumptisque omnibus, quæ mandari poterant, fames invaluerat.

Ita defessis inedia defensoribus, oppidum captum, incensumque.

589 Rex, ut propheta dixerat, effossis oculis Babyloniam translatus: Jeremias, misericordia hostili, carcere exentus.

Cum eum Nabuzardanum, princeps regis, captivum cum ceteris duceret, delata sibi optione ab eo, utrum in solo patriæ deserto desolatoque subsistere, an secum abire in summis honoribus vellet, residere in Patria maluit.

Nabuchodenesorus, abducto populo, residuis, quos belli conditio, vel prædæ fastidium, reliquos victoribus fecerat, Godoliam ejusdem gentis præposuit, ab- que.

*Ante
Christ.*

que ullo insigni regio, aut imperii nomine: quia præesse paucis, & calamitosis, nulla dignitas erat.

DANIEL sub rege Joachimo captus deductusque Babyloniam, parvus admodum puer; postea ob elegantiam vultus, inter ministros regis assumtus, unaque cum eo Ananias, Misaël & Azarias. Sed cum eos rex delicatioribus cibis curari præcepisset, idque negotii Asphanæo (cuidam) dedisset, Daniel, paternarum traditionum memor, ne ex mensa regis gentilium cibis participaret, poposcit ab Asphanæo, ut leguminibus tantum uterentur.

Causante Asphanæo, ne dissimulatur imperium regis consecutura macies proderet; Daniel, Domino fretus, pollicetur majoris decoris sibi vultus ex leguminibus, quam ex cibis regis fore. Fidesque dictis affuit: ita ut minime eorum vultus comparabiles haberentur, qui imperialibus impendiis procurabantur. Igitur a rege in honore & gratia adhibiti, prudentia & disciplina, brevi omnibus regis proximis antelati.

Per idem tempus, Susanna quædam Joachimo nupta, spectatæ femina pulchritudinis, a duobus (Judæis senioribus,) cum impudicis non adquevisset, falso crimine incescitur, iisdem (Judæis) deferentibus, in remotis locis adolescentem cum ea deprehensum, sed illum, juvenili alacritate, senum manus effugisse. Ita (criminosantibus) fides habita: Judicio populi Su-

*Ante
Christ.* Sanna damnatur. Quæ cum secundum legem ad supplicium duceretur, Daniel tum annos natus duodecim, increpitis Judæis, quod innocentem morti dedissent, reducere eam in iudicium, causamque denuo audire postulat.

Enimvero multitudo Judæorum, quæ tum aderat, non sine Domino existimans puerum contemptæ ætaturæ in hanc constantiam prorupisse, favore accommodato, in consilium revertitur. Initur denuo iudicium. Danieli, ut inter majores natu resideret, delatum. Igitur separari accusatores jubet, unumque ex eis interrogat, sub cuius generis arbore adulteramprehendisset. Ex varietate responsi falsitas deprehensa: Sufanna absoluta, seniores, qui innocenti periculum creaverant, capite damnati.

Ea tempestate, Nabuchodonoforus somnium vidit, mysterio futurorum mirabile. Cujus interpretationem cum per se non posset evolvere, adscitis ad interpretandum Chaldæis, qui magicis artibus extisque hosiariarum scire occulta & futura præcinere videbantur: mox veritus, ne more hominum, non vera, sed placita regi, ex somnio conjectarent, visa suppressit; poposcitque ab eis, ut, si vera in his divinationo esset, somnium ipsum sibi dicerent: tum demum interpretationi eorum crediturum, si prius enuntiando somnium, artis periculum fecissent. Illi vero tantam molem abnuentes, non esse id humanæ opis confitebantur.

*Ante
Christ.*

Rex motus, quod falsa divinandi professione homines erroribus illuderent, cum adstricti presenti negotio nihil scire se confiterentur: ita edicto regis in eos animadversum, palamque omnes hujus artis intericiebantur. Quod ubi Danieli compertum, regis proximum appellat: enuntiationem somni, interpretationemque ejus pollicetur. Res ad regem deferitur: Daniel arcessitur. Jam revelato sibi per Dominum mysterio, visio regis refertur, solutioque. Sed res postulat, ut regis somnium, & interpretationem prophetæ, & consequentium fidem exponamus.

Viderat rex per soporem, imaginem capite aureo, brachiisque argenteis, ventre & femoribus æreis, cruribus ferreis, quæ in pedes partim ferreos, partim fictiles, desinebat. Sed ferrum atque testum, inter (se) confusum, coire non poterat. Ad extremum, imaginem lapis sine manibus abscissus, proterebat: redactaque omnia in pulverem, vento ablata.

Igitur secundum prophetæ interpretationem, imago visa, figuram mundi gerit. Caput aureum, Chaldæorum imperium est: siquidem id primum & opulentissimum fuisse accepimus.

Pectus & brachia argentea, secundum regnum annuntiant; Cyrus enim, victis Chaldæis atque Medis, imperium ad Persas contulit.

In ventre areo tertium regnum portendi pronuntiatur: idque impletum vide-

Ante mus. Siquidem Alexander, ereptum Per-
Christ. sis imperium, Macedoniae vindicavit.

Crura ferrea, imperium quartum idque Romanum intelligitur, omnibus ante regnis validissimum.

Pedes vero partim ferrei, partim fictiles, dividendum esse regnum Romanum, ita ut nunquam inter se coeat, praefigurant: quod aequae impletum est; siquidem jam non ab uno imperatore, sed etiam a pluribus, semperque inter se armis, aut studiis dissentientibus, res Romana administratur.

Denique commisceri testum atque ferrum, nunquam inter se coeuntem materiam, commisiones humani generis futurae, a se invicem dissidentes, significantur, siquidem Romanum solum ab exteris gentibus, aut rebellibus occupatum, aut deudentibus (se) semper (sub) pacis specie traditum constat: exercitibusque nostris, urbibus atque provinciis permixtas barbaras nationes, & praecipue Judaeos, inter nos degere, nec tamen in mores nostros transire videamus. Atque haec esse postrema tempora, prophetae annuntiant.

In lapide vero sine manibus abscisso, qui aurum, argentum & ferrum, testumque comminuit, Christi figuram esse. Is enim non conditione humana editus (siquidem non ex voluntate viri, sed ex Deo natus est) mundum istum, in quo sunt regna terrarum, in nihilum rediget, regnumque aliud incorruptum atque perpetuum, id est,

Ante est, futurum sæculum, quod sanctis pa-
Christ. ratum est, confirmabit.

Igitur Daniel, multis a rege muneribus
omni imperio, in summis honoribus ha-
bebatur. Ejus suffragio Ananias, Afarias
& Misael, ad summam æque dignitatem
& potestatem provecti.

At in Judæa, cui post excidium Jero-
solymæ Godoliam præpositum, supra me-
moravimus, ægre ferentes Judæi, principem
sibi ex stirpe non regia, arbitrio victoris
datum, Ismaële quodam duce & concitatore
nefandæ conjurationis, dispositis eum,
in convivio insidiis, peremerunt.

At hi, qui extra noxiam fuerant, ultum
ire facinus cupientes, prope adversum
Ismaëlem arma capiunt. Sed ille, quia
cognovit exitium sibi imminere, relicto
exercitu, quem contraxerat, non amplius
quam octo comitantibus, ad Ammonitas
confugit. Igitur populum universum me-
tus pervaserat, ne paucorum scelus, om-
nium exitio, rex Babylonius ultum iret:
nam præter Godoliam multos ex Chal-
dæis cum eo interfecerant. Itaque consi-
lium ineunt fugiendi in Aegyptum.

Sed prius Jeremiam frequentes adeunt:
sciscitantes divinum responsum. At ille
verbis Dei universos hortari, in solo pa-
trio manerent: si id fecissent, Dei præ-
sidio tuendos, nullumque a Babyloniiis pe-
riculum fore; sin Aegyptum peterent, om-
nes ibi ferro ac fame, diversoque mortis

*Ante
Christ.*

genere perituros. Sed plebs, assueto malo, insolens parendi salubribus consiliis, & divino imperio, profecta est in Aegyptum. Quid de ea postea actum, sacris litteris filetur; nobis nihil compertum est. Hoc tractu temporum, Nabuchodonosorus elatus rebus secundis, statuam sibi auream immensæ magnitudinis posuit: adorarique eam, ut sacram effigiem, precepit. Quod cum certatim ab omnibus, depravatis adulatione omnium animis, fieret, Ananias, Afarias & Misael profano officio abstinuerunt, non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum.

Igitur rei ex edicto Regis constituuntur, propositaque eis conditio poenarum, ardens caminus, ut presenti metu adorare statuam cogerentur; verum illi devorari ignibus, quam piaculum committere, maluerunt. Itaque vincti pedibus, in medias flammam conjiciuntur. Sed ministros infandi operis, dum promptius damnatos in ignem propellunt, flamma abforbuit. Hebræos (mirum dictu, & incredibile non visentibus) ignis non attigit, cum a spectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur. Visusque cum his inter ignem quartus, specie Angeli, quem Nabuchodonosorus proprio intuitu, filium Dei se vidisse confessus est. Tum rex haud dubius, divinam in re presenti fuisse virtutem, missis per omne regnum suum edictis, facti miraculum promulgavit, confessis soli Deo honorem deferendum. Nec multo post rex, objecto
si-

Ante sibi somnio, mox voce etiam celo emis-
Christ. sa admonitus, potestate regia abiecta, at-
 que ab omni conversatione humana remo-
 tus herbis tantum vitam sustinens, egisse
 poenitentiam traditur: servatum ei nutu
 Dei imperium, donec impleto tempore,
 agnito demum Deo, post septem annos,
 & regno, & statui pristino restitutus est.

562

Post Nabuchodonosorum filius ejus
 regnum est adeptus, quem in Chronicis
 Evilmerodachum fuisse vocitatum reperi.
 Hic duodecimo imperii anno diem fun-
 ctus fratri minori, qui Balthasarus dictus
 est, locum fecit. Is cum quarto & de-
 cimo anno publicum epulum principibus
 ac præfectis suis daret, sacra vasa, quæ
 per Nabuchodonosorum de templo Jero-
 solymæ ablata, in regales usus usur-
 pata, sed recondita in thesauris habeban-
 tur, proferri imperavit.

556

Cum his per luxum ac licentiam regalis
 convivii promiscue omnes virilis ac mulie-
 bris sexus, uxorem concubinæque ejus
 uterentur: subito rex in pariete conspi-
 cit digitos scribentes, cernebanturque in-
 versum ductæ litteræ. Sed qui posset
 scripta legere, non reperiebatur.

Igitur rex perterritus: magos & Chal-
 dæos advocat. Quibus mullantibus, nec
 quicquam respondentibus, regina regem
 admonet: esse quendam Hebræum Dania-
 eum nomine, qui olim Nabuchodono-
 foro occulti mysterii somnium revelasset,
 jam tum, ob illustrem sapientiam, sum-
 mis honoribus donatum. Itaque accitus

Da-

*Ante
Christ.* Daniel perlegit, interpretatusque, ob delictum regis, qui sacra Deo vasa temerasset, ipsi exitium imminere, regnumque ejus Medis ac Persis datum.

559 Quod mox consecutum est. Nam eadem nocte Balthasarus interiit, regnumque ejus Darius, natione Medus, occupavit. Danialem illustri opinione compertum, universo imperio præposuit, secutus superiorum regum judicium. Nam & Nabuchodonosorus eum regno præfecerat, & Balthasarus veste purpurea & torque aureo donatum, tertium regni principem constituerat.

Igitur hi, qui una cum eo rerum potentes erant, invidia exagitati, quod eis alienigena captivæ gentis fuisset æquatus, regem depravatum adulatione compellunt, ut sibi diebus proximis triginta divini honores darentur, neque cuiquam liceret Dominum, nisi, regem, precari. Facile id Dario persuasum, stultitia regum omnium, qui sibi divina vindicant.

Igitur Daniel non rudis, neque inscius, Deo preces, non homini, deferendas, reus constituitur, elicto regis non paruisse. Multumque abnuente Dario, cui carus acceptusque semper fuerat, principes pericere, ut in lacum demitteretur. Sed obiecto bestiis, nullum periculum fuit. Quod cum rex comperisset, accusatores deputari leonibus præcepit; qui non simili exemplo profundi sunt. Nam continuo devorati, ferarum famem expleverunt.

Da-

Ante Daniel clarus ante, clarior haberi cœpit.
Christ. Rex antiquato edicto suo, novum proposuit: relictis erroribus ac superstitionibus, Deum Danielis colendum.

Darius duodeviginti annos regnasse traditur. Qua tempestate Asiyages Medis imperabat. Hunc Cyrus, ex filia nepos ejus, regno expulit, Persarum usus armis: unde summa imperii ad Persas translata est. Babylonii quoque in potestatem ditionemque ejus concessere. Igitur initio regni, popostis publice edictis, dat potestatem Judæis in solum patrium redeundi: sacra etiam vasa, quæ Nabuchodonosorus de templo Hierosolymæ abstulerat, reddidit. Itaque pauci tum in Judæam regressi.

536

P E R I O D U S VI.

Ab soluta captivitate Judaica usque ad Aetram Græcam, sive Seleucidarum, complectens annos 224.

Erat ea tempestate apud Babylonios Belli antiquissimi regis, cujus etiam Virgilius meminit, ex ære simulacrum, quod superstitione hominum consecratum Cyrus quoque adorare erat solitus; antilitum ejus dolo illusus, qui vesci effigiem illam atque potare affirmabant; cum diurnam pensitationem, quæ idolo inferebatur, clam ipsi absumerent.

Igi-

Ante Christ. Igitur Cyrus, cum Daniele familiariter uteretur, quærit ab eo, cur simulacrum non adoraret, cum manifestum viventis Dei esset indicium, absumentis ea, quæ inferebantur? Daniel, ridens hominis errorem, negare, id posse fieri, ut as illud, id est bruta materies, cibo uteretur, aut potu. Acciri ergo rex sacerdotes jubet: nam fere ad septuaginta erant, adhibitoque eos terrore increpirat, quis impensa consumeret? cum Daniel, vir prudentia insignis, minime id ab insensibili simulacro posse fieri contenderet. Tum illi confisi parato dolo, inferre & obsignari a rege templum desposcunt, uti, nisi omnia postero die absumta deprehenderentur, morte poenas persolverent; dum eadem conditio Danieli maneret.

Itaque signo regis templum obsignatur, cum prius Daniel, sacerdotibus insciis, pavementum cinere aspersisset, ut introeuntium occultos aditus vestigia proderent. Igitur postero die rex templum ingressus animadverit absumta, quæ idolo apponi jusserat. Tum Daniel occultam fraudem vestigiis prodentibus referat, sacerdotes cum uxoribus & filiis subfosso foramine ingressos, ea, quæ Idolo apposita fuerant, devorasse. Ita omnes jussu regis interfecti, templum ac simulacrum Danieli in potestatem datum, atque arbitrio ejus dirutum.

Intera Judæi, quos ex permisso Cyri in patriam regressos supra memoravimus, urbem ac templum restituere aggressi, ut
pau-

Ante pauci atque inopes, parum proficiebant, donec centesimo fere anno, Artaxerxe rege Persis imperitante per eos, qui locis præerant, ab ædificando sunt deterriti.

Christ. Etenim tum Syria atque omnis Judæa; sub Persarum imperii, per magistratus ac præfides regebatur. Igitur his consiliura fuit regi Artaxerxi scribere; Non oportere Judæis restituendæ urbis suæ copiam dari, ne pro contumaci ingenio, resumptis viribus, aliis gentibus imperare felici, non paterentur sub alieno imperio degere. Ita comprobato a rege præsidium consilio, prohibita urbis ædificatio, usque in secundum Darii regis annum dilata est.

Post Darium Medum, quem duodeviginti annos regnasse significavimus, Cyrus uno & triginta annis rerum potitus est, Scythis bellum inferens in prælio cecidit, secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat.

329 Cyro Cambyfes filius ejus successit, regnavitque annos novem. Hic cum Aegyptum atque Aethiopiam bello premeret & subegisset, victorque in Persas revertetur, casu seipsum vulneravit, ex eoque ictu periit. Post hujus mortem Magi duo fratres, natione Medi, menses septem Persarum regnum obtinuerunt. Ad hos interficiendos septem nobilissimi Persæ conjuraverunt, quorum princeps fuit Darius Hytaspis filius, natus, ex fratre patreque Cyri, omnique consensu regnum ei delatum, regnavit annos sex & triginta.

Hic

Ante Hic ante quadriennium quam decederet,
Christ. apud Marathonem pugnavit, celeberrimo
 490 Græcis Romanisque historiis prælio. Id
 486 gestum post Romam conditam, anno fere
 ducentesimo & sexagesimo. Post Darium
 Xerxes fuit, isque unum & viginti annos
 465 regnasse traditur. Huic successit Artaxer-
 xes, cujus supra mentionem fecimus. Hic
 cum inhiberi ædificationem urbis Judææ
 424 templique jussisset, suspensum opus usque
 in secundum Darii regis annum pependit.
 Darius deinde, sub quo templum est re-
 stitutum, regnum adeptus est, cui Ochus
 tum nomen erat. Hic cum, ex Hebræis
 tres adolescentes spectatæ fidei, corporis
 custodes haberet, unusque ex his (cui
 nomen Zorobabel) prudentiæ documento
 admirationem regis in se convertisset: de-
 lata sibi optione petendi, si quid animo
 concepisset: ingemiscens patriæ ruinis,
 copiam restituendæ urbis poposcit, me-
 ruitque a rege, ut sub Regulis ac Præ-
 fidibus imperaret, ut ædificationem sa-
 cræ ædis, præbitis impendiis matura-
 rent. Ita templum quadriennio consum-
 matum, sexto post anno quam Darius
 regnare cœperat: idque Judæis fatis vi-
 sum: & quia magnæ molis erat urbem re-
 stituere, diffisi viribus, opus multi labo-
 ris incipere non ausi, templo contineban-
 tur.

Per idem tempus Esdras, scriba legis, post
 viginti fere annos, quam templum fuerat
 consummatum, defuncto jam Dario, qui
 unum de viginti annis rerum fuerat poti-
 tus

Ante tus, permisso Artaxerxis secundi, non il-
Christ. lius, qui inter duos Xerxes fuit, sed hu-
 jus, qui Dario Ocho successerat, Baby-
 lonia profectus est: multique eum secuti
 Hierosolymam pervenere; vasa quoque
 diversi operis, & dona, quæ rex templo
 Dei miserat, cum duodecim Levitis. Vix
 enim hic numerus ex illa tribu repertus
 traditur. Is cum deprehendisset, Judæos
 gentilium connubiis permixtos: multis in-
 crepitos, renuntiare istiusmodi matrimo-
 niis, ac filios ex his susceptos extrudi ju-
 bet, omnesque dicto paruere. Purgatus
 populus veteris legis ritum agebat.
 Erat ea tempestate apud Babyloniam Ne-
 hemias, minister regius, gente Judæus,
 Artaxerxi merito obsequiorum carissimus.
 Is Judæos procontatus, quis paternæ ur-
 bis status esset, ubi comperit, in iisdem
 ruinis jacere patriam, totis sensibus contur-
 batus, cum gemitu multisque lacrymis
 orasse ad Deum traditur, delicta gentis suæ
 reputans, misericordiamque divinam eslla-
 gitans.
 Igitur cum eum rex, inter epulas, moe-
 stum extra solitum animadvertisset, popo-
 scit ab eo, causam dolorum ut exponeret.
 Tum ille, adversa gentis suæ, & ruinam
 civitatis desere, quæ jam per annos du-
 centos & quinquaginta solo strata, malo-
 rum testimonium, spectaculum inimicis
 præberet: (rogavit, ut) daret sibi eundi
 & restituendæ ejus potestatem. Paruit
 rex piis precibus: statimque eum cum
 præsidio equitum, quo tutius iter age-
 ret,

Ante ret, dimisit, datis ad prætores epistolis;
Christ. ut necessaria præberent.

Is cum Hierosolymam pervenisset, viritum populo opus urbis distribuit; & certatim iusta omnes curabant: jamque ad medium machina processerant, quum flagrante invidia gentium, vicinæ urbes conspirant opera interrumpere, Judæosque ab edificando deterrere. Sed Nehemias, dispositis adversum incurstantes præsiidiis, nihil territus, coepta explicuit: consummatoque muro, & valvis portarum perfectis, per familias construendis interius domibus urbem dimensus est. Censuitque populum minime urbi parem. Neque enim amplius quam ad quinquaginta millia promiscui sexus atque ordinis reperta.

Erāt eā tempestate regi in matrimonio Vaslis quædam, miræ femina pulchritudinis, ejus cum formam omnibus prædicaret, die quodam, cum publicum convivium dabat, adesse reginam, demonstrandæ pulchritudinis gratia, jubet. Illa vero, stulto rege consultior, pudens virorum oculis spectaculum corporis præbere, iussa abnuvit. Qua contumelia barbarus animus permotus uxorem matrimonio ac regia domo depellit.

Igitur cum in locum ejus puella regis conjugio quæreretur, reperta est Hester ceteras specie vincere. Hæc Judæa, ex tribu Benjamin, utroque parente orba, a Mardochoo patruæle fratre educata. Cum ad regales nuptias duceretur, mandante educatore, genus ac patriam occultavit:

ad

Ante admonita, ne, paternarum traditionum im-
Christ. memor, etſi in matrimonium alienigenæ
 captiva ſuccederet, gentilium cibis parti-
 ciparet.

Igitur juncta regi, brevi, ut fit, vi pul-
 critudinis, totum ejus animum facile ce-
 pit: adeo ut eam æquatam imperio, in-
 ſigni regio, veſte purpurea donaret. Qua
 tempeſtate Mardocheus inter proximos
 regis erat, pro virili portione negotiorum
 familiarium curator. Is compoſitas a duo-
 bus ſpadonibus regi inſidias prodiderat:
 atque ex eo carior, ſummisque honoribus
 donatus.

Erat ea tempeſtate regi Haman quidam
 perfamiliaris, quem æquatam ſibi adora-
 ri more regum, præceperat. Id Mar-
 docheus, unus ex omnibus, facere faſti-
 diens odia Perſæ in ſe graviter accen-
 derat.

Igitur Haman ad perniciem Hebræi ani-
 mum intendens, regem adit, affirmatque,
 eſſe in regno ejus hominum genus, pra-
 vis ſuperſtitionibus Deo hominibusque in-
 viſum, externis legibus vivens, dignum
 exitio: rectum eſſe, omnes hujus gentis
 interneconi dare: exque eorum bonis
 immenſas opes pollicetur. Facile id Bar-
 baro perſuaſum, edictum emittitur, Ju-
 deos necandos. Miſſique continuo qui
 per omne regnum, ab India uſque Aethio-
 piam edictum promulgarent.

Id ubi Mardocheo compertum, conſciſſis
 veſtibus ſacco obvolvitur, conſperſusque
 cinere pergit ad reginam, ibique ejulatu

Ante multo, cuncta quæstibus replet, facinus in-
Christ. dignum, immeritam gentem perire, ne-
 que ullam pereundi causam dari. Hæster
 lamentantis voce excitata, rem, ut erat,
 cognoscit. Tum vero anceps consilii,
 quia adeundi regem potestas non erat;
 etenim, more Persarum, reginæ introire
 ad regem, nisi arcessitæ, non licet; nec
 tamen, cum fuerit regi libitum, sed sta-
 tuto tempore admittitur: forte tum ita
 evenerat, ut diebus triginta proximis, se-
 parata a conspectu regis Hæster haberetur.
 Igitur audendum aliquid pro civibus rata,
 etsi certa pestis adefset, pulcro in nego-
 cio occumbere parat. Invocato prius Do-
 mino, aulam regis ingreditur. At bar-
 barus, re insolita percussus, paulatim
 blandimento muliebri delinitus, postremo
 ad coenam reginæ perducitur, unaque cum
 illo Haman ille, regi carus, & Judææ
 genti infestus.
 Igitur cum jam post epulas, multis pocu-
 lis, convivium calere cœpisset, Hæster
 genibus regis advolvitur, gentis suæ per-
 niciem deprecatur. Rex vero nihil se pe-
 tenti, si quid ultra peteret, negaturum
 pollicetur. Tum Hæster, arrepto tempo-
 re, Hamanis mortem flagitat, in ultio-
 nem gentis, quam perditam cupierat. Sed
 rex, amici memor, paulisper cunctatur,
 deliberandique gratia modicum secessit.
 Deinde regressus, vidit Hamanem reginæ
 genua complexum. Succensus ira, & ap-
 petitam reginam clamitans, morte eum af-
 fici jubet. Et tum regi compertum erat,
 pœ-

*Ante
Christ.*

pœnam crucis per Hamanem Mardocheo paratam. Ita Haman eidem cruci affigitur, omnia bona ejus Mardocheo data, Judæique sunt absoluti.

Reverſis in ſolum patrium Judæis, rex Perſarum Medis bellum inferit, atque adverſus regem eorum, Arfaxadum nomine, acie conſligit ſecundo eventu: perempto rege, gentem imperio adjungit. Idem reliquis nationibus facit, præmiſſo Holoferne, quem principem militiae delegerat, cum millibus peditum centum & viginti, equitum duodecim. Is, Cilicia & Arabia bello vaſtatis, multas urbes aut vi capit, aut metu in deditiorem compellit. Jamque Damascum admotus exercitus, magno Judæos terrore perculerat. Sed impares ad reſiſtendum, neque ad deditiorem acquieſcentibus animis, expertis quippe uſque ante captivitatis mala, ad templum frequentes concurrunt. Ibi communi gemitu, permixtoque ullulatu, divinum auxilium implorant: fatiſ ſe Domino, ob peccata vel crimina, dediffe pœnarum, reliquiis ſaltem, ſervitio nuper exemtis, parceret.

Interea Holofernes, Moabitis in deditiorem acceptis, adverſum Judæos in ſocietatem belli aſſumtis, quum ab eorum principibus inquireret, quibusnam viribus freti Hebræi, deditiorem animos non dediffent, Achior quidam comperta diſſerit; Judæos Dei cultores, pio a patribus ritu inſtitutos, olim in Aegypto pependiſſe ſervitium: inde divino munere edu-

*Ante
Christ.*

Eos, ac siccatum mare pedibus emensos, postremo, omnibus gentibus devictis, habitatas majoribus terras recepisse: exin vario rerum statu floruisse, aut concidisse, atque iterum mais emeruisse: secundum merita, iratum aut placatum Deum vicissitudine expertos: dum peccantes, incursionibus hostium aut captivitatibus coercentur, propitio numine semper invicti. Ceterum, si presenti tempore absque peccato sint, nullo modo eos posse superari; sin aliter se habeant, facile vincendos.

Ad hæc Holofernes, ferox multis victoriis, nihil sibi injuriam ratus, ira accensus, cur ex peccato potissimum Judæorum pendere illius victoria putaretur, propelli Achiozem in castra Hebræorum jubet, ut cum his periret, quos vinci non posse affirmaverat. Ac tum Judæi montes petiverant. Ita, quibus id negotii datum, ima montium succedere, ibique vincium Achiozem reliquerunt. Quod ubi Judæi animadverterunt, exemtum vinculis in collem perducunt. Causas rei quærentibus, gesta exponit, receptusque parem exitum opperiebatur. Is, post victoriam, circumcisus, Judæus factus est. Igitur Holofernes, difficultate locorum comperta, quia adiri præcella non poterant, montes militibus circumdat, & summa cura Hebræos aquationibus prohibet; eoque maturius obsidionem sentire. Itaque vixi penuria aquæ, ad Oziam principem concurrunt, proni omnes ad
de-

Ante deditioem. Ille vero opperendum paul-
Christ. litper, & divinum auxilium expectandum
 respondens, quintodecimo die deditioem
 tempus constituit. Quod ubi Judithæ
 compertum, quæ viro vidua, prædives
 opibus, insignis specie, sed moribus quam
 vultu illastrior tum in castris erat: ar-
 etis suorum rebus, etiam certo sibi exitio,
 audendum aliquid & tentandum rata, ca-
 put comit, vultu expolitur; comite ancil-
 la castra hostium ingreditur. Statimque
 ad Holofernem deducta, perditas res suo-
 rum memorat, se transfugio vitæ consu-
 luisse. Deinde a duce postulat liberum ex-
 tra castra, nocturno tempore, egressum
 orandi gratia. Mandatum id vigilibus,
 portarumque custodibus.

Sed ubi per triduum egrediendi ac rede-
 undi consuetudine sibi apud barbaros fidem
 fecit, Holofernem cupido incessit dediti-
 tiæ corpore abuti. Etenim forma excel-
 lenti, Persam facile permoverat. Ita ad-
 ducis tentorium per Baguam servum de-
 ducitur, inuitoque convivio barbarus mul-
 to se vino obruit. Tum remotis ministris
 priusquam vim mulieri inferret, somno
 captus est. Juditha, tempore arrepto, ca-
 put hostis defecat, secumque aufert. Et
 cum secundum consuetudinem castris egre-
 di crederetur, incolumis ad suos regres-
 sa est.

Postero die Hebrai, caput Holofernens de-
 superioribus ostentantes, eruptione facta,
 ad castra hostium pergunt. Tum vero
 barbari, signum pugnae poscentes, taber-
 na-

Ante naculum ducis frequentes assistunt : ubi
Christ. truncum corpus repertum , foeda formidine in fugam versi , terga hostibus præbuerunt. Judæi fugientes persecuti , cæsisque multis millibus, castris ac præda potiti. Juditha summis laudibus celebrata, centum & quinque annos vixisse traditur.

383 Hæc , Ocho rege , ut opinamur , gesta sunt. Fuit autem ultra omnes cruentus , & plusquam barbaro animo. Hunc Bagua spado ægotantem venenis fustulit. Post eum Arses filius ejus triennio imperium tenuit. Darius annos quatuor.

333 Adversum hunc Alexander Macedo acie conflixit. Eo victo Persis imperium ademptum , quod ab initio Cyri steterat annos ducentos & quinquaginta. Alexander,

331 victor fere omnium gentium , adiisse Hierosolymæ templum dicitur , ac dona intulisse : edixitque per omne imperium , quod sui juris effecerat , ut Judæis ibidem degentibus , liberum esset in patriam reverti.

324 Exacto duodecimo imperii anno , septimo postea quam Darium devicerat , apud Babyloniam defunctus est. Regnum amici ejus , qui simul cum illo maxima illa bella gesserant , partiti sunt. Inde aliquanto tempore , sine usurpatione regalis susceptas partes procuraverunt , Arridæo quodam Philippo Alexandri fratre regnante : cui perimbecillo , verbo datum imperium videbatur , re autem penes eos erat , qui sibi exercitum & provincias distribuerant.

Ante Christ. Nec vero hic rerum status diu mansit, omnesque se reges appellati maluerunt.

PERIODUS VII.

Ab Aera Græca, sive Seleucidarum, ad Christi Nativitatem usque, complectens annos 312.

312 **P**rimus in Syria post Alexandrum Seleucus rex fuit, subiecta eidem Perside ac Babylone. Qua tempestate, Judæi annum stipendium, talenta regi trecenta argenti dabant; nec tamen per externos magistratus, sed per sacerdotes suos regebantur, patrioque ritu vivebant; donec plerique eorum, longa rursus pace corrupti, miscere omnia deditioibus, & turbare cœperunt, affectantes summum sacerdotium libidine, avaritia, & dominandi cupidine. Namque primum sub rege Seleuco, Antiochi magni filio, Oniam sacerdotem, virum sanctum atque integrum, Simon quidam, falsis apud regem criminibus insinulatum, depellere nequiverat.

185 Interjecto deinde tempore, Jason frater Oniæ, Antiochum regem, qui Seleuco fratri successerat, adiit, augmentum stipendii pollicens, si sibi summum sacerdotium traderetur. Et quamquam insolitum neque ante permissum cuiquam erat perpetuo sacerdotio perfungi; sollicitus tamen regis animus, atque æger avaritia, facile

Ante superatus est. Ita depulso Onia, Jasoni
Christ. sacerdotium est mandatum. Is, fœde ad-
 modum, cives patriamque laceravit. Dein
 172 cum per Menelaum quemdam, Simonis
 illius fratrem, promissam regi pecuniam
 misisset, patefacta semel ambitioni via, iis-
 dem artibus, quibus Jason prius, Mene-
 laus quoque sacerdotium obtinuerat. Nec
 multo post, cum is promissum argenti mo-
 dum non reddidisset, loco pellitur, Ly-
 simachus substituitur. Inde inter Jasonem
 & Menelaum fœda fuere certamina, donec
 Jason, profugus patria, excessit.

His initiis, corruptis moribus, eo usque
 processum, ut plerique popularium ab An-
 tiocho poscerent, permitti sibi more gen-
 tilium vivere. Quod cum rex petentibus
 annuisset, certatim pessimus quisque delu-
 bra extruere, idolis supplicare, legem
 profanare occœperat.

Interea Antiochus rediens ab Alexandria
 (namque tum bellum regi Aegypto intu-
 lerat, quod iussu Senatus & Populi Ro-
 mani deposuit, Paulo & Crasso Consu-
 libus) Hierosolymam adiit. Cum discor-
 dantem superstitionibus susceptis populum
 168 reperisset, legem Dei destruens, & his
 favens, qui impia sequebantur, omnia tem-
 pli ornamenta detraxit, ac multa cæde
 vastavit. Defuncto, ut supra retulimus
 rege Alexandro, ab amicis ejus regnum
 omne divisum ac regio nomine aliquam-
 diu administratum est.

Ante Seleucus, post novem annos, in Syria rex
Christ. est appellatus, regnavitque annos duos &
 312 triginta. Post eum Antiochus filius ejus
 281 annos unum viginti. Inde Antiochus,
 262 Antiochi filius, qui & Theus cognomina-
 tus est, annos quindecim. Post hunc Se-
 247 leucus filius, cognomine Callinicus, an-
 227 nos unum & viginti. Item Seleucus, fi-
 224 lius Callinci, annos tres. Hoc defuncto,
 Antiochus frater Callinci, Asiam & Sy-
 riam tenuit, annos septem & triginta.
 Hic est Antiochus, adversus quem Scipio,
 Africani frater, bellavit: quo bello vi-
 ctus, & imperii parte multatus est. Hic
 188 duos filios habuit, Seleucum & Antiochum,
 quem obsidem Romanis dederat. Ita An-
 tiocho Magno mortuo, Seleucus ejus fi-
 lius natu minor, regnum adeptus est, sub
 quo Oniam sacerdotem a Simone infimulatum diximus. Tum Antiochus a Romanis dimissus, datusque in locum ejus obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius. Seleuco mortuo, anno imperii duodecimo, regnum frater Antiochus, qui Romæ obses fuerat, occupavit.
 176
 171 Is post quinquennium, quam regnare ceperat, ut supra docuimus, Hierosolymam depopulatus est. Etenim grave Romanis stipendium pensitans; ipse, immensis sumptibus, pane necessario cogebatur pecunias rapto quarere, neque ullam prædandi occasionem omittere. Post biennium deinde, pari rursus clade affectis Judæis, ne forte frequentibus malis compul-

Ante Christ. pulsi, bellum fumerent, praesidium arci imposuit. Inde sacram legem evertere aggressus, mittit edictum, ut omnes, relictis majorum suorum traditionibus, gentilium ritu viverent. Nec defuere, qui profano imperio volentes parent. Tum vere, foedum spectaculum! per universam urbem, palam in plateis, diis litabatur: sacra etiam legis & prophetarum volumina igni cremata.

Ea tempestate Mathathias Johannis filius, sacerdos erat. Hic cum a regis cogere-
tur edicto parere, egregia constantia profana contemns, Hebraeum publice profanantem, in conspectu omnium jugulavit. Tum demum, reperto duce, facta secessio est. Mathathias, oppido egressus, multis ad eum confluentibus, speciem justis exercitus effecerat; queis omnibus destinatum erat, adversus profanum imperium se armis tueri, & in bello potius occumbere, quam impias cerimonias exercere.

167

Interea Antiochus, per Græcas, quoque urbes, quæ in illius imperio erant, repertos Judæos sacrificare cogebat, inauditisque cruciatibus reluctantes afficiebat. Qua tempestate illustris illa passio septem fratrum matrisque fuit, qui omnes, cum legem Dei & instituta majorum violare supplicii cogerentur, mori maluerunt. Ad extremum, poenas mortesque eorum comitata mater est.

Interea Mathathias moritur: vicarium exercitui, quem paraverat, ducem Judam filium substituit. Hujus ductu, adversus

re-

Ante regios, frequentibus præliis prospere pu-
Christ. gnatum. Nam primum Apollonium, du-
 cem hostium, qui magnis copiis in con-
 flictum descenderat, cum omni exercitu
 delevit. Quod cum Seron quidam, qui
 tum Syriæ præerat, comperisset, multi-
 plicatis legionibus Judæam aggressus, fe-
 rox quia numero præstabat; ubi in cer-
 tamen descensum, fusus ac fugatus, ocin-
 gentis ferme amissis, in Syriam regressus
 est. Id ubi compertum est Antiocho, ira
 & dolore succensus (quippe angebatur,
 duces suos cum magnis exercitibus devi-
 ctos) auxilium per omne regnum contra-
 hit, donativum militibus: exhaustis peni-
 tus thesauris, largitur.
 Etenim tum præcipue graviter pecunia
 inopia affectus erat. Nam deficientibus
 ab eo Judæis; qui ei ultra trecenta ar-
 genti talenta annua pensitaverant, præ-
 terea Græcis urbibus multisque regionibus
 persecutionis malo turbatis (nec gentilibus
 quidem pepercerat, quos deserere inveter-
 atas superstitiones & ad unum ritum de-
 ducere tentaverat: illis quidem, ubi ni-
 hil sancti erat, facile relinquentibus; sed
 tamen omnibus metu ac clade affectis) ve-
 stigalia cessaverant. Quibus rebus astu-
 ans (etenim ipse olim omnibus regibus
 opulentior, suomet scelere inopiam per-
 senferat) copias cum Lysia partitur, ei-
 que Syriam & bellum adversus Judæos
 committit: ipse in Persas ad cogenda ve-
 stigalia profectus.

*Ante
Christ.*

Igitur Lyfias duces belli delegit, Ptolemaum, Georgiam, Doronem & Nicanorem: his quadraginta millia peditum, septem equitum data. Ac primo impetu, magnum Judæis terrorem intulerunt. Tum Judas, cunctis desperantibus, suos adhortatus, forti animo descenderent in prælium: Deo fretis nihil invictum fore, sæpe antea a paucioribus adversum plures bene pugnatum. Jejuniis indicto, celebratoque sacrificio, in aciem descensum: fusæ hostium copiæ; Judas castris potitus, multumque ibi auri & Tyriarum opum repertum. Namque ex Syria negotiatores, nihil de victoria dubitantes, regium exercitum secuti, spe captivos mercandi prædæ fuere.

165 Hæc ubi Lyfiæ ex nunciis comperta, majore cura copias parat; annoque post, immani exercitu Judæos aggreditur: visus denuo, Antiochiam se recepit. Judas, pulsus hostibus, Hierosolimam regressus, purgare templum & restituere, animus intendit; quod eversum ab Antiocho, profanatumque a gentibus, scædam sui speciem præbebat. Sed Syris arcem tenentibus, quæ contigua templo, & loci natura superior atque inexpugnabilis erat, adiri subjecta non poterant, crebris eruptionibus prohibentibus. Adversum hos Judas validissimam suorum aciem objecit. Ita opus sacræ adis curatum, templumque muro circumdatum, constitutique, qui perpetuum præsidium armati agitent. At Lyfias, multiplicato exer-

Ante Christ. citu, in Judæam regressus, rursus vincitur; magna clade exercitus & auxiliorum, quæ eis civitatibus missa in bellum, conspiraverant.

Interea Antiochus, quem in Persidem profectum supra memoravimus, oppidum Elymum, regionis illius opulentissimum, fanumque ibi situm, multo auro refertum, diripere conatus, confluyente undique ad defensionem loci multitudine fugatus est: insuper nuntium accepit, res vel a Lysimacho improspere gestas. Ita ex mœrore animi corporis morbo decubuit. Sed cum internis doloribus angeretur, reminiscens malorum, quibus populum Dei vexaverat, merito sibi illa accidisse confitebatur. Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos undecim, Antiocho filio regnum reliquit, cui Eupator nomen fuit.

164
Ea tempestate Judas Syros in arce positos obsidebat; qui cum fame atque inopia afficerentur, missis ad regem nuntiis, praesidium implorant. Ita Eupator cum centum millibus peditum, & equitum viginti millibus, suis subsidio venit: praeventibus aciem cum ingenti terrore, elephantis. Tum Judas, laxata obsidione, regi obviam tendit; primoque praelio Syros fundit. Rex petit pacem; qua quia infido ingenio male usus, perfidiam consecuta ultio. Nam Demetrius Seleuci filius, quem Romanis obsidem datum supra memoravimus, ut audivit Antiochum de-

Ante decessisse, petivit, ut se in regnum remit-
Christ. terent. Quod cum ei negatum fuisset,
 162 clam Roma profugit, in Syriam venit,
 regnumque occupavit: Antiocho filio, qui
 annum unum & menses sex regnaverat,
 interfecto.

Hoc regnante, primum Judæi a populo
 Romano amicitiam foedusque petiere: be-
 160 nigneque excepta legatio, decreto Sena-
 tus socii atque amici appellati. Interim
 Demetrius adversus Judam, per duces
 suos bellum gerebat. Ac primum, per
 Bachidem quendam & Alcimum Judæum,
 ductus exercitus: post Nicanor bello præ-
 positus, in prælio occubuit. Tum Ba-
 chides & Alcimus, resumtis, viribus, au-
 ctisque copiis, adversum Judam confi-
 gunt. In ea pugna victores Syri, cruen-
 te admodum victoria sunt usi.

160 Hebræi in locum Judæ Jonathan, fratrem
 ejus, deligunt. Interea Alcimus cum fœ-
 de Hierosolymam vastasset, moritur. Ba-
 chides sociis destitutus, ad regem redit.
 Dein post biennium rursus Bachides bel-
 lum Judæis intulit, visus pacem petit,
 quæ propositis conditionibus data, si per-
 fugas captivosque & omnia bello rapta,
 redderet.

153 Dum hæc intra Judæam geruntur, ado-
 lescens quidam Rhodi educatus, nomine
 Alexander, Antiochi se esse filium falso
 discitans, adjutus opibus Ptolemæi Ale-
 xandrini, in Syriam cum exercitu venit;
 151 Demetrium, bello superatum, occidit,
 cum regnasset annos duodecim. Hic Ale-

- Ante* xander, priusquam adversus Demetrium
Christ. confingeret, fœdus cum Jonatha fecerat,
 eumque veste purpurea & insignibus re-
 giis donaverat, ob quod eum Jonathas au-
 xiliis juvarat, victoque Demetrio primus
 omnium congratulatum occurrerat. Necque
 150 postea Alexander datam fidem violavit.
 Ita quinquennio, quo rerum potitus est,
 res Judæorum tranquillæ fuerunt.
- 148 Igitur *Demetrius* Demetrii filius, qui post
 mortem patris Cretam confugerat, hortan-
 te Lathene Cretensium duce, regnum pa-
 trium bello repetens, impar viribus, Pto-
 lemæum Philometorem regem Aegypti
 Alexandri focerum, jam tum genero in-
 festum, ut sibi sit auxilio, implorat. Ille
 vero non tam supplicis precibus, quam spe
 Syriae occupandæ illectus, copias cum eo
 jungit, ac filiam, Alexandro nuptam, dat
 Demetrio. Adversus hos Alexander acie
 configit. Eo prælio Ptolemæus cadit,
 Alexander vincitur, & paulo post inter-
 ficitur, cum regnasset annos quinque, vel
 ut in plerisque auctoribus reperi, novem.
 Demetrius regnum indeptus, Jonatham be-
 nigne habuit; fœdus cum eo fecit, ju-
 dæos legibus suis reddidit.
- 143 Interea Tryphon, qui partium Alexan-
 dri fuerat, præfectus Syriae, regno in-
 hians, contra Jonathan in prælium de-
 scendit. (Erat autem Jonathas) terribi-
 lis quadraginta millium exercitu. Try-
 phon, ubi se imparem cernit, pacem si-
 mulat. receptumque in amicitiam, invi-
 satumque Ptolemaidem interfecit. Post Jo-

Ante nathan summa rerum ad Simonem fratrem
Christ. defertur. Is funus fratris magnifice cura-
vit, septemque illas pyramides nobilissimi
operis exstruxit, in quibus & fratrum &
patris ossa condidit.

Tum Demetrius, refecto cum Judæis fœ-
dere, contemplatione cladis a Tryphone
illatæ (nam post Jonathæ necem urbes
142 eorum atque agros bello vastaverat) annua
eis vestigalia in perpetuum remittit.
Etenim usque ad id tempus regibus Sy-
riæ, nisi cum armis resisterent, stipendium
penſitaverant. Id gesum Demetrii regis
anno secundo, quod ideo signavimus,
quia usque in hunc annum, per tempora
Asianorum regum cucurrimus, ut ratio
temporum digesta luceret. Nunc autem
per tempora eorum, qui Judæis vel pon-
tifices, vel reges fuerunt, usque ad Chri-
sti nativitatem rerum ordinem digere-
mus.

Igitur post Jonathan, Simon frater ejus,
ut supra dictum est, Hebræis præfuit
jure Pontificis; id enim ei, tum a suis,
tum & a populo Romano, honoris delatum.
Hic cum secundo Demetrii regis anno ci-
vibus præesse cœpisset, post octo annos
135 infidiis Ptolemæi circumventus occubuit.
Huic Joannes filius successit: qui cum ad-
versum Hyrcanos, gentem validissimam
egregie pugnasset, Hyrcani cognomen ac-
cepit. 107 Mortuus est annos sex & viginti
rerum potitus.

Post

*Ante
Christ.*

Post hunc Aristobulus pontifex substitutus primus omnium post captivitatem regium nomen assumpsit, capitique diadema imposuit. Exacto anno diem functus est. Alexander deinde frater ejus, rex pariter & pontifex fuit. Regnavit annos septem & viginti, in cujus actibus nihil præter crudelitatem memoria dignum reperi. Hic cum Aristobulum & Hyrcanum parvos filios reliquisset, Salome sive Alexandra uxor ejus, regnum per novem annos tenuit. Post hujus obitum foeda inter fratres de regno certamina. Ac primum Hyrcanus imperium obtinebat; mox ab Aristobulo fratre pulsus, confugit ad Pompejum, qui tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia & Ponto, victor omnium Gentium, quas adierat, introrsum pergere, & vicina quæque Romano imperio adungere cupiens, causas belli & materiam vincendi quærebat.

63

Igitur Hyrcanum libens excepit, ductaque ejus Judæos aggreditur: urbe capta atque arce, templo pepercit: Aristobulum victum Romam mittit: Hyrcano jus pontificatus restituit: impositoque Judæis stipendio, procuratorem eis Antipatrum quemdam Ascalonitem præposuit. Hyrcanus quatuor & triginta annos rerum potitus, dum adversum Parthos bella gerit, capitur.

29

Tum Herodes alienigena, Antipatri Ascalonitæ filius, regnum Judææ a Senatu & Populo Romano petiit, accepitque. Hunc primum Judæi externum regem coeperunt habere. Etenim jam

Ante Christ. adventante Christo, necesse erat, secundum vaticinia prophetarum suis eos ducibus privari, ne quid ultra Christum expectarent.

Annus arbis condita. Sub hoc Herode, anno imperii ejus tertio & tricesimo, CHRISTUS NATUS EST. Herodes post nativitatem Domini regnavit annos quatuor. Post quem Archelaus tetrarcha annis novem, Herodes (*Antipas*) annos viginti & quatuor.

754
Christi
I.

PERIODUS VIII.

Ab Jesu Christi nativitate usque ad Constantinum M. primum Imperatorem christianum complectens annos 324.

Annus Christi **H**oc regnante, anno regni octavo & decimo, DOMINUS CRUCIFIXUS EST. Paulus Romam deductus, Nerone imperante: qui, non dicam regum, sed omnium hominum, & vel immanium bestiarum sordidissimus, dignus exstitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet. Hujus vitia ut plenius exponerem, res admonebat, nisi non esset hujus operis tam vasta ingredi: id tantum annotasse contentus sum, hunc per omnia foedissima & crudelissima eo processisse, ut matrem interticeret; reliqua vero ejus, incertum est, pigeat, an pudeat magis, differere. Hic primus Christianum nomen tollere aggressus est. Quippe semper inimica virtutibus

*Post
Christ.*

vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes adspiciuntur. Namque eo tempore divina apud Urbem religio invaluerat, Petro ibi episcopatum gerente, & Paulo, posteaquam ab injusto præsidis judicio Cæsarem appellaverat, Romam deducto. Ad quem tum audiendum plures conveniebant, qui veritate intellecta virtutibusque Apostolorum, quas tum crebro ediderant, permoti, ad cultum Dei sese conferebant.

Etenim tum illustris illa adversus Simonem Petri ac Pauli congressio fuit. Qui cum magicis artibus, ut se deum probaret, duobus suffultus dæmoniis evolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante, disruptus est. Interea abundante jam Christianorum multitudine accidit, ut Roma incendio conflagraret, Nerone apud Antium constituto. Sed opinio omnium, invidiam incendii in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innovandæ urbis quæsisse. Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo iustum incendium putaretur.

Igitur vertit invidiam in Christianos, actæque in innoxios crudelissimæ quæstiones: quin & novæ mortes excogitatæ, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma usti. Plerique in id reservati, ut cum defecisset dies, in usum nocturni luminis uerentur. Hoc initio in Christianos sæviri cœptum. Post etiam, da-

*Post
Christ.*

tis legibus, religio vetabatur, palamque edictis propositis, Christianum esse non licebat. Tum Paulus ac Petrus capitis damnati: quorum uni cervix gladio defecta, Petrus in crucem sublatus est. Dum hæc Romæ geruntur, Judæi, præsidis sui Festi Flori injurias non ferentes, rebellare cœperunt. Adversus eos Vespasianus, proconsulari imperio a Nerone missus, multis gravibusque præliis devictos coegit intra muros Hierosolymæ confugere. Interim Nero jam etiam sibi pro conscientia scelerum invisus, humanis rebus eximitur: incertum an ipse sibi mortem consciverit.

- 68 Igitur post excessum Neronis Galba imperium rapuit; mox Otho, Galba interfecto, occupavit. Tunc Vitellius, fretus exercitibus, quibus in Galliis præerat, urbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum usurpavit: quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reipublicæ ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: & ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu imperator consalutatus, Titum filium Cæsarem facit; eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datum. Vespasianus Romam profectus, summo favore Senatus & Populi receptus, cum Vitellius interfectus fuisset, imperium confirmavit.

*Post
Christ.*

Interea Judæi obsidione clausi, quia nulla neque pacis, neque deditiois copia dabatur, ad extremum fame interibant; passimque viæ oppleri cadaveribus cœpere, victo jam officio humandi. Quin omnia nefanda insuper ausi, ne humanis quidem corporibus pepercerunt, nisi quæ ejusmodi alimentis tabes præripuerat. Igitur, defessis defensoribus, irrupere Romani. Ac tum forte in diem paschæ omnis ex agris aliisque Judææ oppidis multitudo convenerat. Nimirum ita Deo placitum, ut eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gens impia internecioni daretur. Pharisei aliquantisper pro templo accerrime resistunt: donec obstinatis ad mortem animis, ultro se subjectis ignibus intulerunt.

Numerus peremptorum ad undecies centena millia refertur; capta vero centum millia ac venundata. Fertur Titus, adhibito consilio, prius deliberasse, an templum tanti operis everteret. Etenim nonnullis videbatur, adem sacratam, ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri: quæ servata, modestiæ Romanæ testimonium, diruta perennem crudelitatis notam præberet. At contra alii, & Titus ipse, evertendum templum imprimis censebant, quo plenius Judæorum & Christianorum religio tolleretur; quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem tamen auctoribus profectas, Christianos ex Judæis existisse: radice sublata, stirpem facile perituram. Ita, Dei autem, accens-

Post   sis omnium animis, templum dirutum, ab-
Christ.   hinc annos trecentos triginta & unum.
Atque hæc ultima templi everſio, & po-
ſtrema Judæorum captivitas, qua extor-
res patria, per orbem terrarum diſperſi
cernuntur, quotidie mundo teſtimonio
ſunt, non ob aliud eos, quam ob illatas
Chriſto impias manus, fuiſſe punitos: nam
ſæpe alias, cum propter peccata captivi-
tatiſus traderentur, nunquam tamen ultra
ſeptuaginta annos ſervitutis pœnam pe-
penderunt.

- Interjecto deinde tempore Domitianus,
93   Veſpaſiani filius, perſecutus eſt Chriſtiani-
nos. Quo tempore Joannem Apoſtolum
atque Evangelistam in Pathnum inſulam
relegavit: ubi ille arcanis ſibi myſteriis re-
velatis, librum ſacræ Apocalypſis (qui
quidem a plerisque aut ſtulte aut impie
non recipitur) conſcriptum edidit. Non
multo deinde intervallo tertia perſecutio
107   per Trajanum fuit, qui cum tormentis &
quæſtionibus nihil in Chriſtianiſus morte
aut pœna dignum reperifſet, ſæviri in eos
ultra veruit. Sub Adriano deinde Judæi
rebellare voluerunt. Syriam ac Palæ-
ſtinam diripere conati; miſſoque exercitu
ſubaſti ſunt. Qua tempeſtate Adrianus
exiſtimans ſe Chriſtianam fidem, loci in-
juria premturum, in templo, ac loco
Dominicæ Paſſionis, dæmonum ſimula-
cra conſtituit, & quia Chriſtiani ex Ju-
dæis potiſſimum putabantur (namque tum
135   Hieroſolymæ, nonniſi ex circumciſione,
ha-

Post habebat Ecclesia sacerdotem) militum co-
Christ. hortem custodias in perpetuum agitare
 iussit, quæ Judæos omnes Hierosolymæ
 aditu arceret. Quod quidem Christianæ
 fidei proficiebat; quia tum pene omnes
 Christum Deum, sub legis observatione,
 credebant. Nimirum id Domino ordina-
 te dispositum, ut legis servitus a libertate
 fidei atque Ecclesiæ tolleretur. Ita tum
 primum Marcus ex gentibus, apud Hiero-
 sclymam Episcopus fuit.

- 118 Quarta sub Adriano persecutio numeratur, quam tamen post exerceri prohibuit, injustum esse pronuntians, ut quicumque sine crimine reus constitueretur. Post Adrianum, Antonino Pio imperante, pax Ecclesiis fuit. Sub Aurelio deinde, Antonini filio persecutio quinta agitata.
- 202 Ac tum primum inter Gallias martyria visa, serius trans Alpes; de religione
- 236 suscepta. Sexta deinde, Severo imperante, Christianorum vexatio fuit, quo tempore Leonidas, Origenis pater, sacrum in martyrio sanguinem fudit. Interjectis deinde annis octo & triginta, pax Christianis fuit: nisi quod medio tempore Maximinus nonnullarum ecclesiarum clericos vexavit. Mox Decio imperante, jam tum septima persecutio sævitum in Christianos.
- 257 Inde Valerianus octavus Sanctorum hostis fuit.
- 202 Post eum, interjectis annis fere quinquaginta, Diocletiano & Maximiniano imperantibus, acerbissima persecutio exorta,

Post quæ per decem continuos annos plebem
Christi. Dei depopulata est. Qua tempestate om-
 nis fere sacro martyrum cruore orbis in-
 fectus est. Quippe certatim gloriosa in
 certamina ruebatur, multoque avidius tum
 martyria gloriosis mortibus quærebantur,
 quam nunc Episcopatus pravis ambitioni-
 bus appetuntur. Nullis unquam magis
 bellis mundus exhaustus est: neque ma-
 jore unquam triumpho vicinus, quam cum
 decem annorum stragibus vinci non potui-
 mus. Sed finis persecutionis fuit; a quo
 tempore Christiani imperatores esse cœ-
 perant.

306 Namque tum Constantinus rerum potieba-
 tur, qui primus omnium Romanorum prin-
 cipum Christianus fuit. Sane tum Lici-
 nius, qui adversum Constantinum de im-
 perio certavit, milites suos litare præ-
 ceperat: abnuentes militia rejiciebat. Sed
 324 id inter persecutiones non computatur:
 adeo res levioris negotii fuit, quam ut
 ad Ecclesiarum vulnera perveniret.

Hoc temporum tractu mirum est, quan-
 tum invaluerit religio Christiana. Tum
 siquidem Hierosolyma, horrens ruinis,
 frequentissimis ac magnificentissimis Ec-
 clesis est adornata, namque Helena,
 mater principis Constantini, quæ Au-
 gusta cum filio conregnabat, cum Hiero-
 solymam agnoscere concupisset, reperta
 ibi idola ac templa protrivit: mox usa
 regni viribus, basilicas in loco Domini-
 cæ Passionis, & Resurrectionis, & Ascen-
 sio-

*Post
Christ.*

fionis constituit. Ejusdem Regine beneficium, Crux Domini tum reperta, quæ neque in principio, obsistentibus Judæis, potuerat consecrari, & postea, diruta civitatis oppressa ruderibus, nonnisi tam fideliter requirenti meruit ostendi. Igitur Helena primum de loco Passionis certior facta, admota militari manu, atque omnium provincialium multitudine in studia regine certantium, effodi terram & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari jubet: mox pretium fidei & laboris tres pariter cruces, sicut olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur.

Hic vero major dignoscendi patibuli, in quo Dominus pependerit, difficultas, omnium animos mentesque turbaverat; ne errore mortalium forsitan pro Cruce Domini latronis patibulum consecrarent. Capiunt deinde consilium, ut aliquem recens mortuum crucibus admovent. Nec mora, quasi Dei nutu, funus extincti solemnibus exsequiis deferebatur, concursuque omnium feretro corpus eripitur. Duabus prius frustra crucibus admotis, ubi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile! trepidantibus cunctis, funus excussum, & inter spectatores suos adstitit. Crux reperta, dignoque ambitu consecrata.

*Ex Sulpicii Severi Historia Sacra
Excerptorum Finis.*

EX
EVTROPIO

EXCERPTA.

PERIODUS I.

*Roma sub regibus,
sive*

*Infantia urbis aeternae, complectens annos
244.*

*Anni
ante
Obri-
stum.
753*

Romanum imperium a Romulo exordium
habet, qui Martis & Rheæ Silvæ, Vesta-
lis virginis, filius cum Remo fratre, uno
partu, editus est. Is cum inter pastores
latrocigaretur, octodecim annos natus, urbem
exiguam in Palatino monte constituit.
Condita civitate, quam ex nomine suo
Romam vocavit, hæc fere egit. Multi-
tudinem finitimorum in civitatem recepit;
centum ex senioribus elegit, quorum con-
silio omnia ageret; quos Senatores nomi-
navit propter senectutem. Tunc, cum

uxo-

*Ante
Christ.* uxores ipse & populus suus non haberent
invitavit ad spectaculum ludorum vicinas
urbis nationes, atque earum virgines rap-
puit. Commotis bellis propter raptarum
injuriam, Caninenses vicit, Sabinos, Ve-
jentes. (& gentes alias, quarum oppi-
da urbem cingunt.) Et cum, orta subito
tempestate, non comparuisset, ad Deos
transisse creditus est.

714 Postea Numa Pompilius rex creatus est;
qui bellum quidem nullum gessit; sed non
minus Civitati, quam Romulus, profuit.
Nam & leges Romanis, moresque consti-
tuit, qui consuetudine præiorum jam
latrones ac semibarbari putabantur. Infi-
nita Romæ sacra ac templa constituit.
Morbo decessit, quadragesimo tertio im-
perii anno.

671 Huic successit Tullus Hostilius. Hic bel-
la reparavit; Albanos vicit, Urbem am-
pliavit; adjecto Cœlio monte. Cum tri-
ginta duobus annis regnasset, fulmine
ictus, cum domo sua arsit.

639 Post hunc Ancus Marcius, Numæ ex fi-
lia nepos, suscepit imperium. Contra La-
tinos dimicavit: Aventinum montem Ci-
vitati adjecit, & Janiculum: apud Ostium
civitatem supra mare condidit.

615 Deinde regnum Priscus Tarquinius acce-
pit. Hic numerum Senatorum duplica-
vit, Circum Romæ ædificavit, ludos Ro-
manos instituit, qui ad nostram memoriam
permanent. Primusque triumphus Ur-
bem intravit, muros fecit, & cloacas,
Ca.

Ante Capitolium inchoavit: per Anci filios occisus est.

577

Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili femina, captiva tamen, & ancilla. Hic quoque montes tres Urbi adjunxit, fossas circum murum duxit: primus omnium censum ordinavit. Occisus est scelere generi sui Tarquinii, filii ejus regis, cui ipse successerat: & filiae suae, quam Tarquinius habebat uxorem.

333

Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus Regum, Ardeam oppugnans, imperium perdit. Nam cum filius ejus Tarquinius junior nobilissimae feminae Lucretiae atque pudicissimae, Collatini uxori (vim intulisset,) eaque de injuria marito, & patri, & amicis quæsta fuisset, in omnium conspectu se occidit; propter quam causam Brutus, parens, & ipse Collatinus populum concitavit, & Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso Rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad Urbem Rex, portis clausis exclusus est; cumque uxore & liberis suis fugit.

P E R I O D U S II.

*Roma. sub Consulibus,**sive**Adolescentia juvenilisque etas urbis aeternae,
completeus annis 245.*

Ante **H**inc Consules cœpere pro uno Rege
Christ. duo hac causa creari, ut si unus malus
esse voluisset, alter eum, habens pote-
statem similem, coërceret. Et placuit, ne
imperium longius, quam annum haberent,
neque per diuturnitatem potestatis insolentio-
rum vires redderentur, sed civiles semper essent,
ut qui se post annum scirent futuros esse pri-
vatos. Fuerunt igitur anno primo, ex-
pulsis Regibus, Consules Lucius Junius
Brutus (qui maxime egerat, ut Terqui-
nius pelleretur) & Tarquinius Collati-
nus, maritus Lucretiæ: sed Tarquino
Collatino statim sublata dignitas est, pla-
cuerat enim, ne quisquam in urbe mane-
ret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo,
accepto omni patrimonio suo, ex urbe
migravit, & loco ipsius factus est Vale-
rius Publicola Consul.

Commovit tamen bellum urbi Romæ Rex
Tarquinius, qui fuerat expulsus: & col-
lectis multis gentibus, ut in regnum pos-
set restitui, dimicavit. In prima pugna
Brutus Consul, & Aruns Tarquinii filius,
invicem se occiderunt. Romani tamen ex
ea pugna victores recesserunt. Brutum
Romanæ matronæ, defensorem pudici-
tiæ

*Ante
Christ.*

tia suæ, quasi communem patrem, par
annum luxerunt. Secundo quoque anno
iterum Tarquinius, ut reciperetur in re-
gnum, bellum Romanis intulit, auxilium
ei ferente, Portena Tusciæ Rege, &
Romam pene cepit. Verum tum quoque
victus est. Tertio anno post Reges ex-
actos, Tarquinius, cum suscipi non posset
in regnum, Tusculum se contulit, atque
ibi per quatuordecim annos privatus cum
uxore consenuit.

Nono anno post Reges exactos, cum ge-
ner Tranquinii, ad injuriam loceri vindi-
candam, ingentem collegisset exercitum,
nova Romæ dignitas est creata, quæ Di-
ctatura appellatur; major quam Consula-
tus. Eodem anno etiam Magister Equi-
tum factus est; qui Dictatori obsequere-
tur. Octavo decimo anno post ejectos re-
ges expulsus ex Urbe Quintus Marcius,
dux Romanorum, qui Coriolos ceperat,
Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos
contendit iratus, & auxilia contra Roma-
nos accepit, Romanosque sæpe vicit, us-
que ad quintum milliarium Urbis accessit,
oppugnaturus etiam patriam, legatis, qui
pacem petebant, repudiatis; nisi ad eum
mater Veturia & uxor Volumnia ex Ur-
be venissent; quarum fletu & deprecatio-
ne superatus, removit exercitum. Atque
hic secundus post Tarquinium fuit, qui
dux contra patriam suam esset.

479

Casone Fabio & Tito Virginio Consuli-
bus, trecenti nobiles homines, qui ex
Fabia familia erant, contra Veientes bel-
lum

*Ante
Christ.*

- lum soli susceperunt, promittentes Sena-
tui & Populo, per se omne certamen
implendum. Itaque profecti, omnes no-
biles, & qui singuli magnorum exerci-
tuum duces esse deberent, in prælio con-
ciderunt. Unus omnino superfuit ex tan-
ta familia, qui propter ætatem puerilem
duci non potuerat ad pugnam. Sequenti
anno cum in Algido monte, ab Urbe duo-
decimo ferme milliario Romanus obside-
retur exercitus, Lucius Quinctius Cincin-
natus Dictator est factus: qui agrum qua-
tuor jugerum possidens, manibus suis co-
lebat. Is cum in opere & arans esset in-
ventus; sudore deterfo, togam prætex-
tam accepit, & cæsis hostibus, libera-
vit exercitum.
- 451 Anno trecentesimo, & altero ab urbe con-
dita, imperium consulare cessavit, & pro
duobus Consulibus decem facti sunt, qui
summam potestatem haberent, Decemviri
nominati. Sed cum primo anno bene
egissent, secundo unus ex iis Appius Clau-
dius, Virginii cujusdam, qui contra Lati-
nos in monte Algido militabat, filiam vir-
ginem corrumpere voluit: quam pater oc-
cidit, ne (infamiam) a Decemviro susti-
neret; & regressus ad milites, movit tu-
multum. Sublatâ est Decemviris potestas,
ipsique damnari sunt.
- 449 Titus Quinctius Dictator adversus Gallos,
361 qui in Italiam venerant, missus est. Hi
ab Urbe quarto milliario trans Anienem
fluvium confederant. Nobilissimus de Sen-
natoribus juvenis, Titus Manlius, provo-
can-

Pars I.

H

*Ante
Christ.*

cantem Gallum, ad singulare certamen progressus, occidit: & sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi & posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per Cajum Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multo post, duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis unum ex Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se M. Valerius Tribunus Militum obtulit: & cum processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa adversus Gallum pugna idem corvus alis & unguibus Galli oculos verberavit, ne rectum posset adspicere, ita ut a Tribuno Valerio interfectus, non solum victoriam ei, sed etiam nomen dederit: nam postea idem Corvus est dictus; ac propter hoc meritum annorum trium & viginti Consul est factus.

325 Jam Romani potentes esse cœperunt; Bellum enim in centesimo & tricesimo fere milliario ab Urbe apud Samnites gerebatur. L. Papirius Cursor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus est. Qui, cum Romam redisset, Q. Fabio Maximo, Magistro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne se absente pugnaret. Ille, occasione reperta, felicissime dimicavit, & Samnites delevit, ob quam rem a Dictatore capitis damnatus, quod, se vetante, pugnasset, ingenti favore militum & populi liberatus est. Eo tempore Appius Claudius Censor aquam Claudiam induxit, & viam Appiam stravit,
Eo.

*Ante
Christ.*

Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultima Italia sunt, bellum indicium est; quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum, Epiri Regem, contra Romanos in auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. Is mox ad Italiam venit; tumque primum Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum Consul P. Valerius Lavinus: qui cum exploratores Pyrrhi cepisset, iussit eos per castra duci, ostendi omnem exercitum, tumque dimitti, ut renuntiarent Pyrrho, quaecumque a Romanis agerentur. Commissa mox pugna, cum jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit; quos incognitos Romani expaverunt: sed nox praelio finem dedit. Lavinus tamen per noctem fugit. Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepelivit. Quos cum adverso vulnere & truci vultu, etiam mortuos, jacere vidisset, tulisse ad caelum manus dicitur, cum hac voce: „Se totius orbis dominum esse, potuisse, si tales sibi milites contigissent.“

Postea Pyrrhus junctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisque, Romam perrexit, omnia ferro igneque vastavit: Campaniam depopularus est; atque ad Praeneste venit, milliario ab Urbe octavo decimo. Mox terrore exercitus, qui cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorifice suscepti sunt: ca-

*Ante
Christ.*

ptivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut cum eum pauperem esse cognovisset, quarta parte regni promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transfret; contentusque a Fabricio est.

Quare cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum, Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret. Pax displicuit, remandatumque Pyrrho a Senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italia recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani iusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, quod armati capi potuissent: nec ante eos ad veterem statum reverti, quam si binorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est. A quo cum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset; Cineas dixit: „Regum se patri-
am vidisse: scilicet tales illic fere om-
nes, qualis unus Pyrrhus apud Epi-
rum & reliquam Græciam putaretur.”
Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius, & Decius Mus, Consules, Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti: viginti millia hostium cæsa, & ex Romanis tantum quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus; qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quarta regni par-
te

*Ante
Christ.*

te promissa. Tum, cum vicina castra ipse & Rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si quid sibi polliceretur. Quem Fabricius vincitum reduci iussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondisset. Tunc Rex admiratus, dixisse fertur: „Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol a cursu suo averti potest.“ Tunc Rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus & Lucanis, triumphavit. Consules deinde Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, adversum Pyrrhum missi sunt. Curius contra eum pugnavit: exercitum ejus cecidit, ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Ea die caesa hostium viginti tria millia. Curius in consulatu triumphavit. Primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam a Tarento mox recessit, & apud Argos, Græciæ civitatem, occisus est.

275

PERIODUS III.

*Roma de exteris hostibus victrix,
sive*

Virilis ætas urbis æterna complectens annos 220.

264

Lucio Cæcilio Metello, Cajo Furio Pacillo Consulibus, Metellus in Sicilia Afrorum ducem, cum centum & triginta ele-

H 3

*Ante
Christ.*

elephantis, & magnis copiis venientem; superavit, viginti millia hostium cecidit, sex & viginti elephantos cepit; reliquos errantes, per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, & Romam deduxit ingenti pompa, cum centum & triginta elephantorum numerus omnia itinera completeret. Deinde Carthaginienfes, Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficisceretur, & pacem a Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret. Ille Romam cum venisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desisse. Itaque & uxorem a complexu removit, & Romanis suavit, ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim fractos tot casibus, spem nullam habere: se tanti non esse, ut tot millia captivorum propter unum se, & senem, & paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admisit: ipse Carthaginensem rediit: offerentibusque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit; se in ea urbe mansurum, in qua, postquam Afriis fervierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciiis extinctus ex.

225

Lucio Aemilio Consule, ingentes Gallorum copiarum Alpes transierunt. Sed pro Romanis tota Italia consensit: traditumque est a Fabio Historico, qui ei bello interfuit, octoginta millia hominum parata ad

*Ante
Christ.*

ad id bellum fuisse. Sed res per Consullem prospere gesta est; quadraginta millia hostium interfecta sunt, & triumphus Aemilio decretus. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est; finitumque est bellum, Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione consulibus. Tunc Marcellus cum parva manu equitum dimicavit, & Regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu sua occidit. Postea cum collegia ingentes copias Gallorum peremit, Mediolanum expugnavit, grandem prædam Romam pertulit, ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti imposita, humeris suis vexit.

218

M. Minucio Rufo, P. Cornelio Consulibus, bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Annibalem, Carthaginensium ducem. Annibal, relicto in Hispania fratre Asdrubale, Pyrenæum transiit: Alpes, adhuc ea parte invias, sibi patefecit. P. Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commisso prælio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus & ipse conflixit apud Trebiam amnem: is quoque vincitur. Inde Annibal Flaminius consuli occurrit; ipsum Flaminius interemit. Missus postea a Romanis Quintus Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit, mox inventa occasione vicit. Deinde Lucius Aemilius Paullus, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque succedunt. Qui Fabius am-

H 4

bos

*Ante
Christ.*

bos Consules monuit, ut Annibalem, cal-
lidum & impatientem ducem, non aliter
vincerent, quam prælium differendo, ve-
rum, cum impatientia Varronis Consulis,
contradicente Consule altero, apud vicum
qui Cannæ appellatur, in Apulia pu-
gnatum esset, ambo Consules ab Anniba-
le vincuntur. Nullo punico bello Roma-
ni gravius accepti sunt. Post eam pu-
gnam, Annibal Romanis obtulit, ut cap-
tivos redimerent: responsumque est a Se-
nato, eos cives non esse necessarios, qui,
cum armati essent, capi potuissent. Ille
omnes postea variis suppliciis interfecit,
& tres modios aureorum annulorum Car-
thaginem misit, quos e manibus equitum
Romanorum, Senatorum, & militum de-
traxerat.

211 Ad Hispanias Publius Cornelius Scipio
mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibi-
dem bellum gesserat, annos natus qua-
tuor & viginti, vir Romanorum om-
nium, & sua aetate, & posteriori tempo-
re fere primus. Is Carthaginem Hispa-
niæ capit, in qua omne aurum & argen-
tum, & belli apparatus Afri habebant.
Magonem etiam fratrem Annibalis ibidem
capit, quem Romam cum aliis mittit,
Romæ ingens lætitia post hunc nuntium
fuit. Scipio Hispanorum obsides parenti-
bus reddidit; quare omnes fere Hispaniæ
ad eum uno animo transferunt. Post quæ
Ascrubalem, Annibalis fratrem, victum
fugat, & prædam maximam capit.

An-

Ante Anno decimo quarto, postquam in Itali-
Christ. am Annibal venerat, Scipio, qui multa
 204 in Hispania bene egerat, Consul est fa-
 ctus, & in Africam missus: Syphaceni
 Numidiæ Regem, qui se Afris conjunxe-
 rat, capit, & castra ejus invadit. Sy-
 phax cum nobilissimis Numidis, & infini-
 tis spoliis Romam ab Scipione mittitur.
 Qua re audita, omnis fere Italia Anniba-
 lem deserit. Ipse a Carthaginiensibus re-
 dire in Africam jubetur, quam Scipio va-
 stabat. Ita anno decimo septimo ab An-
 nibale Italia liberata est, quam flens di-
 citur reliquisse. Annibal in Africam re-
 versus, tres exploratores ad Scipionis ca-
 stra misit: quos captos Scipio circumdu-
 ci per castra jussit, ostendique eis totum
 exercitum, mox etiam prandium dari, di-
 mittique, ut renuntiarent Annibali, quæ
 apud Romanos vidissent. Interea præ-
 lium ab utroque duce instructum est, qua-
 le vix ulla memoria fuit; cum peritissi-
 mi viri copias suas ad bellum educerent,
 Scipio victor recedit pene ipse Anniba-
 le capto, qui primum cum multis equiti-
 bus, deinde cum viginti, postremo cum
 quatuor evasit. Inventa in castris Anni-
 balis argenti pondo viginti millia, auri
 octingenta, cetera supellectilis copiosa.
 Post id certamen pax cum Carthaginiensibus
 facta est, Scipio Romam rediit, in
 201 genti gloria triumphavit, atque AFRICA-
 nus ex eo appellari coëptus est. Finem
 accepit secundum punicum bellum, post
 annum septimum decimum, quam coëperat.

Ante Annibal, qui, victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prutiam, Bithyniae

Christ. 183 regem, fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flaminium: & cum tradendus Romanis esset, venenum bibit, & apud Libyffam, in finibus Nicomedensium, sepultus est.

168 Cum Perseo Aemilius Paulus Consul dimicavit; vicitque eum; viginti millibus peditum ejus occisis. Equitatus cum rege fugit integer. Romanorum centum milites amissi sunt; urbes Macedoniae omnes, quas rex tenuerat, Romanis se dederunt. Ipse rex, cum desereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem; sed honorem ei Aemilius, non quasi victo, habuit, nam & sibi ad pedes volentem cadere non permisit; & juxta se in sella collocavit. Romam cum ingenti pompa rediit in nave Persei, quae inusitatae magnitudinis fuisse traditur. Triumphavit autem magnificentissime in curru aureo, cum duobus filiis utroque latere adstantibus. Duæti sunt ante currum duo regis filii, & ipse Perseus, quadraginta quinque annos natus. Ad hoc spectaculum multarum gentium reges Romam venerunt. Inter alios etiam venit Attalus, atque Eumenes Asiae reges, atque Prusias Bithyniae. Magno honore accepti sunt: & permittente Senatu, dona, quæ attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendavit.

*Ante
Christ.*
140

Quintus Cæpio ad id bellum missus est, quod quidam Viriatus contra Romanos in Lusitania gerebat. Viriatus a suis interfectus est, cum quatuordecim annis Hispanias adversum Romanos morisset. Pastor primo fuit, mox latronum dux: postremo tantos ad bellum populos concitavit, ut assertor, contra Romanos, Hispaniæ putaretur: & cum interfectores ejus præmium a Cæpione Consule peterent, responsum est, nunquam Romanis placuisse, imperatorem a suis militibus interfici.

88

Anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo secundo primum Romæ bellum Civile commotum est: eodem anno etiam Mithridaticum. Causam bello civili C. Marius, sexies Consul, dedit. Nam cum Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellam, qui Asiam & Achajam occupaverat, mitteretur, isque exercitum in Campania paulisper teneret, ut belli Socialis, quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiæ tollerentur: Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quare Sylla commotus, cum exercitu ad Urbem venit. Illic contra Marium & Sulpicium dimicavit. Primus urbem Romanam armatus ingressus est: Sulpicium interfecit, Marium fugavit, atque ad Asiam profectus est.

Sed cum legati a rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi Rex relictis his, quæ occupaverat, ad regnum

su-

*Ante
Christ.*

suum redisset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt; pax inter eos ordinata est. Cum Romæ mutati Consules essent: & Marius, Marii filius, ac Papius Carbo Consulatum accepissent: Sylla contra Marium juniorem dimicavit: viginti millibus ejus occisis, cccc de suis perdidit. Mox etiam Urbem ingressus est, Marium, Marii filium, Præneste persecutus, obsedit, & ad mortem compulit. Cnæus quoque Carbo, Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit; & ibi per Cnæum Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla, atque annos unum & viginti natum, cognita ejus industria, traditis exercitibus præfecerat, ut secundus a Sylla haberetur. Post hæc
 81 Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphavit. Cnæus etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum & vicissimum annum agens, de Africa triumphavit.
 78 Anno Urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo sexto mortuus est Nicodemus rex Bithyniæ; & testamento Populum Romanum fecit heredem, Mithridates pace rupta, Bithyniam & Asiam rursus voluit invadere. Adversum eum ambo Consules missi, variam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, & obsessus. Sed cum se inde Mithridates Cyzicum transulisset, Lucullus ei alter Consul occurrit: ac eum a tergo obsedit, fameque consumpsit, & multis præliis vicit. Postremo Byzantium (quæ nunc Constanti-

*Ante
Christ.*

73

nopolis est) fugavit; navali quoque prælio duces ejus Lucullus oppressit.

In Italia novum bellum subito commotum est: septuaginta enim quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Cixo & Oenomaio, effracto Capuæ ludo, effugerunt; & per Italiam vagantes, pene non levius bellum in ea, quam Annibal, moverant. Nam multis ducibus; & duobus simul Romanorum Consulibus victis, sexaginta fere millium armatorum exercitum congregaverunt; victique sunt in Apulia a M. Licinio Crasso Proconsule; & post multas calamitates Italiæ, tertio anno, bello huic finis impositus.

69 Lucullus regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingressus est. Ipsam regem, cum sexentis millibus clibanariorum, & centum millibus sagittariorum, & armatorum venientem, septemdecim millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleverit. Inde Nisibin profectus, eam quoque civitatem cum regis fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat, cum exercitus parte, ut regiones victas jam Romanorum tuerentur, negligenter se & avare agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt; atque ita bellum renovatum est.

67 Dum hæc geruntur, piratæ omnia maria infestabant, ita ut Romanis, toto orbe victoribus, sola navigatio tuta non esset. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum est: quod intra paucos menses ingen-
ti

*Ante
Christ.*

ti & felicitate & celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem & Tigranem. Quo suscepto, Mithridatem in Armenia minore, nocturno praelio vicit: castra diripuit, quadraginta millibus ejus occisis, viginti tantum de exercitu suo perdidit, & duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, & duobus comitibus: neque multo post, cum in suos laviret; Pharnacis filii sui apud milites seditione, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates. Perit autem apud Bosporum, vir ingentis industria consiliique. Regnavit annis sexaginta, vixit septuaginta duobus: contra Romanos bellum habuit annis quadraginta.

66 Tigrani deinde Pompejus bellum intulit, ille se ei dedit, & in castra Pompeji sexto decimo milliario ab Artaxata venit, ac diadema suum, cum procubuisset ad genua Pompeji, in manibus ipsi collocavit: quod & Pompejus reposuit, honorificeque habitum, regni tamen parte multavit, & grandi pecunia. Adempta est ei Syria, Phoenice, Sophene, sex millia præterea talentorum argenti, quæ Populo Romano daret; quia bellum sine causa Romanis commovisset. Pompejus mox etiam Albanis bellum intulit, & eorum regem Orodem ter vicit. Iberiæ quoque regem Artacem vicit acie. Mox Ituræos & Arabes. Inde ad Judæam transgressus Hierosolymam, caput gentis, tertio mente cepit: duo-

Ante duodecim millibus Judæorum occisis, ce-
Christ. teris in fidem acceptis. His gestis, in
 Asiam se recepit, & finem antiquissimo
 bello dedit.

65 Marco Tullio Cicerone Oratore, & C.
 Antonio Consulibus, anno ab urbe con-
 dita sexcentesimo octogesimo nono, Lu-
 cius Sergius Catilina, nobilissimi generis
 vir, sed ingenii pravissimi, ad delendam
 patriam conjuravit cum quibusdam claris
 quidem, sed audacibus viris. A Cicerone
 Urbe expulsus est: focii ejus depre-
 hensi, in carcere strangulati sunt. Ab An-
 tonio, altero Consule, Catilina ipse in
 prælio victus est, & interfectus.

49 (Aliquanto post) bellum civile successit,
 execrandum & lacrimabile. Cæsar redi-
 ens ex Gallia victor, cœpit postulare al-
 terum Consulatum: cui contraditum est:
 propter quam injuriam adversum patriam
 cum exercitu venit. Consules cum Pom-
 pejo, Senatusque omnis, atque universa
 nobilitas ex Urbe fugit, & in Græciam
 transit. Cæsar, vacuum Urbem ingres-
 sus, Dictatorem se fecit, inde Hispanias
 petiit. Ibi Pompeji exercitus validissi-
 mos & fortissimos superavit. Inde regres-
 sus, in Græciam transit, primo prælio
 victus est, & fugatus, evasit tamen: quia
 nocte interveniente Pompejus sequi noluit,
 dixitque Cæsar: „Nec Pompejum scire
 „vincere, & illo tantum die se potuif-
 „se superari.”

48 Deinde in Thessalia apud Palæophas-
 lum productis utrinque ingentibus co-
 piis

*Ante
Christ.*

- piis, dimicaverunt. Nunquam adhuc Romanæ copiæ in unum, neque majores neque melioribus ducibus, convenerant totum terrarum orbem facile subacturæ, si contra barbaros ducerentur. Pugnatum tamen est ingenti contentione; victusque ad postremum Pompeius, & castra ejus direpta sunt. Ipse fugatus, Alexandriam petiit, ut a Rege Aegypti, cui tutor a Senatu datus fuerat, propter juvenilem ejus aetatem, acciperet auxilia: qui fortunam magis, quam amicitiam secutus, occidit Pompejum: caput ejus & annulum Cæsari misit. Quo conspecto, Cæsar etiam lacrimas fuisse dicitur, tanti viri intuens caput, & generi quondam sui.
- 48
- 45 Bellis civilibus toto orbe compositis, Romanam rediit, agere insolentius cœpit, & contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo & honores ex sua voluntate præstaret, qui a Populo ante deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia & pene tyrannica faceret: conjuratum est in eum a sexaginta, vel amplius Senatoribus Equitibusque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos, duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Consul fuerat, & reges expulerat; Cassius & Servilius Cæca. Ergo Cæsar cum Senatus die inter ceteros venisset ad curiam, tribus & viginti vulneribus confossus est.

P E R I O D U S I V .

*Roma sub Imp. Ad Arcadium & Honorium
usque,*

sive

*Adulta aetas ejusdem urbis pertingens ad
annum Christi 395. & completens annos
425.*

*Ante
Christ.*

44

Anno Urbis septingentesimo fere ac no-
no, interfecto Cæsare, civilia bella re-
parata sunt; percussoribus enim Cæsaris
Senatus favebat. Antonius Consul, par-
tium Cæsaris, multa scelera committens,
a Senatu hostis judicatus est. Missi ad
eum persequendum duo Consules Panfa &
Hirtius, & Octavianus adolescens, annos
decem & octo natus. Cæsaris nepos, quem
ille testamento heredem reliquerat, & no-
men suum ferre jusserat. Hic est, qui po-
stea Augustus est dictus, & rerum pot-
tus. Quare profecti contra Antonium
tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen
ut victores Consules ambo morerentur.
Quare tres exercitus uni Cæsari Augu-
sto paruerunt. Fugatus Antonius, amisso
exercitu, fugiens ad Asiam, Cleopatram,
reginam Aegypti, duxit uxorem.

32 Hic quoque ingens bellum civile commo-
vit, cogente uxore Cleopatra; dum cu-
pitudine muliebri optat etiam in Urbe re-
gnare. Victus est ab Augusto navali pugna
clara & illustri apud Actium, qui locus

Pars I.

I.

in

*Post
Christ.*

in Epiro est; ex qua fugit in Aegyptum, & desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transirent, ipse se interemit. Cleopatra sibi aspidem admittit, & veneno ejus extincta est. Aegyptus per Octavianum Augustum imperio Romano adjecta est. Ita bellis toto orbe confectis (1), Octavianus Augustus Romam rediit, duodecimo anno, quam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per quadraginta & quatuor annos solus obtinuit. Obiit autem septuagesimo sexto anno, morte communi in oppido Campaniæ Atella. Romæ in Campo Martio sepultus est, vir, qui non immerito ex maxima parte Deo similis est putatus. Neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. Quadraginta quatuor annis, quibus solus gessit imperium, civilissime vixit: in cunctos liberalissimus, in amicos fidelissimus: quos tantis exivit honoribus, ut pene æquaret fastigio suo. Moriens Divus appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successoris reliquit, qui privignus ei, mox gener, postremo adoptione filius fuerat.

- 14 Tiberius ingenti fœcordia imperium gessit, gravi crudelitate, scelestâ avaritia, turpi libidine. Hic ætatis septuagesimo octavo, ingenti omnium gaudio mortuus est in Campania.

Suc-

(1) Anno V. C. 754. armis toto orbe silentibus, IESUS Christus nascitur, a cujus ortu christiana temporum ratio incipit.

Post
Christ.

37

Succesit ei Cajus Cæsar, cognomento Caligula, & ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus ac funestissimus. Cum adversum

41

cunctos ingenti avaritia, libidine, crudelitate sæviret, interfecit in palatio est. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulæ. Hic medie imperavit, multa gerens tranquille atque moderate, quædam crudeliter & insulse. Britannia bellum intulit, quam nullus Romanorum post Julium Cæsarem attigerat: eaque devicta per Cnæum Sentium, & Aulum Plautium, illustres & nobiles viros, triumphum celebrem egit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium, nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa egregie fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, & conscendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos quatuor & sexaginta; imperavit quatuordecim; post mortem consecratus est. Divusque appellatus.

53

Succesit huic Nero, Caligulæ avunculo suo simillimus, qui Romanum imperium & deformavit, & diminuit. Inuitatæ luxuriæ sumtumque, ut qui exemplo Caji Caligulæ calidis & frigidis lavaret unguentis, retibus aureis pilcicaretur, quæ biatteis funibus extrahebat. Infitam partem Senatus interfecit: bonis omnibus hostis fuit. Ad postremum se tanto dedecore prostituit, ut & saltaret & cantaret in scena, citharædico habitu vel tragico. Parricidia multa commisit; fratre, uxore, matre interfectis. Urbem Romam incendit,

*Post
Christ.*

- dit, ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troja capta arserat. Per hæc Romano orbi execrabilis, ab omnibus simul destitutus, & a Senatu hostis judicatus, cum quæreretur ad pœnam, (quæ pœna erat talis, ut nudus per publicum ductus, furca capiti ejus inserta, virgis usque ad mortem caderetur, atque ita præcipitaretur de saxo) e palatio fugit, & in suburbano se liberti sui gladio interfecit. Huic Servius Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cum septuagesimum & tertium annum ageret ætatis: ab Hispanis & Gallis imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus. Hujus breve imperium fuit. Insidiis Othonis occisus est; imperii mense septimo; jugulatus in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aurelia via, non longe ab urbe Roma.
- 69 Otho, occiso Galbâ, invasit imperium; materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro. Cum etiam Vitellius factus esset a Germanicianis exercitibus imperator, sponte semetipsum occidit, ne propter eum civile bellum commoveretur.
- 69 Dein Vitellius imperio potitus est. Hic cum multo dedecore imperavit, & gravi sævitia notabilis, præcipue ingluvie & voracitate; quippe cum de die sæpe quarto vel quinto feratur epulatus. Cum Neroni similis esse vellet, atque id adeo præse ferret, ut etiam exsequias Neronis, quæ humiliter sepultæ fuerant, honoraret; &

*Post
Christ.*

Vespasiani ducibus occisus, & cum magno dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, erecta coma & capite, subiecto ad mentum gladio, stercore in vultus & pectus ab omnibus obviis adpetitum. Postremo jugulatus, & in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepultura.

- 69 Vespasianus huic successit, princeps, obscure quidem natus, sed optimis comparandus, privata vita illustris; ut qui a Claudio in Germaniam, & deinde in Britanniam missus, trices & bis cum hoste conflixerit. Romæ se in imperio moderatissime gessit. Placidissimæ lenitatis, ut qui majestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exilii pœnam. Sub hoc Judæa Romano accessit imperio, & Hierosolyma, quæ fuit urbs nobilissima Palæstinæ. Offensarum & inimicitiarum immemor fuit. Convicia a caudicis & philosophis in se dicta, leniter tulit. Hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphavit. Per hæc cum Senatui & Populo, postremo cunctis amabilis ac jucundus esset, profluvio ventris exstinctus est in villa propria.

- 79 Huic Titus filius successit, vir omnium virtutum genere mirabilis, adeo ut amor & delicia humani generis diceretur. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, duodecim propugnatores duodecim sagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret. Facilitatis & libera-

Post Christ. litatis tantæ fuit, ut, cum nulli quidquam negaret, & ab amicis reprehenderetur, responderit: Nullum tristem debere ab imperatore discedere". Propterea cum quadam die in cœna recordatus fuisset, nihil se se illo die cuiquam præstitisse, dixit: " amici, hodie diem perdidit". Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periit. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propria doluerint orbitate.

81 Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior. Neroni, aut Caligulae, aut Tiberio similior, quam patri vel fratri suo. Primis tamen annis moderatus in imperio fuit; mox ad ingentia vitia progressus, libidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ, tantum in se odium concitavit, ut merita & patris & fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu: dominum se & deum primus appellari iussit; nullam sibi nisi auream & argenteam statuam in Capitolio poni passus est: consobrinos suos interfecit. Superbia quoque in eo execrabilis fuit. Verum cum ob scelera universis exosus esse cœpisset, interfectus est suorum conjuratione in palatio. Funus ejus cum ingenti dedecore per vespiliones exportatum, & ignobilter est sepultum.

95 Domitiano, exitiabili tyranno, Nerva successit; vir in privata vita moderatus & strenuus; æquissimum se & civilissimum præbuit. Republicæ divina provisione consuluit, Trajanum adoptando. Mox-
tuis

Post tuus est Romæ post annum & quatuor
Christ. menses imperii sui, ac dies octo, atque
inter Divos relatus est.

98 Succesit ei Ulpus Crinitus Trajanus. Imperator apud Agrippinam civitatem in Galliis factus est. Rempublicam ita administravit, ut omnibus Principibus merito præferatur. Inusitata civilitatis & fortitudinis fuit. Romæ & per provincias æqualem se omnibus exhibens, amicos salutandi causa frequentans, vel ægotantes, vel cum festis dies habuissent; convivia cum iisdem indiscreta vicissim habens; sæpe in vehiculis eorum sedens: nullum Senatorem lædens, nihil injustum ad augendum fiscum agens; liberalis in cunctos, publice privatimque ditans omnes, & honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognovisset. Post ingentem igitur gloriam, belli domique quæsitam, e Perside rediens, apud Seluciam Isauriæ, profluvio ventris extinctus est. Solus omnium intra Urbem sepultus. Ossa ejus, collocata in urna aurea, in foro, quod ædificavit, sub columna sita sunt: cujus altitudo centum quadraginta quatuor pedes habet.

117 Defuncto Trajano, Aelius Adrianus creatus est princeps. Pacem omni tempore imperii sui habuit, orbem Romanum circumiit. Obiit in Campania major sexagenario.

138 Adriano succesit T. Antoninus Fulvius Bojonius, idem etiam Pius nominatus. Vixit ingenti honestate privatus; majori,

*Post
Christ.* in imperio: nulli acerbus, cunctis benignus, ararium opulentum reliquit. Pius propter clementiam dictus est. Obiit apud Lorium, villam suam, milliario ab Urbe duodecimo, imperii vicesimo tertio: atque inter Divos relatus est, & merito consecratus.

161 Post hunc imperavit M. Antoninus Verus, qui multa per duces & ingentia patravit. Obiit in Venetia, cum Altinum proficisceretur, & cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguine ictus. Vir ingenii parum civilis reverentia tamen fratris nihil unquam atrox ausus.

169 Post eum Marcus Antoninus solus Rempublicam tenuit; vir, quem mirari facilius quis, quam laudare possit. Principio vitæ tranquillissimus: adeo, ut ex infantia quoque vultum, nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaret. Latinas literas eum Fronto, orator nobilissimus, docuit. Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit; ad nullam insolentiam elatus imperii fastigio; liberalitatis promptissimæ; provincias ingenti benignitate & moderatione tractavit. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. In editione munerum post victoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cum igitur fortunatam Rempublicam & virtute & mansuetudine reddidisset, obiit decimo octavo imperii anno, vitæ sexagesimo primo & inter Divos relatus est.

- Post* Hujus successor L. Antoninus Commodus nihil paternum habuit, nisi quod contra Germanos feliciter & ipse pugnavit. *Christ.* Septembrem mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur: sed luxuria & obscœnitate depravatus, gladiatoriiis armis sæpissime in ludo, deinceps etiam in amphitheatro cum hujusmodi hominibus sæpe dimicavit. Obiit morte subita, adeo ut strangulatus, vel veneno interfectus putaretur.
- 180
- 193 Huic successit Pertinax, grandævus jam, ut qui septuagenariam attigisset ætatem, ex Senatus Consulto imperare iustus. Juliani scelere occisus est.
- 193 Post eum Salvius Julianus Rempublicam invasit. Vixit mensibus septem, postquam cœperat imperare.
- 193 Hinc imperii Romani administrationem Septimius Severus accepit. Parcus admodum fuit, natura sævus. Bella multa & feliciter gessit. Novissimum bellum in Britannia habuit: utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per triginta duo millia passuum a mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci admodum senex.
- 120 Marcus Aurelius Antoninus Bassianus, idemque Caracalla, morum fere paternorum fuit; paulo asperior, & minax. Opus Romæ egregium fecit lavacri, quæ Antoniniana (*Thermæ*) appellantur; nihil præterea memorabile.

*Post
Christ.* Opilius deinde Macrinus, cum filio Diadumeniano facti imperatores, nihil memorabile ex temporis brevitae gefferunt. Nam imperium eorum duum mensium & unius anni fuit. Seditioe militari ambo pariter occisi sunt.

218 Creatus est post hos M. Aurelius Antoninus. Hic Antonini Caracallæ filius putabatur; sacerdos autem Elagabali templi erat. Impudicissime vixit, biennioque post & octo mensibus tumultu interfecus est militari.

222 Successit haec Aurelius Alexander; juvenis admodum. Militarem disciplinam severissime rexit; quasdam tumultuantes legiones integras exauctoravit. Perit in Gallia, militari tumultu, in Mammæam matrem suam unice pius.

235 Post hunc Maximinus, ex corpore militari primus ad imperium accessit, sola militum voluntate, cum nulla Senatus intercessisset auctoritas, neque ipse Senator esset. Is, bello adversus Germanos feliciter gesto, cum a militibus imperator esset appellatus, a Pupieno Aquileiæ occisus est, deferentibus eum militibus suis.

238 Postea tres simul Augusti fuerunt, Pupienus, Balbinus, & Gordianus: duo superiores obscurissimo genere; Gordianus, nobilis. Itaque cum Romam venissent Balbinus & Pupienus, in palatio interfecsi sunt; soli Gordiano imperium reservatum. Parthis bellum intulit, quod quidem feliciter gessit. Rediens, haud longe a

Ro-

Post Romanis finibus interfectus est fraude Philippi, qui post eum imperavit.

Christ. 244 Philippi duo, filius ac pater, Gordiano occiso, imperium invaserunt. Ambo ab exercitu interfecti sunt.

249 Post hos Decius e Pannonia inferiore Budaliæ natus, imperium sumsit. Cum biennio ipse & filius imperassent, uterque in barbarico interfecti sunt, & inter Divos relati.

251 Mox imperatores creati sunt, Gallus, Hostilianus, & Galli filius Volusianus. Sola pestilentia, & morbis, atque ægritudinibus notus eorum principatus fuit.

Aemilianus obscurissime natus, obscurius imperavit; ac tertio mense extinctus est. Hinc Licinius Valerianus, in Rhætia &

254 Norico agens, ab exercitu imperator est factus. Gallienus quoque Romæ a Senatu Cæsar est appellatus. Horum imperium Romano nomini perniciosum, & pene exitiabile fuit. Valerianus captus apud Parthos ignobili servitute consenuit. Gallienus, cum adolescens factus esset Augustus, imperium primum feliciter, mox commode, ad ultimum perniciose gessit.

260 Tum jam desperatis rebus, & deleto pene imperio Romano, Posthumus in Gallia, obscurissime natus, purpuram sumsit: & per annos decem ita imperavit, ut consumtas pene provincias ingenti virtute & moderatione reparaverit. Seditioe militum interfectus est.

Post

Post Post eum Marius, vilissimus opifex, purpuram accepit, & secundo die interfectus est.

Christ. Victorinus postea Galliarum accepit imperium, vir strenuissimus: sed cum nimia libidinis esset, occisus est.

Huic successit Tetricus Senator, qui apud Burdegalam purpuram sumsit. Ita Galieno Reipublicam deferente, Romanum imperium in occidente per Posthumum, per Odenathum in Oriente servatum est. Galienus interea Mediolani cum Valeriano fratre occisus est.

268 Claudiusque ei successit, parcus vir, ac modestus, & iusti tenax, ac Reipublicæ gerendæ idoneus, qui tamen morbo interit.

Quintillus post eum, Claudii frater, consensu militum imperator electus est, vir unicæ moderationis & civilitatis, æquandus fratri, vel præponendus. Septimo decimo die imperii occisus est.

270 Post eum Aurelianus suscepit imperium, vir in bello potens, animi tamen immodici, & ad crudelitatem propensioris. Superavit in Gallia Tetricum apud Catalaunos. Urbem Romam muris firmioribus cinxit. Occiditur servi sui fraude, qui ad quosdam militares viros, amicos ipsius, nomina pertulit adnotata, falso manum ejus imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaque ut præveniretur, ab iisdem interfectus est in itineris medio.

Post Tacitus post hunc suscepit imperium: vir egregie moratus. Intra sextum mensem

275 imperii, morte præventus.
Florianus Tacito successerat.

276 Post hunc Probus, vir illustris gloria militari, ad administrationem Republicæ accessit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Hic cum bella innumera gessisset, pace parata, interfectus est tumultu militari in turri ferrata.

282 Post hunc Carus est factus Augustus, Narbonæ natus in Gallia, qui confestim Carinum & Numerianum filios Cæsares fecit. Cum castra supra Tigridem haberet, ietu divini fulminis periit. Numerianus quoque, filius ejus, quem secum ad Persas duxerat, adolescens egregiæ indolis, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulfore Apro, qui focer ejus erat, per insidias occisus est: & cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper invadere posset imperium; foetore cadaveris prodita est. Milites enim, qui eum sequebantur, foetore commoti, diductis lecticulae palliis, post aliquot dies mortem ejus notam habere poterunt. Interea Carinus, omnibus se sceleribus inquinavit. Ob quæ omnibus hominibus invisus, non multo post poenas dedit.

284 De Perside victor exercitus rediens, cum Carum Augustum fulmine, Numerianum Cæsarem insidiis perdidisset, Diocletianum imperatorem creavit, Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum. Is

pri-

*Post
Christ.*

prima militum concione juravit, Numerianum nullo suo dolo interfectum, & cum juxta eum Aper, qui Numeriano insidias fecerat, constitisset, in conspectu exercitus, manu Diocletiani percussus est. Diocletianus, Maximianum Herculum ex Cæsare fecit Augustum, Constantium & Maximinianum Cæsares. Varia deinceps & simul, & viritum bella gesserunt. Diocletianus moratus callide fuit, sagax præterea, & admodum subtilis ingenio, & qui severitatem suam aliena invidia explere vellet. Adorari se iussit. Cum tamen ingravescente ævo, parum se idoneum moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in privatam vitam concederent, & stationem tuendæ Reipublicæ viridioribus junioribusque mandarent. Cui ægre collega obtemperavit: tamen uterque una die privato habitu imperii insignie mutavit. Diocletianus privatus in villa, quæ haud procul a Salonis est, præclaro otio senuit.

- 304 His igitur abeuntibus, ab administratione Republicæ, Constantius & Galerius Augusti creati sunt: divisusque inter eos Romanus orbis. Constantius contentus dignitate Augusti, Italiæ atque Africæ administrandæ sollicitudinem recusavit: vir egregius, & præstantissimæ civilitatis, fisci commoda non admodum affectans, ducensque melius publicas opes a privatis haberi, quam intra unum claustrum reservari. Adeo autem cultus modici, ut festis diebus, si cum amicis numerosioribus es.

*Post
Christ.*

esset epulandum, privatorum eis argento ostiatum petito, triclinia sternerentur. Obiit in Britannia Eboraci, principatus anno tertio decimo, atque inter Divos relatus est.

Galerius, vir & probe moratus, & egregius in re militari, cum Italiam queque, sinente Constantio, administrationi suæ accessisse sentiret, Cæsares duos creavit. Verum Constantio mortuo Constantinus ejus filius in Britannia creatus est imperator. Respublica tum ab his quatuor imperatoribus tenebatur, Constantino & Maxentio, filiis Augustorum; Licinio & Maximino, novis hominibus. Constantinus bellum adversum Maxentium civile commovit, ipsum postremo vicit, Italiaque est potitus. Non multo deinceps in Oriente quoque adversus Licinium Maximinum res novas molitus, vicinum exitium fortuita apud Tarsum morte prævenit.

306

323

Constantinus tamen, vir ingens, & omnia efficere nitens, quæ animo præparasset, simul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit; quamvis necessitudo & affinitas cum eo esset. Postremo Licinius navali & terrestri prælio victus, contra religionem sacramenti Thessalonicae privatus occisus est. Eo tempore res Romana sub uno Augusto & tribus Cæsaribus (quod nunquam alias) fuit. Verum insolentia rerum secundarum, aliquantum Constantinus ex illa favorabili animi docilitate mutavit. Primus Urbem nominis sui ad tantum fastigium evehere molitus est.

Post-Christ. est, ut Romæ æmulam faceret. Nicomedia in villa publica obiit: atque inter Divos meruit referri.

330

337

Successores filios tres reliquit. Constantis imperium strenuum aliquamdiu, & iustum fuit. Mox, cum & valetudine improspere & amicis pravioribus uteretur, ad gravia vitia conversus, cum intolerabilis provincialibus, militibus injucundus esset, factione Magnentii occisus est.

350

Vetranione ad imperium consensu militum electo; quem grandævum jam, & cunctis amabilem diuturnitate & felicitate militiæ, ad tuendum Illyricum, principem creaverunt; virum probum, & morum veterum. ac jucundæ civilitatis, sed omnium liberalium artium expertem adeo, ut ne elementa quidem prima literarum, nisi grandævus & jam imperator, accepit.

Orienti mox a Constantio Cæsar est datus, patrui filius, Gallus: sed (ab eodem paulo post) occisus fuit. Vir natura ferus & ad tyrannidem pronior, si suo jure, imperare licuisset.

361

Hinc Julianus rerum potitus est. ingentique apparatu Parthis intulit bellum: cui expeditioni ego quoque interfui. Aliquot oppida & castella Persarum in deditionem accepit, vel vi oppugnavit; Assyriamque populatus, castra apud Ctesiphontem stativa aliquamdiu habuit: remeansque victor, dum se inconsultius præliis inserit, hostili manu interfectus est. Liberalibus disciplinis apprime eruditus fuit, Græcis doctior,

*Ante
Christ.*

Etior, atque adeo, ut Latina eruditio nequaquam cum Græca scientia conveniret. In amicos liberalis, gloriæ avidus, religionis Christianæ insectator; perinde tamen, ut cruore abstineret.

363

Post hunc Jovianus ad obtinendum imperium consensu exercitus electus est. Illyricum petens, in Galatiæ finibus repentina morte obiit. Quia autem ad inclytos principes venerandosque (Valentinianum & Valentem) perventum est, interim operi modum dabimus. Nam reliqua stilo majore dicenda sunt: quæ nunc non tam prætermittimus, quam ad majorem scribendi diligentiam reservamus.

Ex Eutropio Exceptorum Finis.

EX
SEXTO AURELIO
VICTORE
EXCERPTA:

PERIODUS I.

*Roma sub regibus,
sive
Infantia ejusdem urbis, complectens annos
244.*

*Ante
Christ.
854*

SILVIUS PROCAS, rex Albanorum, duos filios Numitorem & Amulium aequis partibus heredes instituit. Tum Amulius in una parte regnum tantummodo, in altera totius patrimonii summam atque omnem paternorum bonorum substantiam posuit, fratrique Numitori, qui major natu erat, optionem dedit, ut ex his, utram mallet, eligeret. Numitor cum privatum omne cum facultatibus regno prætulisset, Amulius

*Ante
Christ.*

lius regnum obtinuit. Quod ut firmissime possideret, Numitoris, fratris sui, filium in venando interimendum curavit. Tum etiam Rheam Silviam, ejus sororem, sacerdotem Vestæ fieri jussit. At vero Amulius, cum comperisset, Rheam sacerdotem peperisse geminos, necari (hanc) jussit, & protinus (illos) deportari ad aquam profluentem, atque eo abjici.

270

Tum illi, quibus id imperatum erat, impositos alveo pueros, circa radices montis Palatini in Tiberim, qui tum magnis imbribus stagnaverat, abjecerunt. Ejusque regionis subulcus Faustulus, speculatus exponentes, ut videt: relabente flumine alveum, in quo pueri erant, obhæsisse ad arborem fici, puerorumque vagitu lupam excitam, quæ repente exierat, primo lambitu eos deterisise; dein, levandorum uberum gratia, mammas præbuisset, descendit, ac pueros sustulit: nutriendosque Accæ Laurentiæ uxori suæ dedit. Cum vero pueri liberalis disciplinæ capaces facti essent, traditur, Gabiis Græcarum Latinarumque literarum ediscendarum gratia (fuisse) commoratos; Numitore avo clam omnia subministrante. Itaque, ut primum adolevisent, Romulum, indicio educatoris Faustuli, conperto qui sibi avus, quæ mater fuisset, quidve de ea factum esset, cum armatis pastoribus Albam protinus perrexisset, interfectoque Amulio, Numitorem avum in regnum restitutum.

*Ante
Christ.*

Cum igitur inter se Romulus & Remus de condenda urbe traſarent, in qua ipſi pariter regnarent, Romulusque locum, qui ſibi idoneſtis videretur, in monte Palatino designaret, Romanque appellari vellet; contraque item Remus in alio colle, qui aberat a Palatino millibus quinque, eundemque locum ex ſuo nomine Remuriam appellaret, neque ea inter eos finiretur contentio: avo Numitore arbitro adſcito, placuit diſceptatores ejus controverſiæ, immortales deos ſumere; ita ut utri eorum priori ſecunda auſpicia obveniſſent, urbem conderet; eamque ex ſuo nomine nuncuparet; atque in ea regni ſummam teneret.

Cum auſpicaretur Romulus in Palatino, Remus in Aventino, ſex vultures, pariter volantes, a ſiniſtra Remo prius viſos: tumque ab eo miſſos, qui Romulo nuntia- rent, ſibi jam data auſpicia, quibus con- dere urbem juberetur, itaque maturaret ad ſe venire. Cumque ad eum Romulus veniſſet, quaſiſſetque, quam illa auſpi- cia fuiſſent, dixiſſetque ille, ſibi auſpi- canti ſex vultures ſimul apparuiſſe: At ego, inquit Romulus, jam tibi duodecim de- monſtrabo; ac repente duodecim appa- ruiſſe. Tum Romulus urbem condidit, quam ex ſuo nomine Romam appellavit: cumque muniret mœnibus, edixit, ne quis vallum tranſiliret; quod Remus ir- ridens, tranſilivit, & a Fabio Celere cen- turione rutro fertur occiſus.

*Ante
Christ.*

750

Romulus asyllum convenis patefecit, & magno exercitu facto, cum videret conjugia deesse, per legatos a finitimis civitatibus petiit. Quibus negatis, ludos consualia simulavit: ad quos cum utriusque sexus multitudo venisset, dato suis signo virgines raptæ sunt. Ex quibus cum una pulcherrima cum magna omnium admiratione, duceretur, Talassio eam duci responsum. Quæ nuptiæ, quia feliciter cessarent, institutum est, ut omnibus, nuptiis Talassii nomen invocaretur. Cum feminas ergo finitimorum Romani rapuissent, contra eos bellum Sabini sumserunt: & cum Romæ appropinquarent, Tarpejam virginem nacti, quæ aquæ, causa sacrorum, hauriendæ descenderat, ei

747

T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in Capitolium perduxisset. Illa petiit, quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos & armillas: quibus dolose repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Tatius scutis eam obrui præcepit; nam & ea in laevis habuerant.

Romulus adversus Tatium, qui montem Tarpejum tenebat, processit; & in eo loco, ubi nunc Romanum forum est, pugnam conferuit: ibi Hostus Hostilius fortissime dimicans cecidit, cujus interitu consternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus Jovi Statori ædem vovit, & exercitus seu forte, seu divinitus resistit. Tunc raptæ, in medium processerunt; & hinc patres, inde conjuges deprecata, pacem

*Ante
Christ.*

conciliarunt. Romulus foedus percussit, & Sabinos in urbem recepit; populum a Curibus, oppido Sabinorum. Quirites vocavit. Centum Senatores a pietate Patres appellavit. Tres equitum centurias instituit. Plebem in triginta curias distribuit. Cum ad Capreae paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit: unde inter Patres, & populum seditione orta, Julius Proculus, vir nobilis, in concionem processit, & jurejurando firmavit, Romulum a se in colle Quirinali visum augustiore forma, cum ad deos abiret; eundemque praecipere, ut seditionibus abstererent, virtutem colerent: futurum, ut omnium gentium domini existeret. Hujus auctoritati creditum est, aedes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, & Quirinus est appellatus.

714

Post consecrationem Romuli Numa Pompilius Curibus, oppido Sabinorum, accitus, cum Romam venisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit. Aedem Vestae fecit; virgines Vestales legit, annum in duodecim menses distribuit. Leges quoque plurimas & utiles tulit; omnia, quae gerebat jussu Egeriae nymphae, se facere simulans. Ob hanc tantam justitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus in Janiculo sepultus est.

671

Tullus Hostilius, quia bonam operam adversum Sabinos navaverat, rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminarum certamine finivit. Fulmine ictus

cum

*Ante
Christ.*

cum regia conflagravit. Cum inter Romanos & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Fufetio, placuit rem paucorum certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii; quibus, fœdere icto, concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Unus Horatius, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, & singulos per intervalla, ut vulnere dolor patiebatur, insequentes interfecit. Et cum spoliis onustus rediret, sororem obviam habuit: quæ viso paludamento Sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit. Frater eam occidit. Quare apud Duumviros condemnatus, ad populum provocavit: ubi patriis lacrimis condonatus, ab eo, expiandi gratia, sub tigillum missus; quod nunc quoque viâ suppositum, Sororium appellatur.

639 Ancus Marcius, Numæ Pompilii ex filia nepos, æquitate & religione avo similis, Latinos bello domuit, Salinarum vestigal instituit. Pluribus rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

615 Lucius Tarquinius Priscus, urbe Tarquinii profectus, Romam petiit. Pecunia & industria dignitatem, atque etiam Ancis regis familiaritatem consecutus est: a quo tutor liberis, relictus, regnum interceptit. Latinos bello domuit. Circum maximum ædificavit. Murum lapideum urbi circum-

*Ante
Christ.*

cum dedit. Filium tredecim annorum, quod in pralio hostem percussisset, pratexta & bulla donavit; unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Post ab Anci liberis, immisiss percussoribus, per dolum regno exutus & interfectus est.

577

Servius Tullius, gener a Tarquinio assumptus est, & cum rex occisus esset, re-
de imperium administravit. **Mensuras,**
pondera, classes, centuriasque constituit.
Primus omnium censum ordinavit, qui,
adhuc per orbem terrarum incognitus erat.
(Hic princeps) filiam alteram ferocem,
mitem alteram habens, cum Tarquinii Pri-
sca filios pari animo videret, ut omnium
mentes morum diversitate leniret, ferocem
miti, mitem feroci in matrimonium dedit.
Sed mites seu forte, seu fraude perie-
runt; feroces morum similitudo conjun-
xit. Statim Tarquinius Superbus a Tul-
lia incitatus, advocato senatu, regnum
paternum repetere cœpit. Qua re audi-
ta Servius, dum ad Curiam properat,
jussu Tarquinii gradibus dejectus, & do-
mum refugiens, interfectus est. Tullia in
forum properavit, & prima conjugem re-
gem salutavit: a quo jussa e turba dece-
dere, cum domum rediret, viso patris
corpore, nullonem evitantem super
ipsum corpus carpentum agere præcepit:
unde vicus ille Sceleratus dictus est.
Postea Tullia cum conjuge in exilium
acta.

Ante Tarquinius Superbus cognomen meribus
Christ. meruit. Occiso Servio Tullio, regnum
 533. sceleste occupavit; tamen bello strenuus,
 Latinos Sabinosque domuit. Locos in Cir-
 co, cloacam maximam fecit, ubi totius
 populi viribus usus est, cum Capitolium
 inciperet, caput hominis invenit; unde
 cognitum est; eam urbem caput gentium
 futuram. Et cum in obsidione Ardeæ fi-
 lius ejus Lucretiæ (vim) intulisset, cum
 eo in exsilium adius, ad Porfenam, Etru-
 riæ regem, confugit; cujus ope regnum
 retinere tentavit. Pulsus, Cumas con-
 cessit, ubi per summam ignominiam reli-
 quam vitæ tempus exegit.

Tarquinius Collatinus, sorore Tarquini
 Superbi genitus, in contubernio juvenum
 regionum Ardeæ erat: ubi cum forte in
 liberiore convivio conjugem suam unus-
 quisque laudaret, placuit experiri. Itaque
 equis Romam petunt. Regias nurus in
 convivio & luxu deprehendunt. Exinde
 Collatiam petunt. Lucretiam inter ancil-
 las in lanificio offendunt; itaque ea pu-
 dicissima judicatur. Ad quam corruppen-
 dam Tarquinius Sextus nocte Collatiam
 rediit, & jure propinquitatis in domum
 Collatini venit, & in cubiculum Lucretiæ
 irrupit, pudicitiam expugnavit. Illa, po-
 stero die advocatis patre & conjugē, rem
 exposuit, & se cultro, quem veste texe-
 rat, occidit. Illi in exitium regum con-
 jurarunt, eorumque exsilio necem Lucre-
 tiæ vindicaverunt.

*Ante
Christ.*

L. Junius Brutus, sorore Tarquiniî Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob divitias & prudentiam fuerat ab avunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Juvenibus regiis Delphos euntibus deridiculi gratia comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum Deo donum tulit. Ubi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter (Lucretiæ casum infelicem,) cum Tricipitino & Collatino in exitium regum conjuravit.

P E R I O D U S II.

*Roma sub Consulibus**sive**Adolescentia juvenilisque ætas ejusdem urbis
complectens annos 245.*

509

Tarquiniis in exsilium actis (Brutus) primus consul, filios suos, fratrisque, quod cum Aquillis & Vitelliis ad recipiendum in urbem Tarquinos conjuraverant, virgis cæsos, securi percussit. Deinde in prælio, quod adversus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte, filio Tarquiniî, congressus est, ubi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. Cujus corpus in foro positum, a collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

Por-

*Ante
Christ.*
508

Porfenna, rex Etruscorum, cum Tarquinius in urbem restituere tentaret, & primo impetu Janiculum cepisset; Horatius Cocles, (illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiserat) pro ponte sublicio stetit, & aciem hostium solus sustinuit, donec pons a tergo interrumpere-
tur, cum quo statim in Tiberim decidit, & armatus ad suos transnavit. Ob hoc ei tantum agri publice datum est, quantum uno die circumarari potuisset. Statua quoque ei in Vulcanali posita.

Cum Porfenna rex urbem obsideret, Mutius Cordus, vir Romanæ constantiæ, senatum adiit, & veniam transfugiendi petiit, necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porfennæ venit, ibique purpuratum pro rege, deceptus occidit. Apprehensus & ad regem pertractus, dexteram aris imposuit: hoc supplicii a rea exigens, quod in cæde peccasset. Unde cum misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens, ait, trecentos adversus eum similes conjurasse. Qua re ille territus, bellum, acceptis obsidibus, deposuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratia constituta est.

Porfenna Cloeliam, virginem nobilem, inter obsides accepit, quæ, deceptis custodibus, noctu castris ejus egressa, equum, quem fors dederat, arripuit, & Tiberim trajecit. A Porfenna per legatos repetita, & reddita est. Cujus ille virtutem admiratus,

Ante tus, cum quibus optasset in patriam re-
Christ. dire, permittit. Illa virgines, puerosque
 elegit, quorum aetatem injuriæ obnoxiam
 sciebat. Huic statua equestris in foro po-
 sita.

479 Romani cum adversum Vejentes bellarent,
 eos sibi hostes familia Fabiorum privato
 nomine deposcit, & profecti trecenti sex,
 duce Fabio consule, fuerunt. Cum sæpe
 victores exstitissent, apud Cremeram flu-
 vium castra posuerunt. Vejentes ad dolos
 conversi, pecora ex adverso in conspectu
 illorum posuerunt: ad quæ progressi Fa-
 bii, in insidias delapsi, ad unum occisione
 perierunt. Dies, quo id factum est,
 inter nefastos relatus. Porta, qua pro-
 fecti fuerant, Scelerata est appellata. Unus
 ex ea gente, propter impuberem aetatem
 domi relictus, genus propagavit ad Q.
 Fabium Maximum, qui Annibalem mo-
 ra fregit, Cunctator ab obtrectatoribus
 dictus.

475 Publius Valerius, Volesi filius, primum
 de Vejentibus, iterum de Sabinis, tertio
 de utrisque gentibus triumphavit. Hic,
 quia in locum Bruti collegæ Consulem
 non subrogaverat, & domum in Velia tu-
 tissimo loco habebat, in suspicionem re-
 gni affectati venit. Quo cognito, apud
 populum questus, quod de se tale aliquid
 timuissent, immisit, qui domum suam di-
 ruerent. Secures etiam fascibus demisit,
 eosque in populi concione submisit. Le-
 gem de provocatione a magistratibus ad
 populum tulit. Hinc Poplicola dictus.
 Qui

- Ante* Qui cum, quater consul, diem obiisset,
Christ. adeo pauper exiit, ut collectis a populo nummis publice sepultus sit, & annuo matronarum luctu honoratus.
- 461 Lucius Quinctius Cincinnatus filium Cæsonem petulantissimum abdicavit: qui & a Censoribus notatus, ad Volscos & Sabinos confugit, qui duce Clælio Graccho, bellum adversum Romanos gerebant, & Q. Minucium consulem in Algido monte cum exercitu obsidebant. Quinctius
- 458 Dictator dictus, ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt: qui, insignibus sumtis, consulem obsidione liberavit. Quare & a Minucio & ejus exercitu obsidionali corona donatus est. Vicit hostes, ducem eorum in deditionem accepit, & triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit, & ad agriculturam reversus est. Iterum post viginti annos Dictator dictus, Spurium Mœlium regnum affectantem, a Servilio Ahala, Magistro equitum, occidi jussit. Domum ejus solo æquavit, unde locus ille Aequimœlium dictus.
- 492 Menenius Agrippa, cognomento Lanatus, dux electus adversum Sabinos, de iis triumphavit. Et cum populus a Patribus secessisset, quod tributum & militiam non toleraret, nec revocari posset; Agrippa apud eum: „Olim, inquit, humani artus, cum ventrem otiosum cernerent, „ ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negarunt. Cum, eo pacto, „ et

Ante „ & ipsi deficerent, intellexerunt ven=
Christ. „ trem acceptos cibos per omnia membra
 201 „ differere; & cum eo in gratiam redie=
 „ runt. Sic Senatus & Populus quasi
 „ unum corpus discordia pereunt, con=
 „ cordia valent.“ Hac fabula populus
 regressus est. Creavit tamen Tribunos plebis,
 qui libertatem suam adversum nobilitatis
 superbiam defenderent. Menenius
 autem tanta paupertate decessit, ut eum
 populus, collatis quadrantibus, sepeliret,
 locum sepulcro Senatus publice daret.

487 Caius Marcius, a captis Coriolis, urbe
 Volscorum Cariolanus dictus, ob egregia
 militiæ facinora a Postumio optionem
 munerum accipiens, equum tantum &
 hospitem sumsit. virtutis & pietatis ex=
 emplum. Hic Consul gravi annonâ, ad=
 vectum e Sicilia frumentum; magno pre=
 tio dandum populo curavit, ut hac inju=
 ria plebs agros, non seditiones coleret.
 Ergo a Tribuno plebis Decio die dicta,
 ad Volscos concessit; eosque, duce Attio
 Tullo, adversus Romanos concitavit, &
 ad quartum ab urbe lapidem castra posuit.
 Cumque nullis civium legationibus flecte=
 retur, a Veturia matre, & Volturnia
 uxore, matronarum numero comitatis,
 motus, omisso bello, ut proditor occisus
 est. Ibi templum Fortunæ muliebri con=
 stitutum est.

476 Fabius Ambustus ex duabus filiabus alte=
 ram Licinio Stoloni plebejo, alteram Au=
 lo Sulpicio patricio conjugem dedit, qua=
 rum plebeja cum sororem salutaret, cujus
 vir

*Ante
Christ.*

451

vir Tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorio foribus appositos indecenter expavit. A sorore irrita, marito quæsta est; qui adjuvante socero ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter Consul ex plebe crearetur. Lex, resistente Appio Claudio, lata tamen: & primus Licinius Stolo Consul factus. Idem legem sancivit, ne cui plebejo plus quingenta jugera agri habere liceret. Ipse autem cum jugera quingenta haberet, & altera emancipati filii nomine possideret, in iudicium vocatus, primus omnium sua lege punitus est. Populus Romanus cum seditiosos Magistratus ferre non posset, Decemviros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis translatas, duodecim Tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi porogarent: unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam, Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis, adamavit. Quam cum corrumpere non posset, clientem subornavit, qui eam in servitum deposceret, facile victurus, cum ipse esset & accusator, & iudex. Pater, re cognita, cum ipso die iudicii supervenisset, & filiam jam addictam videret, ultimo ejus alloquio impetrato, eam in secretum abduxit, & occidit. Corpus ejus humeris gerens, ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit: qui, creatis decem Tribunis, Aventinum occuparunt. Decemviros abdicare se Magistratu coegerunt, eosque omnes aut mor-

te

Ante te, aut exilio punierunt. Appius Clau-
Christ. dius in carcere necatus est.

343

Publius Decius Mus, bello Samnitico, sub Valerio Maximo & Cornelio Cossio Consulibus, Tribunus militum, exercitu, in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod postulaverat, praesidio, in superiorem locum evasit; hostes terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis evasit. Ob hoc ab exercitu civica corona (de quercu, quae dabatur ei, qui cives in bello servasset; obsidionali, quae dabatur ei, qui obsidione cives liberasset) donatus est.

295

Consul bello Latino, collega Manlio Torquato, positus apud Vesperim fluvium castris, cum utrique consuli somnio obveneret, eos victores futuros, quorum dux in praelio cecidisset, tum, collato cum collega somnio, cum convenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, Dis se Manibus voveret: inclinante sua parte, se & hostes per Valerium Pontificem Dis Manibus devovit. Impetu in hostes facto, victoriam suis reliquit. Corpus a collega laudatum, magnifice sepultum est.

261

Titus Manlius Torquatus ob ingenii & linguae tarditatem a patre rus delegatus, cum audisset ei diem dictam a Pomponio Tribuno plebis, nocte urbem petiit. Secretum colloquium a Tribuno impetravit, & gladio stricto dimittere eam accusationem terrore multo compulsi. Sulpicio Dictatore, Tribunus militum Galium provocatorem occidit. Torquem ei detraxit

Ante Etum cervici suæ induit, (unde Torqua-
Christ. tus.) Consul bello Latino filium suum,
 quod contra imperium pugnasset, securi
 percussit. Latinos apud Veserim fluvium,
 Decii collegæ devotione, superavit. Con-
 sulatum recusavit; quod diceret, neque se
 populi vitia, neque illum severitatem suam
 posse sufferre.

321 Titus Veturius, & Spurius Postumius
 Consules, bellum adversum Samnites ge-
 rentes, a Pontio Thelesino, duce hosti-
 um, in insidias inducti sunt. Nam ille si-
 mulatos transfugas misit, qui Romanis
 docerent: Luceriam Apulam a Samniti-
 bus obsideri, quo duo itinera ducebant,
 aliud longius et tutius, aliud brevius et
 periculosius. Festinatio brevius elegit.
 Itaque, cum in insidias venissent (qui
 locus Furculæ Caudinæ vocabatur,) C.
 Pontius accitum patrem Herennium ro-
 gavit, quid fieri placeret. Ille ait, aut
 omnes occidendos, ut vires frangerentur;
 aut omnes dimittendos, ut beneficio ob-
 ligarentur. Utroque improbato consilio,
 omnes sub jugum misit ex fœdere,
 quod a Romanis postea improbatum est.
 Postumius Samnitibus deditus, nec re-
 ceptus est.

325 Lucius Papirius, a velocitate Cursor, cum
 Dictatorem se, adversis omnibus, contra
 Samnites profectum esse sensisset, ad au-
 spicia repetenda Romam regressus, edi-
 xit Fabio Rutilio, quem exercitui im-
 ponebat, ne manum cum hoste confereret.
 Sed ille opportunitate ductus, pugnavit.

Ante Reversus Papirius securi eum ferire vo-
Christ. luit: ille in urbem confugit: nec suppli-
 cem Tribuni tuebantur. Dein pater la-
 crimis, populus precibus veniam impe-
 trarunt. Papirius de Samnitibus trium-
 phavit. Idem comis & jocorum studio-
 sime increpisset; Expedi, inquit, licet
 secures: & cum eum metu mortis at-
 tonitum vidisset; incommodam ambulan-
 tibus radicem excindi iussit.

290 M. Curius Dentatus primo de Samni-
 tibus triumphavit, quos usque ad mare
 Superum perpacavit. Regressus, in
 concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo
 futura fuerit, nisi tantum hominum cepis-
 sem: tantum porro hominum cepi, ut fa-
 me perituri fuerint, nisi tantum agri ce-
 pissent. Pyrrhum Epirotam Italia expulit.
 Quaterna dena agri jugera viritum populo
 divisit. Sibi deinde totidem constituit, di-
 cens, neminem esse debere civem, cui
 non tantum sufficeret. Legatis Samnitum
 aurum offerentibus, cum ipse in foco rapas
 torreret; Malo, inquit, hæc in fide-
 libus meis esse, & aurum habentibus im-
 perare. Cum interversæ pecuniæ argue-
 retur, guttum ligneum, quo uti ad sacri-
 ficia contulerat, in medium protulit, ju-
 ravitque, se nihil amplius de præda ho-
 stili in domum suam convertisse.
 Appius Claudius Cæcus, in censura,
 viam usque Brundisium lapide stravit, un-
 de illa Appia dicta.

*Ante
Christ.*
280

Pyrrhus, rex Epirotarum, materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, cum imperium orbis agigaret, & Romanos potentes videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit: „Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse.“ Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio Tarentinorum bellum Romanis intulit, Lavinum consulem apud Heracleam elephantorum novitate turbavit. Cumque Romanos adversis vulneribus occisos videret: Ego, inquit, talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus; Quid mihi cum tali victoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? Ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuit. Captivos Fabricio gratis reddidit. Viso Lavini exercitu, eandem sibi, ait, adversus Romanos, quam Herculi adversus Hydram fuisse fortunam. A Curio & Fabricio superatus, Tarentum refugit, in Siciliam trajecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ avehere tentavit: sed ea naufragio relata est. Tum in Graciam regressus dum Argos oppugnat, ictu tegulæ profratus est. Corpus ad Antigonum, regem Macedoniae, elatum magnifice sepultum.

278 Pyrrhus cum secundo prælio, a Romanis esset pulsus Tarentum, interjecto anno contra illum Fabricius missus est, qui prius inter legatos sollicitari non poterat, quarta regni parte promissa. Cum vicina castra ipse, & rex haberent, medi-

Ante   *Christ.*   cus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens, se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quidquam polliceretur: quem Fabricius vinculum reduci iussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondidisset. Tum Rex admiratus eum, dixisse fertur: ille est Fabricius, qui difficilior ab honestate, quam sol a suo cursu, averti posset.

P E R I O D U S III.

*Roma de exteris hostibus victrix,
sive*

*Virilis aetas ejusdem urbis, complectens
annos 220.*

261 **C**ajus Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginenses missus, cum videret eos multum mari posse, classem validam fabricavit: et (quas corvos vocaverunt) manus ferreas cum irrisu hostium primus instituit, quibus inter pugnandum hostium naves triginta apprehendit, tredecim merfit, qui victi et capti sunt. Annibal dux classis, Carthaginem fugit, et a senatu quaesivit, quid faciendum censerent? Omnibus, ut pugnaret, acclamantibus: Feci, inquit, et victus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux, male re gesta, puniebatur. Duilio concessum est, ut prælucente funali, et præcinente tibiçine, a cœna publice rediret. Marcus Atilius Regulus consul, fugis Sallentinis, triumphavit; primusque Ro-

ma-

Ante manorum ducum in Africam classem tra-
Christ. jecit. Ea quassata, de Amilcare naveis
 longas treis et sexaginta accepit. Oppida
 ducenta, & hominum decem millia cepit.
 Absente eo, conjugi et liberis, ob pau-
 255 pertatem sumtus publice dati. Mox
 arte Xanthippi Lacedæmonii, mercenarii
 militis, captus, Romam missus, dato
 jurejurando, ut, si non impetrasset, ita
 demum rediret, in senatu conditionem dis-
 suaasit; rejectisque a se conjuge et liberis
 Carthaginem regressus, ubi in arcam li-
 gneam conjectus, clavis introrsum actis,
 vigiliis ac dolore punitus est.
 Annibal, Amilcaris filius, novem annos
 natus a patre aris admotus, odium in
 237 Romanos perenne juravit. Exinde focus &
 miles in castris patris fuit. Mortuo eo, caus-
 sam belli quærens, Saguntum, Romanis
 219 fœderatam intra sex menses evertit. Tum
 Alpibus patefactis, in Italiam trajecit;
 P. Scipionem apud Ticinum; Sempronium
 Longum apud Trebiam; Flaminium apud
 Trasimenum; Paulum et Varronem apud
 216 Cannas superavit. Cumque Urbem ca-
 pere posset, in Campaniam devertit, cu-
 jus deliciis elanguit. Et cum ad tertium
 ab urbe lapidem castra posuisset, primum
 a Fabio maximo fractus, deinde a Vale-
 203 rio Flacco repulsus, a Graccho et Mar-
 cello fugatus, in Africam revocatus, a
 Scipione superatus, ad Antiochum regem
 Syriae confugit, eumque hostem Romanis
 fecit. Quo victo, ad Prusiam, Bithyniæ

*Ante
Christ.*

217

regem, concessit; unde Romana legatione per Titum Flaminium repetitus, ne Romanis traderetur, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno, absumtus est. Positus apud Libyssam in arca lapidea, in qua hodieque inscriptum est, „Annibal hic situs est.“

217

Quintus Fabius Maximus Cunctator, Verrucosus a verruca in labris sita; Ovicula a clementia morum dictus, consul de Liguribus triumphavit. Annibalem mora fregit. Minucium, magistrum equitum, imperio sibi æquari passus est; nihilominus periclitanti subvenit. Annibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hostes volentem, equo & armis donatis, retinuit. De redemptione captivorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum a Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, & fidei suæ satisfecit.

Publius Scipio ex virtutibus cognominatus Africanus. Jovis filius creditus; nam antequam conciperetur, serpens in lecto matris ejus apparuit, & ipsi parvulo draco circumfusus, nihil nocuit. In Capitolium intempestiva nocte eunti nunquam canes allatraverunt. Nec hic quidquam prius cœpit, quam in cella Jovis diutissime sedisset, quasi divinam mentem acciperet. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari virtute servavit. Clade Cannensi, nobilissimos juvenes, Italiam deserere cupientes sua auctoritate compescuit. Reliquias incolumes per media ho-

Ante hostium castra Canusium perduxit. *Christ.* *311* Virginti quatuor annorum Prætor in Hispaniam missus, novam Carthaginem, qua die venit, cepit. Virginem pulcherrimam, ad cuius aspectum concurrebatur, ad se venit adduci, patrique ejus ac sponso restitui jussit. Afrubalem, Magonemque, fratres Annibalis, Hispania expulit, amicitiam cum Syphace, Maurorum rege, conjunxit. Massinissam in societatem recepit. Victor domum regressus, consul ante annos factus, concedente collega, in Africam classem trajecit. Afrubalis & Syphacis castra una nocte perrupit. Revocatum ex Italia Annibalem superavit. Victis Carthaginensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit; captum filium gratis recepit. A Petilliis ac Nævio Tribunis plebis repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit; "Hac die, inquit, Carthaginensibus, nem vici: bonum factum! in Capitolium eamus, & Diis supplicemus." Inde in voluntarium exilium concessit, ubi *183* reliquam egit ætatem. Moriens ab uxore petiit, ne corpus suum Romam referretur.

192 Antiochus Syriæ rex, nimia opum fiducia bellum Romanis intulit; specie Lyfimachia repetundæ, quam a majoribus suis in Thracia conditam Romani possidebant: statimque Græciam, insulasque ejus occupavit. In Eubœa luxuria elanguit. Adventu Acilii Glabrionis excitatus, Thermopylas occupavit; unde indu-

*Ante
Christi.*

stria Marci Catonis eiectus, in Asiam re-
fugit. Navali pralio, cui Annibalem
præfecerat, a L. Aemillio Regillo supe-
ratus, filium Scipionis Africani, quem
inter navigandum ceperat, patri remisit;
qui ei pro reddenda gratia suavit, ut
amicitiam Romanorum peteret. Antiochus
spreto consilio, apud Sipyllum montem
190 cum L. Scipione conflixit. Victus, et ultra
Taurum montem relegatus, a fodalibus,
quos temulentus in convivio pulsaverat,
occisus est.

Lucius Paulus Aemilius, filius ejus, qui
apud Cannas cecidit, primo consulatu,
quem post tres repulsas adeptus erat, de
Liguribus triumphavit. Rerum gestarum
ordinem in tabula pictum publice posuit.
168 Iterum consul Persen, Philippi filium, re-
gem Macedonum, apud Samothracas ce-
pit; victum flevit, et assidere sibi iussit:
tamen in triumphum duxit. In hac læti-
tia duos filios amisit: et, progressus ad
populum, gratias fortunæ egit, quod si-
quid adversi Reipublicæ imminabat, sua
esset calamitate decisum. Ob hæc omnia
ei a populo et a Senatu concessum est,
ut ludis Circensibus triumphali veste utere-
tur. Ob hujus continentiam et paupertate-
tem post mortem ejus dos uxori, nisi
venditis possessionibus, non potuit ex-
solvi.

147 Quintus Cæcilius Metellus, a domita
Macedonia, Macedonicus, prætor, Pseu-
dophilippum, qui idem Andriscus dictus
est, vicit. Achæos bis pralio fudit;
tri-

*Ante
Christ.*

triumphandos Mumio tradidit. Invisus plebi ob nimiam severitatem, et ideo post duas repulsas consul ægre factus, Arbacos in Hispania domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes loco pulsas, redire, et locum recipere iussit. Cum omnia proprio et subito consilio ageret, amico cuidam, quid acturus esset, roganti: „Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem.“ Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est; ex quibus tres consulares, unum etiam triumphantem vidit.

- 88 Caius Marius septies consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, Jugurtham captum ante currum egit. Teutones in Gallia, Cimbros in Italia, vicit. Sexies consul, cum Sulpicianâ rogatione, provinciam Syllæ eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inventus et in carcerem coniectus, immissum percussorem Gallum vultus auctoritate deterruit: acceptaque navicula in Africam trajecit: ibi diu exsulavit. Mox Cinnana dominatione revocatus, ruptis ergastulis, exercitum fecit: casisque inimicis, injuriam ultus, septimo consulatu, ut quidam ferunt, voluntaria morte decessit.

82

Cajus Marius filius viginti quinque annorum consulatum invasit: quem honorem tam immaturum mater flevit. Hic patri savitia similis, curiam armatus obsedit,

*Ante
Christ.*

inimicos trucidavit, quorum corpora in Tiberim præcipitavit. In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur, apud Sacriportum vigiliis & labore defessus, sub dio requievit: & absens victus, fugæ non pugnæ interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Ofellam obfessus, tentata per cuniculum fuga, cum omnia septa intelligeret, jugulandum se Pontio Telesino præbuit.

115

Marcus Aemilius Scaurus, nobilis, pauper: nam pater ejus, quamvis patricius, ob paupertatem, carbonarium negotium exercuit. Ipse primo dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret; sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. (Consul) P. Decium Prætorem, transeunte ipso sedentem, jussit assurgere, eique vestem scidit, sellam concidit: ne quis ad eum in jus iret, edixit. Censor viam Aemiliam stravit, pontem Milvium fecit. Filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus senex cum a Vario Tribuno plebis argueretur, quasi socios & Latium ad arma coegisset, apud populum ait; "Varius, Sucronensis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse; Scaurus negat; utri potius credendum putatis?" Cornelius Sylla, a fortuna felix dictus, cum parvulus a nutrice ferretur, mulier obvia: Salve, inquit, Puer, tibi & Reipublicæ-

*Ante
Christ.*

- publicæ tuæ felix ; & statim quæſita , quæ hoc dixiſſet , non potuit inveniri. Hic, Quæſtor Marii, Jugurtham a Boccho in deditiõnem accepit. Bello Cimbrico & Teutonico legatus, bonam operam navavit. Prætor inter cives jus dixit,
- 82 Mario Præneste interfecto, Felicem ſe edicto appellavit. Proſcriptionis tabulam primus propoſuit. Novem millia deditorum in villa publica cecidit. Republica ordinata, dictaturam depoſuit, unde ſperni cœptus, Puteolos conceſſit, & morbo, qui phthiriſis vocatur, interiiit.
- 88 Mithridates, rex Ponti, magna vi animi & corporis, ut ſexjuges equos regeret, duarum, & viginti gentium ore loqueretur. Bello ſociali diſſidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit. Litteras per totam Aſiam miſit, ut quicumque Romanus eſſet, certa die interficeretur ; & factum eſt. Græciam, infulasque omnes, excepta Rhodo, occupavit. Sylla eum prælio vicit ; claſſem ejus, proditiõne Archelai, interceptit ; ipſum apud Orchomenum oppidum fudit ; & oppreſſiſſet, niſi adverſum Marium feſtinans, qualemcumque pacem componere maluiſſet. Deinde eum Cabiris reſiſtentem Lucullus fudit. Mithridates poſt a Pompejo nocturno prælio viſus, in regnum confugit ; ubi per ſeditionem popularium a Pharnace filio in turre obſeſſus, venenum ſumiſit. Quod cum tardius ſubiret, quia adverſum venena mul-

Ante multis antea medicaminibus corpus firma-
Crisp. rat; immisum percussorem Gallum Sitho-
 cum, auctoritate vultus territum revoca-
 vit, et in eadem suam manum trepidantis
 adjuvit.

Cneus Pompejus magnus, civili bello
 Syllae partes secutus, ita egit, ut ab eo
 maxime diligeretur. Siciliam sine bello a
 proscriptis recepit. Numidiam, Hiabæ
 ereptam, Massinissæ restituit. Viginti sex
 annos natus triumphavit. Lepidum, ad
 Syllæ rescindere volentem, privatus Ita-
 lia fugavit. Prætor in Hispaniam pro con-
 sulibus missus Sertorium vicit. Mox Pi-
 ratas intra quadragesimum diem subegit.

67 Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad
 venenum compulit. Deinde mira felicitate
 et celeritate nunc in septentrione Al-
 banos, Colchos, Heniochos, Caspios,
 Iberos, nunc in oriente, Parthos, Arabas
 atque Judæos cum magno sui terrore pe-
 netravit. Primus in Hircanum, Caspium
 Rubrum et Arabicum mare usque per-
 venit. Mox cum, diviso orbis imperio,
 Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Pom-
 pejus urbem obtineret, post eadem Cras-
 si, Cæsarem dimittere exercitum iussit.
 Cujus infesto adventu urbe pulsus, in Phar-
 salia visus, ad Ptolemaum Alexandriæ
 regem confugit.

48 Ejus imperio ab Achil-
 la et Photino satellitibus occisus est. Hu-
 jus latus sub oculis uxoris & liberorum a
 Septimio, Ptolemæi præfæcto, mucrone
 confossum est. Jamque defuncti caput gla-
 dio præcisum, quod usque ad ea tempo-

Ante ra fuerat adoratum. Truncus Nilo jaçus
Cbrist. a Servio Codro rogo inustus, humatusque
 est, inscribente sepulcro, „Hic situs est
 „Magnus Pompejus.“ Caput ab Achil-
 la, Ptolemæi fatellite, Aegyptio velami-
 ne involutum, cum annulo Cæsari præ-
 sentatum est: qui, non continens lacri-
 mas, illud plurimis & pretiosissimis odo-
 ribus cremandum curavit.

Ex Sexto Aurelio Victore

Excerptorum Finis.

EX
CORN. NEPOTE
EXCERPTA.

EX MILTIADE.

*Ante
Christ.*
490

Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Ithro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Jonia & Aeolide duxerat: quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. In hoc tuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic, cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis; Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberanda Graecia dimitterent. Nam, si cum his copiis, quas secum

*Ante
Christ.*

cum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos; qui Asiam incolerent Græci genere, liberos a Persarum futuros dominatione & periculo. Id et facile effici posse. Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent; Histiaus Milesius, ne res conficeretur, obstitit. Hujus cum sententiam plurimi essent secuti: Miltiades, non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium libertati, quam suæ fuerit dominationi.

Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Græciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, & Artaphernem; hisque ducenta peditum, decem millia equitum dedit. Illi classe ad Eubœam appulsa, celeriter Eretriam ceperunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam nisi a Lacedæmoniis, petiverunt. Domi autem creant decem prætores, qui exercitui præessent, in eis Miltiadem. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit, præter Plataenses. Ea mil-
le

Ante le misit militum. Itaque horum adventu
Christ. decem millia armatorum completa sunt:
quæ manus mirabili fragabat pugnandi cupiditate.

Miltiadis auctoritate impulsus Athenienses copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. Deinde postero die sub montis radicibus, acie e regione instructa, nova atre, vi summa prælium commiserunt. Datis, etsi non æquum locum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, configere cupiebat: eoque magis, quod, priusquam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decem-plex numerum hostium profigerent: adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves, peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes profiravit. Cujus victoriæ, non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere: quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi nostri honores quondam fuerunt rari et tenues, ob eamque causam gloriosi nunc autem effusi; atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Militiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberarat, talis honos tributus est in porticu, quæ Poecile vocatur, cum pugna de-

pin-

*Ante
Christ.*

pingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, postquam majus imperium est nactus, & largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

EX THEMISTOCLE.

482 Cum Xerxes & mari & terra bellum universæ inferret Europæ; cum tantis eam copiis invasit, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. Cujus de adventu cum fama in Græciam esset perlata, & maxime Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum cum intelligeret nemo: Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: eum enim a deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, oppidum relinquunt.

III Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida, Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostiam non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt.

*Ante
Christ.*

IV. At Xerxes, Thermopolis expugnatis, protinus accessit Asly, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti classarii, cum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas discederent, moenibusque se defenderent; Themistocles unus resistit, &, universos esse pares, aiebat, dispersos testabatur perituros. Idque Eurybiadi, regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis: adversarios ejus in fuga esse: qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulos confectare cogeretur: quos si statim aggrediretur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, barbarus, nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quam armis Græciæ.

V. Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles, verens, ne bellare perseveraret, cætiorem eum fecit, id agi, ut
pons,

*Antel
Christ.*

pons quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. Idque ei persuasit. Itaque, quæ sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus est, seque a Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo: nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam, classis est devicta.

EX ARISTIDE.

- 477 Quamquam adeo excellebat Aristides abstinentia, ut cognomine Justus sit appellatus; tamen a Themistocle collabefactus testula illa, exilio decem annorum multatus est. Qui quidem, cum intelligeret, reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur; quæsi se ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides commississet, cur tanta pœna dignus duceretur? Cui ille respondit: „Se „ ignorare Aristidem; sed sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut „ præter ceteros Justus appellaretur.“

EX PAUSANIA.

- 481 I. Pausanias, Lacedæmonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit.

*Ante
Christ.*

Nam, ut virtutibus eluxit, sic vitis est obrutus. Hujus illustrissimum est prælium apud Plateas: namque illo duce Mardonius, satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum & manu fortis & consilii plenus cum ducentis millibus peditum, quos viritum legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est; eoque ipse dux cecidit prælio. Qua victoria elatus plurima miscere cœpit, & majora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod ex præda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo erat hæc sententia: „*Suo ductu barbaros apud Plateas esse deletos, ejusque victoria ergo Apollini donum dedisse*”. Hos versus Lacedæmonii exculperunt, neque aliud scripserunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persæ erant victi.

II. Post id prælium eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum atque Hellepontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus, elatius se gerere cœpit, majoresque appetere res. Nam cum cepisset complures Persarum nobiles, atque in his, nonnullos regis propinquos: hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse; & cum his Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit: „*Pausanias, dux Spartzæ, quos Byzantii ceperat,*
„*post-*

*Ante
Christ.*

„ postquam propinquos tuos cognovit,
 „ tibi muneri milit; seque tecum affinitate
 „ conjungi cupit. Quare, si tibi vide-
 „ tur, des ei filiam tuam nuptum. Id si
 „ feceris, & Spartum, & ceteram Græ-
 „ ciam sub tuam potestatem se, adjuvante
 „ te, redacturum pollicetur. His de re-
 „ bus si quid geri volueris, certum ho-
 „ minem ad eum mittas fac, cum quo
 „ colloquatur.” Rex tot hominum sa-
 „ lute, tam sibi necessariorum, magnopere
 „ gavisus, confestim cum epistola Artaba-
 „ zum ad Pausaniam mittit: in qua eum
 „ collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad
 „ ea perficienda, quæ pollicetur. Si fece-
 „ rit, nullius rei a se repulsam laturum.

III. Hujus Pausanias voluntate cognita,
 non mores patrios solum, sed etiam cultum,
 vestitumque mutavit. Apparatu regio
 utebatur, veste Medica: satellites
 Medi & Aegyptii sequebantur: epulaba-
 tur more Persarum luxuriosius, quam
 aderant, perpeti possent: aditum petenti-
 bus conveniendi non dabat: superbe re-
 spondebat, & crudeliter imperabat. Spar-
 tam redire volebat: Colonas, qui locus
 in agro Troadis est, se contulerat. Id post-
 quam Lacedæmonii resciverunt, legatos
 ad eum cum scytala miserunt, in qua mo-
 re illorum erat scriptum; nisi domum re-
 verteretur, se capitis eum damnaturos.
 Hoc nuntio commotus, sperans, se etiam tum
 pecunia & potentia intrans periculum pos-
 se depellere, domum rediit. Huc ut ven-
 nit, ab Ephoris in vincula publica con-

*Ante
Christ.*

jectus est. Nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe libertatis exillimabatur. Sed, quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali, tamque claro viro suspicionibus oportere judicari, sed expectandum, dum se ipsa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam adolescentulus, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa eodem missi erant; vincula epistolæ laceravit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas Ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. Nam ne hujus quidem indicio impulsus sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est, quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara confedit. Hanc juxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam

*Ante
Christ.*

dam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit: quem cum supplicem Dei videret in ara sedentem, quærit, causæ quid sit tam repentini consilii. Huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare cæpit, ne enuntiaret, nec se, meritum de illo optime, proderet: quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno esse ei præmio futurum.

V. His rebus Ephori cognitis satius putaverunt, in Urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti, & Pausanias, placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur: in itinere, cum jam in eo esset, ut comprehenderetur, insidias sibi fieri intellexit. Itaque in ædem Minervæ confugit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quo facilius sub divo interiret. Dicitur, eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis, ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis adtulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit.

*Ante
Christ.*

EX CIMONE.

427 Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, fuit tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortosque haberet, ut nunquam in eius custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quo minus eis rebus. quibus quisque vellet, frueretur. Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, ut, quos non vocatos vidisset in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumtu extulit.

EX LYSANDRO.

400 IV. Cum Lysander Lacedæmonius, præfectus classis, Pharnabazo (duce) satrapa regis, in bello multa crudeliter, avareque fecisset; deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum: petiit a Pharnabazo, ut ad Ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet; magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur. Librum gravem multis

*Ante
Christ.* tis verbis conscripsit, in quo summis eum
effert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, dum obsignatur, alterum pari
magnitudine, ut discerni non posset, signatum
subjecit, in quo accuratissime ejus
avaritiam, perfidiamque accusarat. Hinc
Lysander domum cum redisset, postquam
de suis rebus gestis apud maximum magistratum,
quæ voluerat, dixerat: testimonii loco librum
a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, submoto Lysandro, cum
Ephori cognovissent, ipsi legendum dederunt.
Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

EX ALCIBIADE.

413 I. Alcibiades, Cliniaæ filius, Atheniensis,
educatus est in domo Periclis, eruditus a
Socrate. Bello Peloponnesiaco hujus consilio
atque auctoritate Athenienses bellum
Syracusanis indixerunt; ad quod gerendum
ipse dux electus est.

IV. Instabat tempus ad bellum proficiscendi.
Id ille metuens, neque ignorans civium suorum
consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se
agi vellent, potius de præsentem quaestio
haberetur, quam absens invidiæ crimine
accusaretur. Inimici vero ejus quiescendum
in præsentem, & illud tempus exspectandum
decreverunt, quo exisset: itaque fecerunt.
Nam postquam in Siciliam eum pervenisse
crediderunt, absentem, quod sacra violasset,
reum fecerunt. Qua de re cum ei nun-

*Ante
Christ.*

tius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret: non parere noluit, & in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, ascendit. Hac Thurius in Italiam pervectus, multa secum reputans, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, clam se a custodibus subduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum audivit, Lacedæmonem demigravit. Hujus consilio Lacedæmonii cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: quo facto, multo superiores bello esse cœperunt.

V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam, cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne caritate patriæ ductus, aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. Erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, præsertim cum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem, præfectum regis Darii, se contulit. Cujus cum in intimam amicitiam pervenisset, cum Pisandro prætore, de reditu suo fecit mentionem. Ab hoc desitutus, primum per ThraSybulum, post, suffragante Theramene, populiscito reituitur, parique absens imperio præcitur simul cum ThraSybulo & Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores vigerant, per-

*Ante
Christ.*

territi pacem peterent. Alcibiades simul cum collegis receperat Joniam. Inde præda onusti, maximis rebus gestis, Athenas venerunt.

VI. His cum obviam univèrsa civitas in Pyræum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Hic ut navi egressus est, coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbitatem. Postquam Asty venit, concione advocata, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrimarit. Restituta ergo huic sunt publice bona.

VII. Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna. Nam in invidiam recidit: ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta ejus culpæ tribuerent. Timebatur enim non minus, quam diligebatur. Id ille ut audivit, se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit.

IX. Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. Non satis tuta eadem loca sibi arbitratus penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam oculi posse; sed falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt. Ille cernens, nullum locum sibi tutum in Græcia, ad Pharnabazum in Asiam transit: quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia

*Ante
Christ.*

antecederet. Qua fortuna Alcibiades non contentus, ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. Sed videbat id sine rege Persarum non posse fieri: ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi.

X. Hæc cum moliretur, peteretque a Pharnabazo, ut ad regem mitteretur: tyranni Atheniensium, certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiore facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset. Qua re commotus, statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, societatem, quæ regi cum Lacedæmoniis esset, stare non posse, fœderaque irrita futura, nisi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque misit ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygia, iterque ad Regem compararet. Missi, cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna conferebant circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt; ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem, sonitu ignis excitatus, flammæ vim transiit. Quem ut Barbari incendium effugisse minus viderunt, telis missis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. Sic Alcibiades, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum.

*Ante
Christ.*

EX DATAME.

385

I. Venio nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum. Datames, patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod & manu fortis, & bello strenuus, & Regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam Ciliciam. Datames militare munus fungens primum, qualis esset, apparuit in bello, quod Rex adversus Cadusios gessit. Namque hic multis millibus regionum interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum est, ut cum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia.

II. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ. Is Regi dicto audiens non erat. Quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamem, propinquum Paphlagonis: namque ex fratre & sorore erant nati. Quam ob causam Datames omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine præsidio, quod ab amico nullas videretur insidias, pæne interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indicit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane, præfecto Lydiæ & Joniæ, totiusque Phrygiæ, desertus esset: nihilo segnius per-

*Ante
Christ.*

perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

Cujus facti ne prius fama ad Regem, quam ipse, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus infcisi, eo, ubi erat Rex, venit, posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger & capillo longo, barbaque erat promissa, optima veste texit, quam satrapæ regii gerere consueverant: ornavit etiam torque, & armillis aureis, ceteroque regio cultu. Ipse agresti duplici amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem cum omnes adspicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus: fuit non nemo, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accreditit: itaque Pharnabazum misit exploratum. A quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis, quod nobilis Rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamem donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauste, ad bellum Aegyptium; parique eum atque illos imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum Rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

Cum

*Ante
Christ.*

Cum magnam benevolentiam Regis Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quam se omnes, fieri videbant: quo facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Hæc Pandates, gazæ custos regiae, amicus Datami, perscripta ei mittit: in quibus docet, eum magno fore in periculo, si quid illo imperante, in Aegypto adversi accidisset. Namque eam esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. Quo fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestæ nuntientur. Illum hoc majore fore in discrimine, quod, quibus Rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille litteris cognitis, quod, non ignorabat ea vere scripta, desciscere a Rege constituit. Neque tamen quidquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam Mandroblem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit.

At Rex, quod implacibile odium in Datamem susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit; quas ille plerasque vitavit. Sicut cum nuntiatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: (de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit;) experiri voluit, verum, falsumne sibi esset relatum. Itaque eo profectus est, quo itinere futuras insidias dixerant.

Sed

*Ante
Christ.*

Sed elegit corpore & statura simillimum sui; eique vestitum suum dedit; atque eo loci ire, quo ipse consueverat, iussit. Ipse autem ornatu, vestituque militari, inter corporis custodes iter facere coepit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine, atque vestitu in eum faciunt impetum, qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum vidissent. Ipse, ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cum universi fecissent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis, Ariobarzani filii: dolo. Namque is pollicitus est Regi, se eum interfectorum, si ei Rex promitteret, ut, quodcumque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset. Hanc ut accepit, simulat se suscepisse cum Rege inimicitias, copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat; castella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem suis dissipat, partem ad Datamem mittit. Pari modo complura castella ei tradit. Hac diu faciendo, persuasit homini, se infinitum adversus Regem suscepisse bellum. Id cum satis se confirmasse arbitratus est, certiores facit Datamem tempus esse majores exercitus parari, bellum cum ipso

Re-

*Ante
Christ.*

Rege suscipi: deque ea re, si ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur, locusque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die utrique, locum qui explorarent, atque ipsos scutarentur, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum aliquamdiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset: Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat impositum, resedit, ut si a lassitudine cuperet acquiescere; Datamemque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veste textit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. Quem cum digito monstraret & ille conspiceret: aversum ferro transfixit; priusque, quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

EX EPAMINONDA.

Epaminondas, Thebanus, adeo veritatis diligens erat, ut ne joco quidem mentiretur,
Part I. N tur,

*Ante
Christ.*

tur. Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de Rep. nihil præter gloriam ceperit.

Tentata eſt ejus abſtinentia a Diomedonte. Namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrupendum ſuſceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & cauſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille, Diomedonte coram,
 „ Nihil, inquit, opus pecunia eſt: nam
 „ ſi ea Rex vult, quæ Thebanis ſunt
 „ utilia, gratis facere ſum paratus: ſi
 „ autem contraria, non habet auri atque
 „ argenti ſatis: namque orbis terrarum
 „ divitias accipere nolo, pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentâ-
 „ ſti, tuique ſimilem exiſtimati, non
 „ miror, tibiſque ignoſco: ſed egredere
 „ propere, ne alios corrupas, cum me
 „ non potueris. Tu, Micythe, argen-
 „ tum huic redde, aut, niſi id conſeſtim
 „ facis, ego te tradam magiſtratui“. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire, ſuaque, quæ attuliſſet, liceret efferre:
 „ iſtud, inquit, faciam; neque tua cauſa, ſed mea: ne, ſi tibi ſit pecunia
 „ ademta, aliquis dicat, id ad me ere-
 „ tum perveniſſe, quod delatum acci-
 „ pere noluiſſem“. A quo cum quæ-
 ſiſſet, quo ſe deduci vellet; & ille, Athe-
 nas

*Ante
Chriſt.*

*Ante
Christ.*

nas, dixisset, præsidium dedit, ut eo tuto perveniret.

Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum, acie instructa, audacius instaret hostibus, cognitus a Lacedæmonijs, quod in unius pernicie ejus patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt, neque prius abscesserunt, quam, magna cæde facta, multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnans, ipso eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii: neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas cum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum: usque eo retinuit, quoad renuntiatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit, „Satis, inquit, vixi: invictus enim morior“. Tum ferro extracto, confestim exanimatus est.

EX PELOPIDA.

382 Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulsu perpaucorum Thebanorum, qui, adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant; idque suo privato, non publico, fecit consilio. Quo factò eum La-

*ante
Christ.*

cedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt. Neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod, susceptis inimicitiis, fatius ducebant, eos obsideri, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant: & eos esse solos, qui adversus resistere audent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorli sumus, pulsus patria carebat.

Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut, quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus est visum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt, ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profigatæ. Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exilio erant multati, cum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. Qua paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ: quorum imperii majestas,

ne-

*Ante
Christ.*

neque ita subito post, Leudrica pugna, ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdum exissent, ut vesperascente cœlo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agrèsti, quo minore suscipione facerent iter. Qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis devenerunt, a quo & tempus & dies erat datus.

Hoc loco libet interponere, etsi sejunctum ab re proposita est, nimia fiducia quantæ calamitati soleat esse. Nam magistratum Thebanorum statim ad aures pervenit, exsules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti, usque eo despexerunt, ut ne querere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Allata est enim epistola Athenis ab Archia Hierophante, uni ex his, Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de professione exsulum perscripta erant. Quæ cum jam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, sub pulvinum subjiciens, "In crastinum, inquit, differo, res severas." At illi omnes, cum jam nox processisset, vinolenti ab exsulis, duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione li-

Ante Christ. beraverunt, auctores Cadmeæ occupanda partim occiderunt, partim in exilium eiecerunt.

EX AGESILAO.

406 Agesilaus, Lacedæmonius, simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent; docens fatius esse in Asia quam in Europa dimicari. Namque fama exierat, Artaxerxem comparare classeis, pedestrisque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis perveniret, quam regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est ut omnes imparatos imprudentesque offenderet.

Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, simulans, se dare operam, ut Lacedæmoniis cum Rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas: easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum; in qua pactione summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, multumque in eo se consequi dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo, & homines suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem, servata religione, confir-

*Ante
Christ.*

firmre exercitum, cum animadverteret deorum numen facere secum: hominesque sibi conciliari amiciores, quod his studere consueverant, quos conservare fidem viderent.

Hic cum animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsam regem adoriri: nuntius ei domo venit Ephorum missu, bellum Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis; quare venire ne dubitaret. In hoc non ininus ejus pietas suspicienda est quam virtus bellica: qui cum victori præfesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratum, ut si privatus in comitio esset Sparta, Opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patria paruisset, quam si bello superasset Asiam. Hac igitur mente Hellepontum copias trajecit, tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transferit triginta diebus. Cum jam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, ceterique eorum focii apud Coronæam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriae vel maxima fuit laus, quod cum plerique ex fuga se in templum Minervæ coniecissent, quærereturque ab eo, quid his vellet fieri; etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos

*Ante
Christ.*

vetuit violari. Neque vero hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet: sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque conservavit.

In hoc illud imprimis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, & dynastiis, civitatibusque conferrentur: nihil unquam in domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, quæ Eurysthenes, progenitor majorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra ea plurima patientiæ, atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret a cujusvis inopis atque privati.

Atque hic tantus vir, ut naturam faultricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam & statura fuit humili, & corpore exiguo, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus cum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutes noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cum annorum octoginta subsidio Tacho in Aegyptum ivisset, & in acta cum suis accubisset, sine ullo tecto: stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis, neque huc amplius quam pellis esset injecta: eodemque comites omnes accubissent vestitu humili, atque obsoleto, ut eorum ornatu,

Post Christ. tus non modo in his Regem neminem significarèt, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama cum ad regios esset perlata, celementer munera eo cujusque generis sunt allata. His, quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui cum Regis verbis, quæ attulerant, dedissent; ille præter vitulinam & hujusmodi genera obsonii, quæ præfens tempus desiderabat, nihil accipit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertit; cetera referri iussit.

EX PHOCIONE.

321 Phocion, Atheniensis, etsi sæpe exercitibus præfuit, summosque magistratus cepit; tamen multo ejus notior integritas est vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine Bonus est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei a populo dabantur. Hic cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille, „Si mei similes erunt, idem hic; „ inquit, agellus illos alet, qui me ad

Ante „ hanc dignitatem perduxit : sin diffimiles
Christ. „ sunt futuri , nolo meis impensis illorum
 „ ali augerique luxuriam “.

III. & IV. Hic cum accusatus esset, quod
 Piræum Nicanori prodidisset, in custo-
 diam conjectus, Athenas deductus est,
 ut ibi de eo legibus fieret iudicium. In-
 de iudicio damnatus, traditus est unde-
 cim viris, quibus ad supplicium, more
 Atheniensium, publice damnati tradi so-
 lent. Hic cum ad mortem duceretur,
 obuius ei fuit Emphyletus, quo familia-
 riter fuerat usus. Is cum lacrimans dix-
 isset, „ O quam indigna perpeteris Pho-
 „ cion! Huic ille, „ At non inopinata “,
 inquit, hunc enim exitum plerique clari
 viri habuerunt Athenienses.

HAMILCAR.

244 Hamilcar, Hannibalis pater, cognomine Bar-
 cas, Carthaginensis, primo Pœnico bello,
 sed temporibus extremis, admodum ado-
 lescentulus in Sicilia præesse cepit exer-
 citui. Cum ante ejus adventum & mari
 & terra malè res gererentur Carthagini-
 ensium; ipse, ubi affuit, nunquam hosti ces-
 sit, neque locum nocendi dedit: sæpeque
 e contrario, occasione data, lacesivit,
 semperque superior discessit. Quo factò,
 cum pene omnia in Sicilia Pœni amis-
 sent, ille Brycem sic defendit, ut bellum
 eo loco gestum non videretur. Interim
 242 Carthaginenses classe apud insulas Aega-
 tes a C. Lutatio, consule Romanorum,
 fu-

*Ante
Christ.*

superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci seruiendum putavit; quod patriam exhaustam sumtibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente agitaret, si paullum modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi, donecum aut certe vicissent, aus victi manum dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret, se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent: ut succumbente patria, ipse periturum se potius, dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. Non enim suæ esse virtutis, arma, a patria accepta adversus hostes, adversariis tradere. Hujus pertinaciæ cessit Catulus. At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam, se habentem cognovit. Namque diurnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, nisi cum deleta est. Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt: quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Pœni perterriti, ut etiam auxilia a Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, cum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem

*Ante
Christ.*

rem fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis removit, cum amplius centum millia facta essent armatorum; sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, plures fame, quam ferro, interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentissima totius Africae, restituit patriae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat praeterea cum eo adolescens illustris, formosus, Hasdrubal. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit. De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso, ille exercitui praefuit, resque magnas gessit: & princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium; ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar, posteaquam mare transit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna, maximas bellicosissimasque gentes subegit; equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in praelio pugnans adversus Vettones, occisus est. Hujus perpetuum odium

237

228

Ante um erga Romanos maxime concitasse vi-
Christ. detur secundum bellum Pœnicum. Nam-
 que Hannibal, filius ejus, assiduis patris
 obtestationibus eo est perductus, ut inter-
 ire, quam Romanos non experiri, mal-
 let.

EX HANNIBALE.

- 220 Hannibal, Hamilcaris filius, Carthagini-
 ensis, minor quinque & viginti annis na-
 tus imperator factus, proximo triennio
 218 omnes gentes Hispaniæ bello subegit: Sa-
 guntum, fœderatam civitatem vi expu-
 gnavit: tres exercitus maximos compa-
 ravit. Ex his unum in Africam misit,
 alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania
 reliquit, tertium in Italiam secum duxit.
 Saltum Pyrenæum transit. Quacumque
 iter fecit, cum omnibus incolis conflixit:
 neminem, nisi victum, dimisit. Ad Al-
 pes posteaquam venit, quæ Italiam ab
 Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum
 exercitu ante eum, præter Herculeum,
 transierat: Alpicos conantes prohibere
 transitum, concidit, loca patefecit, itine-
 ra munit, effecitque, ut ea elephântus
 ornatus ire posset, qua antea unus homo
 inermis vix poterat reperere. Hac copias
 traduxit, in Italiamque pervenit.
 Romam profectus est nullo resistente. In
 propinquis urbis montibus moratus est,
 Cum aliquot ibi dies castra habuisset, &
 reverteretur Capuam, Qu. Fabius Ma-
 ximus, dictator Romanus, in agro Fa-
 ler-

*Ante
Christ.*

lerno se ei objecit. Hic clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio callidissimo imperatori verba dedit. Namque obducta nocte, sarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam, non ita multis diebus M. Minucium Rufum, Magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo productum in praelium fugavit. Tiberium Sempronium Gracchum, iterum consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcelum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare praelia. Quare hoc unum factis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

203

Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionem, filium ejus, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit in præsentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt.

202

Cum

Ante Cum in apparando acerrime esset occupa-
Christ. tus, Carthaginienſes bellum ſcum Roma-
 201 nis compoſuerunt. Ille nihilo ſecius ex-
 - ſercitui poſtea præfuit, reſque in Africa
 geſſit: itemque Mago frater ejus uſque
 ad P. Sulpicium & C. Aurelium conſules.
 His enim magiſtratibus legati Carthaginien-
 ſes Roman venerunt, qui Senatui popu-
 loque Romano gratias agerent, quod cum
 his pacem feciſſent, ob eamque rem co-
 rona aurea eos donarent, ſimulque pete-
 rent, ut obſides eorum Fregellis eſſent,
 captivique redderentur. His ex Senatus
 conſulto reſponſum: munus eorum gra-
 tum acceptumque eſſe: obſides, quo loco
 rogarent, futuros: captivos non remiſſu-
 ros, quod Hannibalem, cujus opera ſu-
 ſceptum bellum foret, inimiciſſimum no-
 mini Romano, & nunc cum imperio ſpud
 exercitum haberent, itemque, fratrem ejus
 Magonem. Hoc reſponſo Carthaginien-
 ſes cognito, Hannibalem domum Mago-
 nemque revocarunt. Deinde Romani le-
 gati Carthaginem venerunt, (ut hunc ini-
 miciffimum nomini Romano expoſcerent.)
 Hos Hannibal ſui expoſcendi gratia miſſos
 ratus, priuſquam his ſanatus daretur, na-
 vem conſcendit clam, atque in Syriam ad
 195 Antiochum profugit. Hac re palam facta,
 Poeni naves duas, quæ eum comprehen-
 derent, ſi poſſent conſequi, miſerunt:
 bona ejus publicarunt: domum a funda-
 mentis diſjecerunt: ipſum exſulem ju-
 dicarunt.

*Ante
Christ.*

At Hannibal, Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gorthynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore in periculo, nisi quid providisset, propter avaritiam Cretensium: magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, suramas operit auro & argento: has presentibus principibus deponit in templo Dianæ; simulans se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas aneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gorthynii templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus his, tolleret, secumque duceret.

Sic, conservatis suis rebus, Pœnus, illis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si (Hannibal) removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniiit rationem. Classe paucis diebus erant decertaturi. Superabatur navium multitudine. Dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Im-

pe-

*Ante
Christ.*

peravit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum cum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus erat navale prælium, classarios convocat, hisque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. Id facile illos serpentium multitudine consecuturos.

Bithyni, Hannibalis præcepto, universi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim cum Rex sustinere non posset, fuga salutem petiit. Reliquæ Pergamenæ naves, cum adversarios præmerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus mentionem fecimus, conjici coepta sunt: quæ jacta initio risum pugnantibus concitarunt, nec, quare id fieret, pcterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, cum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppes averterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt.

Accidit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud L. Quintium Flaminium consularem cœnarent, atque ibi, de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flamininus Senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine infidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flaminium, qui à Rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet, sibiq; dederet. His Pru-

Part I.

O

finis

*Ante
Christ.*

sias negare ausus non est: illud recusavit, ne id a se fieri postulerent, quod adversus jus hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei ab Rege datum erat muneri; idque sic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitum haberet, semper verens, ne usu sibi eveniret, quod accidit. Huc cum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent, puer ab janua prospiciens Hannibali dixit, plures, præter consuetudinem, armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere sibi renuntiaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer cum celeriter, quid esset, renuntiasset, omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id, non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumsit. Sic vir fortissimus anno adquievit septuagesimo.

Ex Cornelio Nepote Excerptorum finis.

EX
IUSTINO

EXCERPTA.

*Ante
Christ.*

174

Pincipio rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat, quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitraria principum pro legibus erant. Fines imperii fueri magis, quam proferre, mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem & quasi avitum gentibus morem, nova imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, terminos usque Libyæ perdomuit. Fuere, qui longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam, quærebant; contentique victoria, imperio abtinebant.

Ante Ninus magnitudinem quæsitæ dominatio-
Christ. nis continua possessione firmavit. Postre-
mum illi bellum cum Zoroastre rege Bactria-
norum fuit, qui primus dicitur artes ma-
gicas invenisse; & mundi principia, si-
derumque motus diligentissime inspectasse.

2122

Hoc occiso, ipse decenit, relicto impube-
re adhuc filio Ninya, & uxore Semira-
mide.

Hæc nec immaturo aucta tradere imperi-
um; nec ipsa palam tractare, tot ac tan-
tis gentibus vix patienter uni viro, ne-
dum feminae, parituris; simulat se pro
uxore Nini, filium; pro femina, puerum.
Nam & statura utrique mediocris, & vox
pariter gracilis, & lineamentorum quali-
tas matri ac filio similis. Igitur brachia
ac crura velamentis, caput tiara tegit: &
ne novo habitu aliquid occultare videretur,
eodem ornatu & populum vestiri jubet;
quem morem vestis exinde gens univer-
sa tenet. Sic primis initiis sexum men-
tita, puer credita est. Magnas deinde res
gessit. Hæc Babyloniam condidit, mu-
rumque urbi cuncto latere circumdedit, are-
nae vice, bitumine interstrato: quæ ma-
teria in illis locis passim e terra exastu-
at. Multa & alia præclara hujus reginae
fuerunt. Ad postremum a filio interfecta est,
duos & quadraginta annos post Ninum re-
gno potita. Filius ejus Ninya, contentus
elaborato a parentibus imperio, belli stu-
dia deposuit, & veluti sexum cum matre
mutasset; raro a viris visus, in femina-
rum turba consenuit. Posterius quoque ejus
id

2086

*Ante
Christ.*

id exemplum sequuti, responsa gentibus per internuntios dabant.

Postremus apud eos regnavit Sardanapabus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum, quod nemini ante eum permissum fuerat, præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinisset, invenit eum inter feminarum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali feminae tantum viro- rum subjectum, tractantique lanam, ferum & arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit, refert: negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quam virum. Fit igitur conjuratio, bellum Sardanapalo inferitur. Quo ille audito, non, ut vir, regnum defensusurus, sed, ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit: mox deinde victus, in regiam se recipit: & extructa incensaque pyra, & se & divitias suas in incendium mittit. Post hunc rex constituitur interfector ejus Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

596

Post multos deinde reges, per ordinem successionis, regnum ad Atyagen descendit. Hic per somnum vidit vitem, cujus palmite omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, ex filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regnique ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso exterritus, gravidam ad se filiam

*Ante
Christ.*

arcessit, ut sub avi potissimum oculis par-
tus necaretur. Natus infans datur occi-
dendus Harpago, regis arcanorum parti-
cipi. Is pastori regii pecoris puerum ex-
ponendum tradit. Ejus uxor, audita re-
gii infantis expositione, summis precibus
rogat, sibi afferri ostendique puerum. Cu-
jus precibus fatigatus pastor, reversus in
silvam, invenit juxta infantem canem fe-
minam, parvulo ubera præbentem, & a
feris alitibusque defendentem. Motus &
ipse misericordia, qua motam etiam ca-
nem viderat, puerum defert ad stabula ea-
dem cane anxie prosequente. Quem ubi
in manus mulier accepit, veluti ad no-
tam puer alludit: tantusque in illo vigor,
& dulcis quidam blandientis infantis risus
apparuit, ut pastorem uxor ultro rogaret,
permitteret sibi puerum nutrire.

Puer deinde cum inter pastores esset, Cy-
ri nomen accepit. Mox rex inter luden-
tes sorte delectus, cum per lasciviam con-
tumaces flagellis cecidisset, a parentibus
puerorum querela est regi delata, indi-
gnantibus a servo regio ingenuos homi-
nes servilibus verberibus affectos. Ille,
arcessito puero & interrogato, cum,
nihil mutato vultu, fecisse se ut regem,
respondisset, admiratus constantiam, in
memoriam somnii responsique revocatur.
Atque ita cum & vultus similitudo, & ex-
positionis tempora, & pastoris confessio
convenirent, nepotem agnovit. Et quo-
niam defunctus sibi somnio videretur, agi-
tato inter pastores regno, animum mina-
cem

*Ante
Christ.*

cem duntaxat in illo fregit. Ceterum Harpago amico suo, infortunem servati nepotis filium ejus interfecit, epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus, ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit.

Interjecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut ablegatus in Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum, avus iusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit. Hortatur, exercitum paret & pronam ad regnum viam ingrediatur. Medorum transitionem pollicitus. Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exenterato lepori inferitur, lepusque in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur: addita retia, ut sub specie venationis dolus lateret.

Lectis ille epistolis, convocato populo, Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpagum oblitus, summam belli eidem committit, qui exercitum acceptum statim Cyro per deditioem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Astyages capitur, cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit: eum maxima genti Hircanorum præposuit, & bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii percussam jam Croesi exercitum nullo negotio fundit: Croesus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Croeso

559

548

*Ante
Christ.*

& vita, & patrimonii partes, & urbs Barce concessa sunt: in qua etsi non regiam vitam, proximam tamen majestati regiae degeret. Hac clementia non minus victori, quam victo, utilis fuit.

Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina Tomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus obsequium fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus, trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castra metatus est. Dein postera die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, vicini affatim, & ea, quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit.

Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omisis hostibus insuetos barbaros vino se onerare patitur, priusque Scythæ ebrietate, quam bello, vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, saucios opprimit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Tomyris orbitatis dolorem non in lacrimas eff-

*Ante
Christ.*

5

Ante effudit, sed in ultionis solatia intendit.
Christ. hostesque recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circumvenit. Quippe simulata dissidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum ad angustias usque produxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Perfarum cum ipso rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Caput Cyri amputatum, in utrem humano sanguine repletum conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis: „Satia te,“ inquit, sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.“

529 Huic successit filius Cambyfes, qui ipse gladio, sua sponte evaginato, in femore graviter vulneratus, occubuit. Quo nuntio accepto, septem fuere virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem aequalitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent. Pæstique inter se sunt, ut die statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cuius equus inter solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & solem Perfæ unum deum esse credunt: & equos eidem deo sacros ferunt. Erat inter conjuratos Darius, Hytaspis filius: cui, de regno sollicito, equi custos ait, si ea res victoriam moraretur, nil negotij superesse. Per noctem deinde equum, pridie constitutam diem, & equam ad eundem locum ducit.

Ante Postera die itaque, cum ad statutam ho-
Christ. ram omnes convenissent, Darii equus,
 cognito loco, hinnitum statim edidit. Tan-
 ta moderatio ceteris fuit, audito auspi-
 cio, ut confestim equis desilierint, & Da-
 322 rium regem salutaverint. Populus quo-
 que universus, sequutus iudicium princi-
 pum, eundem regem constituit.

Scythia in Orientem porrecta, includitur
 ab uno latere Ponto, & ab altero monti-
 bus Riphæis: a tergo Asia & Phasi flu-
 mine. Multum in longitudinem & lati-
 tudinem patet. Hominibus inter se nulli
 fines; neque enim agrum exercent, nec
 domus illis ulla, aut tectum, aut sedes
 est, armenta & pecora semper pascenti-
 bus, & per incultas solitudines errare so-
 litis. Uxores liberosque secum in plau-
 stris vehunt, quibus, coriis imbrum hie-
 misque causa tectis, pro domibus utuntur.
 Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus.
 Nullum scelus apud eos furto gravior:
 quippe sine tecto munimentoque pecora &
 armenta habentibus, quid salvum esset, si
 furari liceret? Aurum & argentum non
 perinde ac reliqui mortales appetunt. La-
 cte & melle vescuntur. Lanæ iis usus
 ac vestium ignotus: quamquam continuis
 frigoribus urantur; pellibus tamen ferinis
 aut murinis utuntur.

Scythæ, expeditione Asiatica, cum annis
 octo a conjugibus & liberis abfuissent, fer-
 vili bello domi excipiuntur. Quippe ser-
 vi ad custodiam pecorum relictæ reversos
 eum victoria dominos, velut advenas, ar-

*Ante
Christ.*

mati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnae, memores, non cum hostibus, sed cum servis præliandum; nec armorum, sed dominorum jure vincendos: verbera in aciem, non tela adferenda: omissoque ferro, virgas ac flagella, ceteraque servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi, sicut præceptum erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera intentant; adeoque illos perculerunt, ut, quos ferro non poterant, metu verberum vincerent, fugamque, non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi, capefferent. Quicumque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt.

Nunc, quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem, patrata sunt, operaque Atheniensium effectum majora, quam voto, fuere: paucis urbis origo repetenda est, quia non, ut ceteræ gentes, a sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim, præterquam incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ, neque passim collecta populi colluvies originem urbi dedit: sed eodem innati solo, quod incolunt; & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi, lanificii, & olei, & vini usum, docuere. Arare quoque, & serere, frumenta glandem vescentibus monstrarunt. Literæ certe ac facundia, & hic civilis ordo disciplinae, veluti templum, Athenas habent.

AN-

Ante Ante Deucalionis tempora regem habuere
Christ. Cecropem: quem, ut omnis antiquitas
 1558 fabulosa est, biforem tradidere, quia
 primus marem feminae matrimonio juxit.

Huic successit Cranaus, cujus filia Athis
 regioni nomen dedit. Post hunc Amphi-
 &yon regnavit, qui primus Minervae ur-
 bem sacrauit, & nomen civitati Athenas
 dedit. Hujus temporibus, aquarum illu-
 vies majorem partem populorum Graeciae
 absumsit. Superfuerunt, quos refugia
 montium receperunt, aut ad regem Thes-

1529 saliae Deucalionem ratibus evecti sunt,
 a quo propterea genus hominum condi-
 tum dicitur. Per ordinem deinde succes-
 sionis regnum ad Erechtheum descendit,
 sub quo frumenti satio apud Eleusin a
 Triptolemo reperta; in cujus muneris
 honorem noctes initiorum sacrae. Ten-
 nuit & Aegeus, Thesei pater, Athenis re-
 gnans, a quo per divortium decedens Me-
 dea, propter adultam privigni aetatem,
 Colchos cum Medio filio, ex Aegeo sus-
 cepto, concessit. Post Aegeum Theseus,
 ac deinceps Thesei filius Demophoon, qui
 auxilium Graecis adversus Troianos tulit,
 regnum possedit.

Erant inter Athenienses & Dorienses simu-
 latum veteres offensae, quas vindicatori
 bello Dorienses, de eventu praelii oracu-
 la consuluerunt. Responsum, superiores
 fore, ni regem Atheniensium occidissent.
 Cum ventum esset in bellum, militibus
 ante omnia custodia regis praecipitur. A-
 theniensibus eo tempore rex Codrus erat,
 qui

*Ante
Christ.*
1071

qui & responso Dei, & præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmenta collo gerens, castra hostium, ingreditur: ubi in turba obfissentium, a milite, quem falce astu convulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

598 Post Codrum nemo Athenis regnavit: quod memoriæ nominis ejus tributum est. Administratio Reipublicæ annuis magistratibus permessa. Sed civitati nullæ tunc leges erant, quia libido regum pro legibus habebatur. Solon, vir justitiæ insignis, velut novam civitatem legibus condidit. Tanto temperamento inter plebem senatumque egit, ut ab utrisque parem gratiam traheret. Is Atheniensium hostes aggressus delevit. Post Solonem Pisistratus tyrannidem per dolum occupat.

561

Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis, (propter) vim(illatam) virgini, a fratre puellæ interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum tenebat, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cum per tormenta confcios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit. Quibus interfectis, querenti tyranno, an adhuc aliqui confcii essent; neminem, ait, superesse; quem amplius mori gestiat, quam ipsum tyrannum. Qua voce ejusdem se tyranni victorem, post vindictam pudicitiae sororis, ostendit.

*Ante
Christ.*

dit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, adversus patriam suam offert.

Igitur Athenienses, audito Darii adventu, auxilium a Lacedæmonis, socia tum civitate, petiverunt. Quos ubi viderunt quadridui teneri religione, non expectato auxilio, instructis decem millibus civium, & Plataënsibus auxiliaribus mille, adversus sexcenta millia hostium, in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & auctor non expectandi auxilii; quem tanta fiducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate, quam in sociis, duceret. Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit; adeo, ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint. Nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum est enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares.

Vidi Persæ in naves confugerunt, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. In eo prælio tanta virtus singulorum fuit, ut, cujus laus prima esset, difficile judicium videretur. Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparuit. Cynægiri quoque militis Atheniensis gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est; qui post

*Ante
Christ.*

*Ante
Christ.*

post prælii innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextra manu tenuit, nec prius dimisit, quam manum amitteret: tum quoque amputata dextra, navem sinistra comprehendit: quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cædibus fatigatus, non duabus manibus amissis victus, truncus ad postremum, & veluti rabida fera, dentibus dimicaverit. Ducenta millia Persæ eo prælio, sine naufragio, amiserunt. Cecidit & Hippis, tyrannus Atheniensis, auctor & concitor ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

Interea & Darius, cum bellum restauraret, in ipso apparatu decedit, & Xerxes bellum, a patre cœptum, adversus Græciam, quinquennium instruxit. Quod ubi primum didicit Demaratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exsulabat, amicior patriæ post fugam, quam regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit, eademque cera superinducta delet: ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet fido deinde servo perferendas tradit, jussu magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto sit occultior putabant. Hæren-

Ante tibus in conjectura viris, foror regis Leo-
Christ. nida consilium scribentis invenit. Erasa
 igitur cera, belli consilia deteguntur. Jam
 Xerxes septingenta millia de regno arma-
 verat, & trecenta millia de auxiliis: ut
 non immerito proditum sit, Græciam om-
 nem vix capere exercitum ejus potuisse.
 480 Cujus introitus in Græciam quam terribi-
 lis, tam turpis ac fœdus discessus fuit.
 Nam cum Leonidas, rex Spartanorum,
 cum quatuor millibus militum angustias
 Thermopylarum occupasset, Xerxes, con-
 tentu paucitatis, eos pugnam capeffere
 jubet; quorum cognati Marathonia pugna
 interfecti fuerant: qui, dum ulcisci suos
 quærunt, principium cladis fuere: succe-
 dente deinde inutili turba, major cædes
 editur. Triduo ibi cum dolore & indi-
 gnatione Persarum dimicatum. Ad postre-
 mum Xerxes experiri maris fortunam stâ-
 tuit. Tum Atheniensibus consulentibus
 Delphis oraculum, responsum fuerat: sa-
 lutem muris ligneis tuerentur.

479 Sed Atheniensium dux Themistocles na-
 vium præsidium demonstratum ratus,
 persuadet omnibus patriam municipes esse,
 non mœnia; civitatemque non in adifi-
 ciis, sed in civibus positam. Melius ita-
 que salutem navibus, quam urbi, commif-
 suos. Probato consilio, Græci præli-
 um collatis viribus capeffunt. Artemisia,
 regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xer-
 xi venerat, inter primos duces bellum
 accerrime ciebat: quippe ut in viro mulie-
 brem timorem, ita in muliere virilem au-
 da-

*Ante
Christ.*

daciam cerneres. At Persæ victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ captæ naves, multæ mensæ, plures tamen non minus sævitiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur, in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, in majus, sicuti mos est, omnia extollens, sibi trecenta millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat: qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciam; aut, si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus celsurum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci, audita regis fuga, consilium ineunt pontis interrompendi, quem ille Abydo, veluti victor maris, fecerat, ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleteretur, aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Xerxes cum solutum pontem hibernis tempestatibus offendifset, piscatoria scapha trepidus trajecit. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem terris graves erant. Interim Mardonius victus, velut ex naufragio, cum paucis profugit. Castra referta regalis opulentia capta. Unde primum Græ-

Pars I.

P

cos

*Ante
Christ.*

359

cos, diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cepit.

Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani, Epaminonda duce occupandæ urbis eorum spem ceperunt. In prælio cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas graviter vulneratus, ut relatus in castra semianimis, vocem, spiritumque collegit, id unum a circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis? Quod ut servatum audivit, allatum velut laborum gloriaque socium, osculatus est. Iterum quæsit: utri vicissent? Ut audivit Thebanos, Bene habere se, rem dixit: atque, ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit.

IX. Hujus morte etiam Atheniensium virtus intercidit. Siquidem amisso, cui amulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, non, ut olim, in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum reditus publicos effundunt; & cum actoribus nobilissimis poetisque theatra celebrant, frequentius scenam, quam castra visentes; versificatoresque meliores, quam duces, laudantes. Tunc vestigal publicum, quo antea milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi ceptum est. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret; & Philippus, obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus,

re-

*Ante
Christ.*

702

*Ante
Christ.*
705

regnum Macedoniae, Graeciae & Asiae cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret. Interim Darius, Rex Persarum, legatis ad Amyntam regem Macedoniae missis, obfides in pignus futurae pacis dari sibi postulabat. Sed legati benigne excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatusi epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac foedus hospitii. Quae ut venerunt, Persis (parum verecunde agentibus), filius Amyntae Alexander rogat patrem, respectu aetatis ac gravitatis suae abiret convivio, pollicitus, se hospitem temperaturum jocos. Quo digresso, mulieres quoque paululum e convivio evocat, cultius exornaturus; gratioresque rediturus. In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes supponit, eosque petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet.

Paulo post Amyntas rex decedit. Deinde Alexander insidiis Eurydices matris appetitus, occumbit; cui Amyntas, in scelere deprehensa, propter communes liberos, ignarus iisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdicas pari insidiarum fraude decipitur. Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminabant serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit.

*Ante
Christ.*

Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit; & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum, & propter vetera Macedonia fata, quae cecinerant, uno ex Amyntae filiis regnante, florentissimum fore Macedoniae statum, cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni, cum Methonam urbem oppugnaret, in praetereuntem de muris sagitta iacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est; adeo, ut, interiectis diebus, pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversum victos fuerit.

336

Philippus, compositis in Graecia rebus, nuptias Cleopatrae filiae celebrat. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum dum sine custodibus, medius inter filium generumque, contenderet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus, adolescens, nemini suspectus, occupatis angustis, Philippum in transitu obruncat, diemque latitiae destinatum, foedum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis injuriam passus fuerat. Hanc rem aegre ferens, querelam Philippo saepe detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, iram in ipsum Philippum vertit, ultionemque ab iniquo iudice exegit.

Decessit Philippus, cum annis quinque & viginti regnasset. Fuit rex armorum quam conviviorum apparatus studiosior; itaque

*Ante
Christ.*

*Ante
Christ.*

que inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & insidiosus alloquio; qui plura promitteret, quam præstaret; in seria & jocos artifex. Huic Alexander filius successit, & virtute, & vitiis patre major. Vincendi ratio utrique diversa. Hic aperte; ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fulis. Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iræ pater dissimulare, plerumque etiam vincere; huic, ubi exarsisset, nec dilatio ulationis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus; sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat, de convivio in hostem procurrere, manum conferere, periculis se temere offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis volebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malebat; hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi viciis filio animus & promptior, & honestior; ille nec sociis abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.

*Ante
Christi.*

334

Alexander proficiscens ad Persicum bellum, patrimonium omne suum, quod in Macedonia Europaque habebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere praefatus. Post haec Gordium urbem petit, quae posita est inter Phrygiam majorem & minorem: cujus urbis potiunda non tam propter praedam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Jovis, jugum plaustrum Gordii positum, cujus nexum si quis solvisset, eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Igitur capta urbe, cum in templum Jovis venisset, jugum plaustrum requisivit: quo exhibito, cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta caedit: atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

324 Itaque cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit; nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit; nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude civili.

Templum Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum fecit, qui ad affirmationem majestatis undique concurrentes, in eo saxo confedere. Atque ita templum & civitatem non muri, sed praecipitia, nec manu facta, sed naturalia praesidia defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei, plus hic admiranda

*Ante
Christ.*

mirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorque, quam editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine planities exigua est, atque in ea profundum terra foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam, velut vento, in sublime expulsus, mentes vatium in vercordiam vertit; impletasque deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera: quæque magnificentia sui, reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant.

183

Inter Messenios & Achæos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum est. In eo nobilis Achæorum imperator Philopoemen capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, a multitudine hostium oppressus est. Quem jacentem Messenii, seu metu virtutis, seu verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. Itaque velut in illo omne bellum confecerant, captivum per universam civitatem, in modum triumphi circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus, non hostium, imperator adventaret. Nec victorem

*Ante
Christ.* Achæi avidius vidissent, quam victum
hostes viderunt. Igitur eundem in thea-
trum duci iusserunt, ut omnes contue-
rentur, quem potuisse capi incredibile sin-
gulis videbatur. Inde in carcerem ducto,
verecundia magnitudinis ejus, venenum
dederunt quod ille latus, ac si vicisset,
accepit; quæsito prius, an Licortas præ-
fectus Achæorum, quem secundum a se
esse scientia rei militaris sciebat, incolumi-
tis effugisset? Quem ut accepit evasisse,
non in totum, dicens, consultum male
Achæis, exspiravit. Nec multo post
reparato bello, Messenii vincuntur, pœ-
nasque interfecti Philopoemenis pepend-
erunt.

189 Inter Prusiam regem, ad quem Annibal
post pacem, Antiocho a Romanis datam,
profugerat, & Eumenem bellum ortum
est, quod Prusias, Annibalis fiducia rupto
fœdere, prior intulit. Namque Annibal,
cum ab Antiocho Romani, inter ceteras
conditiones pacis, deditionem ejus depo-
suerent, admonitus a rege, in fugam ver-
sus, Cretam defertur. Ibi cum diu quie-
tam vitam egisset, invidiosumque se pro-
pter nimias opes videret, amphoras plum-
bo repletas in templo Dianæ, quasi for-
tunæ suæ præsidia, deponit: atque ideo
nihil de illo sollicita civitate, quoniam
velut pignus opes ejus tenebat, ad Pru-
siam contendit auro suo in statu, quas
secum portabat, insulo, ne conspectæ
opes vitæ nocerent.

Ante
Christ.
140

Dein cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, & prælium in mare transtulisset, Annibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fistiles lagenas conjici jussit, medioque prælio in naves hostium mitti. Id primum Ponticis ridiculum visum, fistilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleti naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romanam muntiata sunt, missi a senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumto veneno, legationem morte prævenit.

158

Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat, Annibalem, nec tum, cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec, cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit; aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulgisse; pudicitiamque eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret. Moderationis certe ejus fuit, ut, cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus; cum utrumque hostes saepe tentassent.

*Ante
Christ.*

EX LIBRO TRIGESIMO SEXTO.

Cap. II. Judæis origo Damascena, Syria nobilissima civitas: unde & Assyriis regibus genus, ex regina Semirami, fuit. Nomen urbi a Damasco rege inditum: in cuius honorem Syrii sepulcrum Arathis, uxoris ejus, pro templo coluere, deamque exinde sanctissimæ religionis habent. Post Damascum Azelus, mox Adores, & Abraham, & Israhel reges fuere. Sed Ibrahelem felix decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. Itaque populum, in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit: colique ejus memoriam ab omnibus iussit, cujus portio omnibus accesserat. Minimus atate inter fratres Joseph fuit; cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum, peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Aegyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur: adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit: periissetque omnis Aegyptus fame, nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges iussisset: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed a deo, respondi viderentur.

*Ante
Christ.*

Filius ejus Moses fuit, quem præter paternæ scientiæ hereditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat. Sed Aegyptii, cum scabiem & vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum agris, ne pestis ad plures serperet, terminis Aegypti pellunt (1). Dux igitur exfulum factus, sacra Aegyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Aegyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaque Moses, Damascena antiqua patria repetita, montem Synæ occupat: quo septem dierum jejuniis, per deserta Arabia, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset septimum diem, more gentis, Sabbatum appellatum, in omne ævum jejuniis sacrauit; quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagionis pullos se ab Aegypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent. Quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque convertit. Post Mosén etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Aegyptiis, mox rex, creatur: semperque exinde hic rex apud Judæos fuit, ut eosdem reges & sacerdotes haberent: quorum justitia, religione permixta, incredibile quantum coaluere. Opes genti ex vestigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus

gi-

---

(1) Ne hic monere discipulos suos negligat fidelis magister, ea, quæ hic narrantur, signis ethnicorum esse permixta.

Ante gignitur. Est namque vallis, quæ con-
Christ. tinuis montibus, velut muro quodam, ad
 instar castrorum clauditur. Spatium loci
 ducenta jugera, nomine Hierichus dicitur.
 In ea valle silva est, & ubertate & amon-
 nitate insignis: siquidem palmeto & opo-
 balsameto distinguitur. Arbores opobal-
 sami formam similem piceis arboribus ha-
 bent, nisi quod sunt humiles magis, & in
 vinearum morem excoluntur. Hæ certo
 anni tempore balsamum sudant. Sed
 non minor loci ejus apricitatis, quam uber-
 tatis admiratio est: quippe, cum toto or-
 be regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi
 tepidi aëris naturalis quædam ac perpe-
 tua apricitas inest.

In ea regione lacus est Asphaltites, qui pro-
 pter magnitudinem & aquæ immobilitatem,
 mortuum mare dicitur. Nam neque ventis
 movetur, resistente turbinibus bitumine,
 quo aqua omnis stagnatur; neque navigatio-
 nis patiens est, quoniam omnia, vita caren-
 tia, in profundum merguntur: nec materiam
 ullam sustinet, nisi quæ alumine illinatur.

331 Primum Xerxes, rex Persarum, Judæos
 domuit; postea cum ipsis Persis in ditio-
 nem Alexandri Magni venere, diuque in
 324 potestate Macedonici imperii subjeçti Sy-
 riæ regno fuere. A Demetrio cum de-
 scivissent, amicitia Romanorum petita,
 primi omnium ex Orientalibus libertatem
 receperunt, facile tunc Romanis de alie-
 no largientibus.

33 Mithridates tunc repentina morte interce-
 ptus, filium, qui & ipse Mithridates di-
 ctus

*Ante
Christ.*

66

tuus est, reliquit. Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis, omnes reges majestate superaverit, bellaque cum Romanis per sex & quadraginta annos varia victoria gesserit: cum eum summi imperatores, Sulla, Lucullus, ceterique, in summa Cnæus Pompejus, ita vicerint, ut major clariorque in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili sed voluntaria morte, in avito regno, senex, herede filio, decessit. Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum, equitare jocularique cogebant: qui connatus cum eos fessissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetivere. Quod metuens, antidota sapius bibit, & ita se adversus insidias exquisitoribus remediis stagnavit, ut ne volens quidem, senex veneno mori potuerit. Timens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quo per septem annos, neque urbis, neque ruris tecto usus est: sed per silvas vagatus diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis; assuetus feras cursu aut fugare, aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congregi. Quibus rebus & insidias vitavit, & corpus ad omnem patientiam duravit. Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaque Scythas,

Ante thas invictos antea, qui Sopyriona, *Alex-*
Christ. xandri Magni ducem, cum triginta mil-
 libus armatorum deleverant; qui Cyrum,
 Perfarum regem, cum ducentis millibus
 trucidaverant; qui Philippum, Macedo-
 num regem, fugaverant, ingenti felicitate
 perdomuit. Auctus igitur viribus,
 Pontum quoque, ac deinceps Cappado-
 ciam occupavit. Cum de Asia tractaret,
 tacitus cum quibusdam amicis regno pro-
 fedus, univrsam, nemine sciente per-
 vagatus est, omniumque urbium situm ac
 regiones cognovit. Inde Bithyniam tran-
 scendit, & quasi dominus Asiae, oppor-
 tuna quæque victoriae suæ metatus est.
 Hieme deinde appetente, non in convivio,
 sed in campo, non in vacationibus, sed
 in exercitationibus: nec inter sodales,
 sed inter aequales, aut equo, aut cursu,
 aut viribus contendebat. Exercitum quo-
 que suum ad parem laboris patientiam
 quotidiana exercitatione durabat: atque
 ita invictus ipse, inexpugnabilem exer-
 citum fecerat. Inita deinde cum Nicome-
 de societate, Paphlagoniam invadit, vi-
 ctamque cum socio dividit. Quam cum
 teneri a regibus senatui nuntiatum esset,
 legatos ad utrumque misit, qui gentem
 restitui in pristinum statum juberent. Mi-
 thridates cum se jam parem magnitudini
 Romanorum crederet, superbo responso
 hereditarium patri suo regnum obvenisse,
 respondit; mirarique se, quod quæ ei re-
 lata controversa non fuerit, sibi refera-
 tur. Nec territus minis, Galatiam quo-
 que

*Ante
Christ.*

que occupat. Sic ludibrio habiti legati, Roman revertuntur. (Postremo, filii infidiis oppressus, ferro spiritum expulsi). Parthi, penes quos, velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere. Hi

82 & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientis populos obscurissimi fuere. Postea quoque cum imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremo Macedonibus, triumphato Oriente, servierunt: ut cuius mirum videatur, ad tantam eos felicitatem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio, veluti servile vulgus fuere.

55 Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces, florentissimis temporibus, laceßiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum etiam victores fuere.

39 Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua, occupaverint. Ex quo fit, ut Parthia pleraque finium, aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat; quippe cum montes nix, & campos æstus infestet.

Administratio gentis, post defectionem Macedonici imperii, sub regibus fuit. Proximus majestati regum populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc retores in pace, habent. Sermo his inter

Scy

Ante Scythicum Medicumque medius, & ex
Obvif. utrisque mixtus. Vestis olim sui moris
 posteaquam accessere opes, ut Medis per-
 lucida ac fluida. Armorum patrius ac
 Scythicus mos. Exercitum non ut alia
 gentes liberorum, sed majorem partem
 fervorum habent. Hos pari ac liberos
 suos cura habent: & equitare ac sagittare
 magna indutria docent. Locupletissimus
 ut quisque est, ita plures in bello equi-
 tes regni suo præbet. Denique Antonio,
 39 bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta
 millia equitum occurrerent, soli
 quadringenti liberi fuere. Cominus in acie
 præliari, aut obsessas expugnare urbes
 nesciunt. Pugnant autem procurrentibus
 equis, aut terga dantibus: læpe etiam
 fugam simulant, ut incautiores adversum
 vulnera insequentes habeant. Signum his
 in prælio non tuba, sed tympano datur.
 Nec pugnare diu possunt: ceterum into-
 lerandi forent, si quantus his impetus est,
 vis tanta & perseverantia esset. Plerum-
 que in ipso ardore certaminis prælia de-
 serunt, ac paulo post pugnam ex fuga
 repetunt, ut, cum maxime vicisse te pu-
 tes, tunc tibi discrimen subeundum sit.
 Munimentum ipsis equisque loricæ plu-
 mata sunt, quæ utrumque toto corpore
 tegunt. Auri argentique nullus nisi in
 armis usus.

Carne non nisi venatibus quæsitâ vescun-
 tur. Equis omni tempore vesticantur; illis
 bella, illis convivia, illis publica ac pri-
 vata officia obeant: supra illos ire, con-
 siste-

Ante
Christ.
472

fistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberosque est, quod servi pedibus, liberi non nisi equis, incedunt. Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt. In superstitionibus atque cura deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia. Semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti: natura taciti: ad faciendum promptiores: proinde secunda adversaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti, in cibum parci. Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit.

Parthicis, Orientalibusque, ac totius prope modum orbis rebus explicitis, ad initia Romanæ urbis Trogius, velut post longam peregrinationem, domum revertitur: ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illustraverit, de sola patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit, ut nec modum propositi operis excedat, nec vique originem urbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere: quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quidquam privatæ rei habuerit; sed omnia communia, & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cuius exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus, ex-

1353
Pars I.

Q

æqua-

- Ante* æquato omnium jure, passim in convivis
Christ. servi cum dominis recumbant. Itaque Italia, regis nomine, Saturnia appellata est: & mons, in quo habitabat, Saturnius: in quo nunc, veluti a Jove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est.
- 1283 Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander, ab Arcadiæ
- 1269 urbe Pallanteo, in Italiam cum medicori turba popularium venit: cui Faunus & agros & montem, quem ille postea Palladium appellavit, benigne assignavit. In hujus radicibus templum Lyceo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino spiritu impleta, velut per furorem, futura præmonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni, & Hercule, qui eodem tempore, extincto Geryone, armenta, victoriæ præmia, per Italiam ducebant, Latinus procreatur.
- 1239 Quo tenente regnum, Aeneas ab Ilio, Troja a Græcis expugnata, in Italiam venit: statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut & in societatem regni reciperetur, & Lavinia in matrimonium ei data, gener adscisceretur. Post hæc commune utrique bellum adversus Turnum, Rutulorum regem, propter fraudatas Lavinia

*Ante
Christ.*

- vinia nuptias, fuit: in quo & Turnus, & Latinus interierunt. Igitur cum Aeneas jure victoriae utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris, Lavinium condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, regem Etruscorum, gessit: in quo cum ipse occidisset: in locum ejus
- 1197 Alcanius filius successit: qui, Lavinio relicto, longam Albam condidit, quae trecentis annis caput regni fuit.
- 1175
- 800 Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum aetate priorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur, demersit: addita injuriae specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa in
- 270 luco Marti sacro, duos pueros enixa est. Quo cognito, Amulius, multiplicato metu proventu duorum, pueros exponi jubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria decessit.
- Sed fortuna origini Romanae prospiciens, pueros lupae alendos obtulit, quae, amissis catulis, distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus praebuit. Quum saepius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit, subtraetisque ferae inter greges pecorum agresti vita nutrit. Martius pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quod a lupa, quae in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis

*Ante
Christ.*

stis argumentis creditum. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo, fuere. Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina, & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones a rapina pecorum industrie frequenterque summove- rent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset, quod in aliis prohibe- bat, regi offertur; crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc a rege Numitori in ultionem tradi- tur. Sed Numitor adolescentia juvenis permotus, & in suspicionem expositi ne- potis adductus, cum eum nunc lineamen- torum filia similitudo, nunc aetas exposi- tionis temporibus congruens, anxium te- nerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit, a quo cognita origine pue- rorum, facta conspiratione, & adolescen- tes in ultionem maternae necis, & Numi- tor in vindictam erepti regni armantur.

754

Occiso Amulio regnum Numitori restitui- tur, & urbs Romana ab adolescentibus

750

conditur. Tunc & Senatus centum senio- rum, qui patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis, connubia pastorum dedi-

750

gnantibus, virgines Sabinae rapiuntur; finitimisque populis armis subiectis, pri- mum Italiae, & mox Orbis imperium quaesitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Graeci scepra dixerunt. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus, veteres has- tas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastae adduntur.

Tem-

*Ante
Christ.*

Temporibus Tarquini regis, ex Asia Phocensium juvenis, ostio Tiberis inuenta, amicitiam cum Romanis junxit: inde in ultimos Galliae finus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit; magnasque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro laceffunt, a quibus fuerant ante laceffiti, gesserunt. Namque Phocenses exiguitate ac macie terra coacti, studiosius mare, quam terras, exercuere, piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriae habebatur, vitam tolerabant. Itaque in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere. Cujus loci amenitate capti, reversi domum, referentes, quae viderant, plures sollicitavere. Duces classis Simos & Protis fuere. Itaque regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes, conveniunt. Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiae erat: quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. Itaque, cum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogantur etiam Graeci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur a patre, aquam porrigere ei, quem virum eligeret; tunc omissis omnibus, ad Graecos conversa, aquam Proti porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendae urbis a socero accepit. Condita igitur

*Ante
Christ.*

tur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut, victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuesacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes moenibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis, vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam ferere, consueverunt: adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus successisset, affirmat Ligur quidam, quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu, ne, mox validior, ipsum obrueret. Subnectit & illam fabulam: Canem aliquando partu gravidam, locum a pastore precario petiisse, in quo pareret: quo obtento, iterato petiisse: ut sibi educare eodem in loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, sultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquisivi videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex insidias Massiliensibus exstruit.

*Ante
Christ.*

Itaque solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii iure in urbem misit: plures in sirpeis latentes, frondibusque supertectos induci vehiculis iubet; & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit; ut, quum nocte a prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adestet, urbemque sommo ac vino sepultam armis invaderet. Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ Græco adolescenti, miserata formæ ejus, insidias aperit, periculumque declinari iubet. Ille rem statim ad magistratus desert: atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latentesque de sirpeis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidiantî regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigiliis agere, stationes in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere; ac, veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis, fuere bella: quæ res & urbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginensium quoque exercitus, cum bellum captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt:

*Ante
Christ.*

cum Hispanis amicitiam junxerunt: cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque in omnibus bellis industrie socios iuverunt: quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fama rerum gestarum & abundantia opum, & virium gloria virente floureret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium, concurrunt.

Dux consensu omnium Catumandus regulus eligitur: qui, cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Massiliensibus fecit; petitoque, ut intrare illi urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ venisset, conspecto in porticibus simulacro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam, quæ recedere ab obsidione iussisset. Gratulatusque Massiliensibus, quod animadverteret, eos ad curam Deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus junxit.

390 Parta pace, & securitate fundata, reverentes a Delphis Massiliensium legati, quo missi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam a Gallis captam incensamque. Quam rem, domi nuntiatam, publico funere Massilienses profequuntur

*Ante
Christ.*

quiti sunt: aurumque & argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & foedus æquo jure percussum.

In Hispania saltus Tartesiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incolere Cunetes: quorum rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primus invenit. Huic cum ex filia nepos provenisset, variis generibus exstingui parvulum voluit: sed per omnes casus fortuna quadam servatus, ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium, cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeari consueverant, projici jubet: crudelis prorsus, qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici, maluit. Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suis objecit. Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur, ad ultimum in Oceanum abjici jussit. Tum plane manifesto quodam numine inter furentes ætus, ac reciprocantes undas, velut nave, non fluctu, veretur, leni salo in littore exponitur:

*Ante
Christ.*

nec multo post cerva affuit, quæ ubera parvulo offerret.

Inde denique conversatione nutricis, eximia puero pernicitas fuit; interque eorum greges, diu montes saltusque, haud inferior velocitate, peragravit. Ad postremum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc & lineamentorum similitudine, & notis corporis, quæ iniuste parvulo fuerant, nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis: qui ut regulam accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate tot periculis ereptus videretur: quippe barbarum populum legibus junxit; & boves primus aratro domari, frumenta que sulco quærere docuit; & ex agrelli cibo mitiora vesci, odio eorum, quæ ipse passus fuerat, homines coëgit.

Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus, rex Persarum, cane alitus prodiretur. Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide, regnum per multa secula a successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac tanta pabuli latitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Gervonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fue-

*Ante
Christ.*

re, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordia existisse, ut uno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse, sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginenses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani a Tyro, unde & Carthaginensibus origo est, sacra Herculis, per quietem iussi, in Hispaniam transtulissent, urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propter eam Gaditanos bello lacescentibus, auxilium consanguineis Carthaginensibus misere. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio suo adjecerunt.

- 237 Postea quoque, hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam misere; qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipsius, Hasdrubal, mittitur; qui & ipse a servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectus est. Major utroque Annibal imperator, Hamilcaris filius, succedit. Si quidem utriusque res gestas supergressus, universam Hispaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos sexdecim
- 223
- 220
- 183

*Ante
Christ.*

19

decim variis cladibus fatigavit: cum interea Romani, missis in Hispaniam Scipionibus, primo Poenos provincia expulerunt; postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec prius, perdomita provincia, jugum Hispani accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus, perdomito orbe, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

Ex Justino excerptorum Finis.

E X

LUCIO FLORO

EXCERPTA.

*Ante
Christ.
753*
Primus urbis & imperii conditor Romis-
lus fuit, Marte genitus, & Rhea Silvia.
Erat in proximo lucus: hunc asyllum fa-
cit: & statim mira vis hominum, Latini
Tuscique pastores; quidam etiam trans-
marini, Phryges qui sub Aenea; Arca-
des, qui sub Evandro duce influxerant.
Ita ex variis quasi elementis congregavit
corpus unum: populumque Romanum ipse
fecit. Res erat unius ætatis; populus
virorum. Itaque matrimonia a finitimis
petita: quia non impetrabantur, manu
capta sunt. Simulatis quippe ludis eque-
750 stribus, virgines, quæ ad spectaculum
venerant, præda fuere: & statim causa
bellorum.

Sue-

- Ante* Succedit Romulo Numa Pompilius. Ille
Christ. sacra, & ceremonias, omnemque cultum
 715 Deorum immortalium docuit.
 670 Excipit Pompilium Numam Tullus Ho-
 filius. Hic omnem-militarem disciplinam,
 artemque bellandi condidit. Itaque mirum
 in modum exercita juventute, pro-
 vocare ausus Albanos, gravem & diu
 principem populum. Sed quum pari ro-
 bore frequentibus praeliis utrique com-
 minuerentur missio in compendium bello,
 Horatii Curiatifque, tergeminis hinc atque
 inde fratribus, utriusque populi fata per-
 missa sunt. Anceps, & pulcra contentio,
 exituque ipso mirabilis. Tribus quippe
 illinc vulneratis, hinc duobus occisis,
 qui supererat Horatius, addito ad virtu-
 tem dolo, ut distraheret hostem, simulat
 fugam; singulosque, prout sequi pote-
 rant, adortus, exsuperat. Sic, mirum!
 rarum alias decus, unius manu parta vi-
 floria est, quam ille mox parricidio foe-
 davit. Flentem spolia circa se sponi qui-
 dem, sed hostis, sororem viderat. Hunc
 tam immaturum virginis amorem ultus est
 ferro. Citavere leges nefas, sed abstulit
 virtus parricidam: & facinus intra gloriam
 fuit.
- 640 Ancus deinde Marcius, nepos Pompilii,
 pari ingenio. Moenia muro amplexus est,
 & interfluentem urbi Tiberinum ponte
 commisit.
- 615 Tarquinius postea Priscus, regnum acci-
 pit; duodecim Tusciae populos frequenti-
 bus armis subegit. Inde fasces, trabeas,
 cu-

*Ante
Christ.*

578

curules, annuli, phalerae, paludamenta, praetexta; inde, quod aureo curru, quatuor equis triumphatur, togae pictae, tunicaeque palmatae, omnia denique decora, & insignia, quibus imperii dignitas eminet. Servius Tullius deinceps guberuacula urbis invadit. Ab hoc populus Romanus relatus in censum, digestus in classes, curiis atque collegiis distributus.

534

Postremus omnium fuit regum Tarquinius, cui cognomen Superbo ex moribus datum. Hic regnum avitum, quod a Servio tenebatur, rapere maluit, quam expectare: immisissisque in eum percussoribus, scelere partam potestatem non melius egit, quam acquirerat. Nec abhorrebat moribus uxor Tullia, quae, ut virum regem saluaret, super cruentum Patrem, vecta carpento, consternatos equos egit. Tam diu superbiam regis populus Romanus perpeffus est, donec aberat libido. Hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit. Quorum quum alter ornatissima feminae Lucretiae vim intulisset, matrona dedecus ferro explavit. Imperium tum regibus abrogatum.

509

Igitur Bruto, Collatinoque ducibus & auctoribus populus Romanus regem repente destituit: imperium in eisdem libertatis suae vindices transfert, & ex perpetuo annuum placuit, ex singulari duplex: ne potestas solitudine, vel mora corrumpetur; consulesque appellavit pro regibus, ut consulere se civibus suis debere meminissent. Tantumque li-

ber.

*Ante
Christ.*

bertatis novæ gaudium inceserat, ut vix mutati status fidem caperent. Brutus quum studere revocandis in urbem regibus liberos suos comperisset, protraxit in forum, concione media virgis cecidit, & securi percussit.

508

Pulsis ex urbe regibus, Porfenna rex Etruscorum ingentibus copiis Tarquinius manu reducebat, Tunc illa Romana prodigia atque miracula, Horatius, Mucius, Cloelia: qui nisi in Annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, postquam hostes undique instantes solus submovere non poterat, ponte reciso, transnatat Tiberim, nec arma dimittit.

Mucius Scævola regem per insidias in castris ipsius aggreditur; sed ubi frustrato circa purpuratum ejus ictu tenetur, ardentibus focus injicit manum, terroremque gemitat dolo. Ut scias, inquit, quem virum eslugeris, idem trecenti juravimus. Quum interim (immane dictu!) hic interritus, ille trepidaret, tanquam manus regis arderet. Sic quidem viri. Sed ne quis sexus a laude cessaret, ecce virginum virtus. Una ex obsidibus regi data; elapsa custodiam, Cloelia, per patrium flumen equitabat. Et rex quidem tot tantisque virtutum territus monstris, valere, liberosque esse jussit.

Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, ad hoc ipsa corporum mole, perinde armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, ut plane nata ad
ho-

*Ante
Christ.*

391

hominum interitum, urbium stragem, videretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, & cingente omnia Oceano, ingenti agmine profecti, positis inter Alpes & Padum sedibus, per Italiam vagabantur, Romamque venientibus, ad Alliam flumen cum exercitu Fabius consul occurrit. Fuso exercitu jam mœnibus urbis appropinquabant. Tum majores natu, amplissimis usi honoribus, Diis se Manibus consecrant, & amplissimo cultu, in curulibus fellis sese posuerunt, ut, quum venisset hostis, in sua dignitate morerentur. Pontifices, & Flamines, quidquid religiosissimi in templis erat, partim recondunt, partim secum avehunt. Virgines simul ex sacerdotio Vestæ, nudo pede, fugientia sacra comitantur. Tamen excepisse fugientes unus e plebe fertur Lucius Albinus, qui depositis uxore & liberis, virgines in plaustrum recepit.

390

Aderant interim Galli, apertamque urbem invadunt; ubi sedentes in curulibus fellis prætextatos senes, nihil respondere dignantes, pari vecordia mactant, facesque testis injiciunt, & totam urbem igne, ferro, manibus, solo exæquant. Sex mensibus barbari (quis crederet!) circa montem unum pependerunt; quos tandem Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe dejecit; & ut spem hostibus demeret, quamquam in summa fame, tamen ad speciem fiducia, panes ab arce jaculatus est. No-

Part I.

R

villie

Ante viffime quum jam obfidio fua barbaros fa-
Chrift. tigaffet, mille pondo auri recessum fuum
 venditantes, idque ipsum per infolentiam,
 quum ad iniqua pondera addito adhuc gladio,
 superbe, vae vicis! increparent, subito
 aggressus a tergo Camillus adeo cecidit,
 ut omnia incendiorum vestigia, Gallici
 sanguinis inundatione deleteret. Apud
 Anienem, singulari certamine, Manlius
 aureum torquem barbaro inter spolia
 361 detraxit: inde Torquati. Iterum in
 simili pugna Lucius Valerius insidente
 349 galea, sacra alite adjutus, retulit
 spolia: & inde Corvini.
 343 Populus Romanus Sannites per Fabios,
 Papirios patres, eorumque liberos subegit.
 Maxime tamen nota & illustris ex hac
 272 gente clades apud Caudinas Furculas,
 Veturio Postumioque consulibus, accepta est.
 Nec tantum armis, sed consiliis quoque,
 cum rege Pyrrho dimicatum est. Quippe
 post primam victoriam rex callidus, intel-
 280 lita virtute Romana, statim desperavit
 armis: seque ad dolos contulit. Nam
 interemptos cremavit: captivosque
 indulenter habuit, & sine pretio restituit.
 274 Quinam illi fuerunt viri, quos ab
 elephantis primo praelio obritos accepimus?
 omnium vulnera in pectore; quidam
 hostibus suis immortui; omnium in manibus
 enses, & relictæ in vultibus minæ,
 & in ipsa morte ira vivebat. Quod
 adeo Pyrrhus miratus est, ut diceret:
 O quam facile erat orbis imperium occupare,
 aut mihi, Romanis militibus, aut me rege. Ro-
 ma-

*Ante
Christ.*

414

488

261

499

manis. Quis autem ille senatus fuit? cum pulsi ab Urbe legati, interroganti regi suo, quid de hostium sede sentirent: Urbem templum sibi visam: senatum, regum confessum esse, confiterentur. Qui porro ipsi duces, vel in castris? quum, medicum venale regis Pyrrhi caput offerentem, Curius remisit: Fabricius oblatam sibi a rege imperii partem repudiavit. Vel in pace? quum Curius sicilia sua Samnitico præferret auro!

Inerat, quædam adhuc ex pastoribus feritas, & quiddam spirabat indomitum. Inde est, quod exercitus Postumium imperatorem, facta in castris seditione, lapidavit: inde, quod clarissimos principes, quum adversarentur voluntati suæ, exsultatione multavit: Coriolanum ferociter armis injuriam vindicantem, mater Veruria lacrimis suis exarmavit. Cum in sacrum montem plebs armata secessit, Menenii Agrippæ, facundi & sapientis viri, auctoritate revocata est. Exstat orationis antiquæ satis efficax ad concordiam fabula, qua diffedisse inter se quondam humanos dixit artus, quod omnibus opere fungentibus, solus venter immunis ageret: deinde moribundos a sejunctione rediisse in gratiam, quando sensissent, quod ejus opera, redactis in sanguinem cibus, irrigarentur. Appius eo insolentiæ elatus est, ut ingenuam virginem probro destinnaret. Itaque quum oppressam judicio filiam, trahi in servitutem videret Virginius pater, nihil cunctatus, in medio fo-

*Ante
Christ.*

357

256

241

219

ro manu sua interfecit. Fabius Ambustus
duarum pater, alteram Sulpicio partricii
sanguinis dederat, alteram plebejo Sto-
loni. Hæc quodam tempore, quod
lictoria virgæ sonum, ignotum penatibus
suis, expaverat, a sorore fatis insolenter
irrisa, injuriam non tulit. Itaque nactus
tribunatum Stolo, honorum & magistratum
confortium, quamvis invito senatui, extorsit.
Marco Attilio Regulo duce in Africam
navigabat bellum. Sed omnium victor
Regulus, Carthaginem urgebat, ipsique
portis inhærebat. Conversis ad externa
auxilia hostibus, quum Xantippum illis
ducem Lacedæmon misisset, a viro mili-
tiæ peritissimo vicimur. Tum fœda cla-
des, Romanisque usu incognita. Vivus in
manus hostium venit fortissimus Imperator.
Sed ille quidem par tantæ calamitati fuit:
nam nec Punico carcere infractus est,
nec legatione suscepta. Quippe diversa,
quam hostes mandaverant, censuit; ne
pax fieret, ne commutatio captivorum
reciperetur. Sed nec illo voluntario ad
hostes suos reditu, nec ultimo sive carce-
ris, sive crucis supplicio deformata majestas.
Post primum Punicum bellum urebat
nobilem populum Romanis dare tributa,
quæ jubere consueverat. In ultionem
puer Annibal ad aram patri juraverat:
nec morabatur. Igitur in causam belli
Saguntus delecta est. Summa foederum
Romanis religio est: Itaque ad auditum
sociæ civitatis obsidium, memores icti
cum

*Ante
Christ.
201*

cum Pœnis quoque fœderis, non statim ad arma procurrunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne: versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogam: tum desuper se suosque, cum omnibus opibus suis, ferro & igni corrumpunt. Hujus tantæ cladis auctor Annibal poscitur. Tergiversantibus Pœnis, dux legationis: Quæ, inquit, mora est Fabius? in hoc ego sinu bellum pacemque porto; utrum eligitis? Succlamantibus, Bellum. Bellum igitur, inquit, accipite: & excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi plane sinu ferret bellum, effudit. Similis exitus belli initio fuit. Nam illa gravis Punici belli vis atque tempestas medias perfregit Alpes, & in Italianam, ab iis fabulosæ altitudinis nivibus velut cœlo missa, descendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padum, & Ticinum, valido itatim fragore, detonuit. Ticino Trebia succedit. Hic secunda belli Punici procella desæviit, Sempronio consule. Trasimenus lacus tertium fulmen Annibalis, imperatore Flaminio. Quartum; id est, pæne ultimum vulnus imperii Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus: sed magnitudine cladis emerit. Ibi Romani duo maximi exercitus casi ad hostium satietatem, donec Annibal diceret militi suo: *Parce ferro. Modii duo annulorum Carthaginem missi, dignitasque equestris taxata mensura.*

Ante Missus cum exercitu Scipio Hispaniam
Christ. totam recuperavit. Certum est, ad pro-
 fligandam provinciam maxime profecisse
 singularem ducis sanctitatem: quippe qui
 captivos pueros, puellasque præcipuæ
 pulchritudinis, barbaris restituerit. Hæc
 inter populus Romanus Italiæ visceribus
 in hærentem summovere non poterat
 Annibalem. Asdrubal frater Annibalis
 cum exercitu novo, novis viribus, ve-
 niebat. Actum erat procul dubio, si vir
 ille se cum fratre junxisset: sed hunc ca-
 stra merantem Claudius Nero cum Livio
 Salinatore debellat: & Annibal quum pro-
 jectum fratris caput ad sua castra vidisset:
 Agnosco, inquit, infelicitatem Carthagi-
 nis. Jam etiam populus Romanus duce
 Scipione in ipsam Africam conversus,
 Pœnum imitari cœpit, & Italia suæ
 clades in Africa vindicare. Sic factum
 est, ut in hærentem atque incubantem
 Italiæ extorqueret (hostem.) Non fuit
 major dies, quam ille, quum duo omni-
 um & antea, & postea ducum maximi,
 collatis cominus signis, direxere aciem.
 Steterunt diu mutua admiratione defixi.
 Sed tamen Annibal cessit, præmiumque
 victoriæ Africa fuit. Post Carthaginem
 vinci neminem puduit. Sequuti sunt
 statim Africam gentes, Macedonia, Gra-
 cia, Syria, ceteraque omnia.
 Cimbri, Theutoni, atque Tigurini, ab
 extremis Gallia profugi, quum terras eõ-
 rum inundasset Oceanus, novas sedes toto
 orbe, quærebant: exclusiq; Gallia &
 Hi-

*Ante
Christ.*

Hispania, quum in Italiam demigrarent, misere legatos in castra Silani, in ad Senatum; petentes, ut Martius populus aliquid sibi terræ daret, quasi stipendium: ceterum, ut vellet, manibus atque armis suis uteretur. Repulsi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere constituunt. Sed nec primum quidem impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manlius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt. Omnes ingati, exuti castris. Actum erat, nisi Marius illi seculo contigisset. Ille quoque non ausus congregi statim, militem tenuit in castris, donec invicta illa rabies & impetus, quem pro virtute barbari habent, confenesceret. Recessere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ Urbis fiducia) consulentes, si quid ad uxores suas mandarent. Nec segnus, quam minati fuerant, tripartito agmine per alpes, id est, claustra Italiæ, ferebantur.

109

Marius mira statim velocitate occupatis compendiis, prævenit hostem: prioresque Theutonos sub ipsis Alpium radicibus oppressit. Vallem, fluviumque medium hostes tenebant: nostris aquarum nulla copia. Et flagitante aquam exercitû: Vixi, inquit, estis; en illic habetis. Rex ipse Teutobochus quaternos, senosque equos transilire solitus, vix unum, cum fugeret, ascendit, proximoque in saltu comprehensus, insigne spectaculum triumphi fuit: quippe vir proceritatis eximie super tropæ ipsa eminebat. Sublatis

Ante funditus Theutonius in Cimbrorum convertitur. Hi jam (quis crederet?) per hiemem quæ altius Alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam provoluti ruina, descenderant. Athesim flumen non ponte, nec navibus, sed quadam stoliditate barbarica, primum corporibus aggressi, postquam retinere amnem manibus & clipeis frustra tentaverant, ingesta obrutum silva, transilire: & si statim infesto agmine urbem petissent, grande discrimen esset: sed in Venetia, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa soli cœlique clementia robur elanguit. Ad hoc panis usu, carnisque coctæ, & dulcedine vini mitigatos, Marius in tempore aggressus est. Millia inde ad sexaginta ceciderunt, hinc trecentis minus. Illic quoque imperator addiderat virtuti dolum, sequutus Annibalem, artemque Cannarum. Nec minor cum uxoribus eorum pugna, quam cum ipsis fuit: quum objectis undique plaustris, atque carpentis, altæ desuper, quasi e turribus, lanceis contisque pugnarent. Quum missa ad Marium legatione, libertatem non impetrassent, suffocatis, elisisque passim infantibus suis, aut mutuis concidere vulneribus, aut vinculo e crinibus suis facto, ab arboribus jugisque plaustrorum pependunt. Bojorix rex in acie dimicans impigre nec inultus, occubuit. Tertia Tigurinorum manus, in diversa lapsi, fuga ignobili evanuit.

Asia Pompeii manibus subacta, reliqua, quæ restabant in Europa, fortuna in Cæsarem

201

61

*Ante
Christ.*
58

farem transfudit. Restabant autem immanissimi gentium Galli, atque Germani. Et quamvis toto orbe divisa, tamen qui vinceret, habuit Britannia. Primus Gallia motus ab Helvetiis coepit: qui Rhodanum inter & Rhenum siti, non sufficientibus terris, venere sedem petitem, incensis moenibus suis. Hoc sacramentum fuit, ne redirent. Sed petito tempore ad deliberandum, quum inter moras Caesar, Rhodani ponte rescisso, abstulisset fugam: statim bellicosissimam gentem, sic in sedes suas, quasi greges in stabula pastor, deduxit. Prima contra Germanos pugna, iustissimis quidem ex causis. Hædui enim de incursionibus eorum querebantur. Quæ Ariovisti superbia? Quum legati dicerent: veni ad Cæsarem: Quis est autem Caesar? & si vult, veniat, inquit: & quid ad illum, quid agat nostra Germania? num ego me interpono Romanis? Itaque tantus gentis novæ terror in castris, ut testamenta passim etiam in principis scriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant majora, eo magis gladiis, ferroque patuerunt. Qui calor in præliando militum fuerit, nullo magis exprimi potest, quam quod elatis super caput scutis, quum se testudine barbarus tegetet, super ipsa Romani scuta salierunt; & inde in jugulos gladiis descenderant.

Caesar ultro Mosulam navali ponte transgreditur, ipsumque Rhenum, & Hercyniis hostem quærit in silvis; sed in saltus, &

*Ante
Christ.*

55

paludes genus omne diffugerat. Tantum pavoris incussit intra ripam subito Romana vis. Omnibus terra marique captis, respexit Oceanum, & quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitavit. Classe igitur comparata, Britanniam petiit. Transit mira celeritate, quippe qui tertia vigilia Morino solvisset a portu, minus quam medio die insulam ingressus est. Plena erant tumultu hostico littora, & trepidantia ad conspectum rei novæ carpenta volitabant. Itaque trepidatio pro victoria fuit. Arma, & obsides accepit a trepidis; & ulterius iisset, nisi improbam classem naufragio castigasset Oceanus. Reversus igitur in Galliam, classe majore, auctisque copiis, in eundem rursus Oceanum, eosdemque rursus Britannos, Calidonias secutus in silvas, unum quoque e regibus Cavelianis in vincula dedit. Sed maxima omnium conjuratio fuit Galliarum: cum omnes populos contraxit ille corpore, armis, spirituque terribilis, nomine etiam, quali ad terrorem composito, Vercingentorix. Ille festis diebus & comitialibus quum frequentissimos in lucis haberet, ferocibus diebus ad jus pristinum libertatis erexit. Circa Gergoviam Arvernorum tota belli moles fuit, quippe quum octoginta millia muro, & arce, & abruptis defenderent; maximam civitatem, valio, sudibus, & fossa, inductoque fossæ flumine, ad hoc decem & octo castellis, ingentique lorica circumdatam, primum fame domuit: mox audentem eruptio-

*Ante
Christ.*

52

133

ptiones, in vallo, gleidiis sudibusque concidit; novissime in deditiorem redegit. Ipse ille lex, maximum victoriae decus, supplex cum in castra venisset, tum & phaleras, & sua arma ante Caesaris genua projecit: Habes, inquit. Fortem virum, vir fortissime, vicisti.

Primam certaminum faciem Tiberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquentia facile princeps. Quacumque mente, rem autus ingentem, postquam rogationis dies aderat, ingenti stipatus agmine, Rostra conscendit: nec deerat obviam manu tota inde nobilitas, & tribuni in partibus. Sed ubi intercedentem legibus suis Cnaum Octavium videt Gracchus, contra fas collegii, jus potestatis, injecta manu, depulit Rostris, adeoque praesenti metu mortis exterruit, ut abdicare se magistratu cogere-
retur. Sic triumvir creatus dividendis agris, quum ad perpetranda coepta, die comitiorum prorogari sibi vellet imperium, obviam nobilium manu, eorumque, quos agris moverat, cedes a foro coepit. Inde quum in Capitolium profugisset, plebemque ad defensionem salutis suae, manu caput tangens, hortaretur: praebuit speciem regnum sibi & diadema poscentis: atque ita, duce Scipione Nalica, concitato in arma populo, quasi jure oppressus est.

In bello sociali etsi cum fociis, (nefas) cum libertis tamen, & ingenuis dimicatum est. Quis aequo animo ferat in principe gentium populo bella fervorum? Primum

fer-

*Ante
Christi.*
400

432

servile bellum inter initia Urbis, Herdonio Sabino duce, in ipsa urbe tentatum est, quum occupata Tribunitiis seditio- nibus civitate, Capitolium obsessum est, & a Consule captum: sed hic tumultus magis fuit, quam bellum. Mox, impe- rio per diversa terrarum occupato, quis crederet, Siciliam multo cruentius servi- li, quam Punico bello, esse vastatam? Terra frugum ferax, & quodammodo sub- urbana provincia, latifundiis civium Ro- manorum tenebatur. Hic ad cultum agri frequentia ergastula, catenatique cultores materiam bello præbuere. Syrus qui- dam nomine Eunus, fanatico furore si- mulato, dum Syriæ deæ comas jactat, ad libertatem & arma servos, quasi nu- minum imperio, concitavit: idque, ut di- vinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba fundebat: Hoc miraculum, primum duo millia ex obviis, mox, jure belli refractis ergas- tulis, sexaginta amplius millium fecit exercitum: regisque, ne quid malis de- esset, decoratus insignibus, castella, op- pida, vicos, miserabili direptione va- stavit.

Quin illud quoque ultimum belli dedecus, capta sunt castra prætorum, nec nomina- re ipsos pudebit, castra Manilii, Lentu- li, Pisonis, Hypsæi. Itaque qui per fu- gitivarios distrahi debuissent, prætorios duces, profugos prælio, ipsi sequeban- tur. Tandem Perperna Imperatore sup- pli-

*Ante
Christ.*

106

phicium de eis sumtum est. Hic enim victos, & apud Ennam novissime obsessos, quum fame quasi pestilentia consumsisset, reliquias latronum compedibus, catenis religavit, crucibusque punivit. Fuitque de servis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi servili inscriptione violaret. Vixdum respiraverat insula, quum statim servi (denuo coeunt:) & a Syro reditur ad Cilicem. Athenio pastor, interfecto domino, familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat. Iple veste purpurea, argenteoque baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem, quam ille fanaticus prior, constat exercitum: acriusque multo, quasi & illum vindicaret, vicos, castella, oppida diripiens, in dominos, in servos infestius, quasi in tansfugas, saeviebat. Ab hoc quoque praetorii exercitus caesi, capta Seniliu castra, capta Luculli. Sed Aquilius Perpernae usus exemplo, interclusum hostem com meatibus ad extrema compulit: communitasque copias armis, fame facile delevit; deditissentque se, nisi suppliciorum metu voluntariam mortem praetulissent. Ac ne de duce quidem supplicium exigi potuit, quamvis in magnus venerit: quippe, dum circa adprehendendum eum multitudo contendit, inter rixantium manus praeda lacerata est. Enimvero servilium armorum dedecus feras: nam & ipsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum hominum genus sunt, & in bona libertatis nostrae ad-

*Ante
Christ.*

73

adoptantur. Bellum, Spartaco duce, concitatum, quo nomine appellem, nescio. Quippe quum servi militaverint, gladiatores imperaverint, illi infimæ fortis homines, hi pessima auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, Crixus, Oenomaus, effraçto Lentuli ludo, cum triginta haud amplius ejusdem fortunæ viris eruperunt Capua: servisque ad vexillum vocatis quum statim decem amplius milliaissent hominum, non modo esugisse contenti, jam vindicari volebant. Prima velut ara viris mons Vesuvius placuit. Ibi quum obsiderentur, a Clodio Glabro, per fauces cavi montis vitineis delapsi vinculis, ad imas ejus descendere radices, & exitu invio, nihil tale opinantis ducis subito impetu castra rapuere: inde alia castra. Deinceps Coram, totamque pervagantur Campaniam. Nec villarum atque vicorum vastatione contenti, Nolam atque Nuceriam, Thurios, atque Metapontum terribili strage populantur.

Affluentibus in diem copiis, quum jam esset justus exercitus, e viminibus pecudumque tegumentis, inconditos sibi clipeos e ferro ergastulorum recocto, gladios; ac tela fecerunt. Ac ne quod decus justo deesset exercitui, domitis obviis gregibus paratur equitatus, captaque de pratoribus insignia & fasces ad duce detulere. Nec abruit ille, de stipendiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro; deinde in honore virium gladiator; qui defunctorum quoque prælio ducum

*Ante
Christ.*

cum funera imperatoris celebravit exsequiis captivosque circa rogam iussit armis depugnare, quasi plane expiaturus omne præteritum dedecus, si de gladiatore munerator fuisset. Inde jam consulares quoque aggressus, in Apennino Lentuli exercitum percecudit: apud Mutinam Caii Cassii castra delevit. Quibus elatus victoriis de invadenda urbe Romana (quod satis est turpitudini nostræ) deliberravit. Tandem etiam totis imperii viribus contra mirmillonem confurgitur: pudoremque Romanorum Licinius Crassus asseruit: a quo pulsus, fugatique (pudet dicere) hostes, in extrema Italiæ refugerunt. Ibi circa Bruttium angulum clausi, quum fugam in Siciliam pararent, neque navigia suppeterent, ratesque ex cratibus, & dolia connexa virgultis, in rapidissimo freto frustra experirentur; tandem eruptione facta, dignam viris obiere mortem: & quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est. Spartacus ipse in primo agmine fortissime dimicans, quasi imperator, occisus est.

49

Jam pæne toto orbe pacato, majus erat imperium Romanum, quam ut ullis externis viribus opprimi posset. Itaque invidens fortuna principi gentium populo, ipsum illum in exitium suum armavit. Ac Mariana quidem, Cinnanaque rabies intra Urbem proluserat, quasi experireturs Syllana tempestas latius, intra Italiam tamen, detonuerat: Cæsaris furor atque Pompeji, Urbem, Italiam, gentes, nationes,

*Ante
Christ.*

fiones, totum denique, qua patebat imperium, quodam quasi diluvio, & inflammatione corripuit, adeo, ut non recte tantum civile dicatur, ac ne sociale quidem, sed nec externum: sed potius commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum. Quippe si duces ejus inspicias: totus senatus in partibus: si exercitus, hinc undecim legiones, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici sanguinis: si auxilia sociorum; hinc Gallici, Germanique delectus: inde Dejotarus, Ariobarzanes, Tarcondimotus, Cotys, omne Thraciæ, Cappodociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Aetoliæ, totiusque robur Orientis; si moram belli; quatuor anni, & pro clade rerum breve tempus: si locum & spatium, ubi commissum est; intra Italiam: inde se in Galliam, Hispaniamque deflexit, revertumque ab occasu, totis viribus in Epiro. Thessaliæque consedit: hinc in Aegyptum subito transfiliit; inde respexit Asiam; inde Africæ incubuit: postremo in Hispaniam regyravit, ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium finita cum bello. Non enim prius quievere, quam in Urbe ipsa, medio senatu, eorum, qui victi erant, odia victoris sese cæde satiarent.

Causa tantæ calamitatis eadem, quæ omnium, NIMIA FELICITAS. Siquidem Quincto Metello, Lucio Afranio confulibus, quum Romana majestas toto orbe pelleret, recentesque victorias, Ponticos
&

*Ante
Christ.*

& Armenios triumphos in Pompejanis theatris Roma cantaret, nimia Pompeji potentia apud otiosos, ut solet, cives movit invidiam. Metellus, ob imminutum Cretæ triumphum; Cato adversus potentes semper obliquus, detrectare Pompejum, adisque ejus obstreperere. Hic dolor transversos egit, & ad præsidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate florebat: vellet tamen auctiores opes. Cæsar eloquentia, & spiritu, ecce jam & consulatu allevabatur. Pompejus tamen super utrumque eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompejo retinere cupientibus, omnibusque pariter potentiæ cupidis, de invadenda Republica facile convenit. Ergo quum mutuis viribus in suum quisque decus niteretur, Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompejus Hispaniam, tres maximos exercitus: & sic orbis imperium societate trium principum occupatur. Decem annos traxit ista dominatio. Exinde quoniam mutuo metu tenebantur, Crassi morte apud Parthos, & morte Juliæ, Cæsaris filiæ, quæ nupta Pompejo, generi focerique concordiam matrimonii fœdere tenebat, statim æmulatio erupit. Jam Pompejo suspectæ Cæsaris opes, & Cæsari Pompejanâ dignitas gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille superiorem. Nefas! sic de principatu laborabant, tanquam duos tanta imperii fortuna non caperet. Ergo Lentulo Marcelloque

Part I.

S

con-

*Ante
Christ.*

consulibus, rupta prima conjurationis fide, de successione Cæsaris Senatus, id est Pompejus, agitabat: nec ille abnuebat, si ratio sui proximis comitiis haberetur. Consulatus absentis, quem decem tribuni plebis, favente Pompejo, nuper decreverant, tum, dissimulante eodem, negabatur. Veniret, & peteret majorum more. Ille contra flagitare decreta; ac nisi in fide permanerent, non se remittere exercitum. Ergo ut in hostem decernitur.

- 49 His Cæsar agitatus, statuit præmia armorum armis defendere. Prima civilis belli arena, Italia fuit: cujus arces levibus præfidiis Pompejus infederat: sed omnia subito Cæsaris impetu oppressa sunt. Prima Arimino signa concinerunt. Tum pulsus Etruria Libo, Umbria Thermus, Domitius Corfinio. Et peractum erat bellum sine sanguine, si Pompejum Brundisii opprimere potuisset: & ceperat. Sed ille per obsessi claustra portis nocturna fuga evasit. Turpe dictu! modo princeps patrum, pacis bellique moderator, per triumphatum a se mare lacera & pene inermi nave fugiebat. Nec Pompejus ab Italia, quam senatus ab Urbe, fugatur prior; quam pene vacuum metu Cæsar ingressus, Consulem se ipse facit. Aerarium quoque sanctum, quia tardius aperiebant Tribuni, iussit effringi: centumque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quam imperium. Pulso fugatoque Pompejo, maluit prius ordinare provincias, quam ipsum sequi.

*Ante
Christ.*

qui. Siciliam & Sardiniam, annona pignora, per legatos habet.

Nihil hostile erat in Gallia: pacem ipse fecerat. Sed ad Hispanienses Pompeji exercitus, transeunti per eam duci, portas claudere ausa Massilia est. Misera dum cupit pacem, belli metu in bellum incidit: sed quia tuta muris erat, vinci eam sibi iussit absenti. Græcula civitas, non pro mollitie nominis, & vallum rumpere, & incendere machinas ausa & congregari navibus: sed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra marique perdomuit. Mox deditibus sese ablata omnia, præter, quam potiore omnibus habebant, libertatem. Anceps variumque, & cruentum in Hispania bellum cum legatis Cnæi Pompeji, Petrejo & Afranio, quos Herdæ castra habentes, apud Sicorim annem obsidere, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis commeatibus prohibetur. Sic fame castra tentata sunt: obsessorque ipse quasi oblidebatur. Sed ubi pax fluminis rediit, populationibus & pugna campos aperuit: iterum feroc instat, & cedentes ad Celtiberiam consequutus, aggere & vallo, ac per hæc, siti ad deditionem compulit.

Sic citerior Hispania recepta est, nec ulterius moram fecit. Quid enim una post quinque legiones? Itaque ultro cedente Varrone, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatem Caesaris sequebantur. Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa for-

*Ante
Christ.*

tuna est circa Illyricum & Africam, quasi de industria prospera ejus adversis radia-
rentur. Quippe quum fauces Adriatici maris jussi occupare Dolabella & Antonius, ille Illyrico, hic Curictico litore castra posuissent; jam maria late tenente Pompejo, repente legatus ejus Octavius & Libo ingentibus copiis classicorum, circumvenit utrumque, Deditionem fames extorsit Antonio. Missa quoque a Basilo in auxilium ei rates, quales inopia navium fecerat, nova Pempejanorum arte Cilicum astis sub mare funibus, captæ quasi per indagine[m]. Duas tamen astis explicuit. Una, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæsit, memoradumque posteris exitum dedit. Quippe vix mille juvenum manus, circumfusi undique exercitus per totum diem tela sustinuit. Et quum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditionem veniret, hortante tribuno Vultejo mutuis ictibus in se concurrat. In Africa quoque par & virtus, & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam provinciam missus, pulso fugatoque Varo, jam superbus, subitum Jubæ regis adventum, equitatumque Maurorum sustinere non potuit. Patebat victo fuga, sed pudor suavit, ut amissum sua temeritate exercitum, morte sequeretur.

Sed jam debitum par fortuna flagitante, sedem bello Pompejus Epiron elegerat. Nec Cæsar moratur. Quippe ordinatis a tergo omnibus, quamvis hiems media prohiberet, tempestate ad bellum navigavit:
posi-

*Ante
Christ.*

positisque ad Oricum castris, quum pars exercitus, ob inopiam navium cum Antonio relicta Brundisii, moram faceret, adeo impatiens erat, ut ad arcessendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia, speculatorio navigio, solus ire tentaverit. Exstat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem, vox ipsius, quid times? Cæsarem vehis. Contractis in unum undique omnibus copiis, positisque cominus castris, diversa erant ducum consilia. Cæsar pro natura ferox & conficiendæ rei cupidus, ostentare aciem, provocare, lacerare: nunc oblidione castrorum, quæ sedecim millium vallo obduxerat; (sed quid his obesset oblidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent?) nunc expugnatione Dyrrachii irrita, (quippe quam vel situs inexpugnabilem faceret:) ad hoc assiduis in eruptionem hostium prælis; (quo tempore egregia virtus Scævæ centurionis emicuit, cujus in scuto centum atque viginti tela sedere,) jam vero directione urbium sociarum, quum Oricum, & Gomphos, & alia castella Thessaliæ vastaret. Pompejus adversus hæc necere moras, tergiversari, simul ut hostem interclusum undique inopia commeatuum terreret, utque ardentissimi ducis consensceret impetus. Nec diutius profuit duci salutare consilium. Miles otium, socii moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fati, prælio sumta est Thessalia: & Philippicis campis, Urbis, imperii, generis humani fata commissa sunt.

Ante Nunquam ullo loco tantum virium populi
Christ. Romani, tantum dignitatis fortuna vidit.
 Trecenta amplius millia hinc & illinc, præ-
 ter auxilia regum, & Senatus. Nunquam
 imminentis ruinae manifestiora prodigia;
 fuga victimarum, examina in signis, in-
 terdiu tenebra. Dux ipse & nocturna
 imagine theatri sui audiens plausum in
 modum planctus circumsonantem; & mane
 cum pullo, (nefas!) apud principia conspe-
 ctus. Nunquam acrior neque alacrior
 exercitus Caesaris fuit. Inde classica prius,
 inde tela. Annotatum quoque commit-
 tentis aciem Crastini pilum: qui, mox
 adacto in os gladio, sic inter cadavera
 repertus, libidinem ac rabiem, qua pu-
 gnauerat, ipsa novitate vulneris præfere-
 bat. Sed nec minus admirabilior illius
 exitus belli.

Quippe cum Pompejus adeo equitum copia
 abundaret, ut facile circumventurus sibi
 Casarem videretur, circumventus ipse
 est. Nam quum diu æquo Marte conten-
 derent, iussuque Pompeji fusus a cornu
 erupisset equitatus, repente hinc signo da-
 to, Germanorum cohortes tantum in effu-
 sos equites fecere impetum, ut illi esse
 pedites, hi venire in equis viderentur.
 Hanc stragem fugientis equitatus, levis
 armatura ruina comitata est. Tunc ter-
 rore latius dato, turbantibus invicem co-
 piis, reliqua strages, quasi una manu, fa-
 cta est. Nec ulla res magis initio fuit,
 quam ipsa exercitus magnitudo. Multus
 in eo prælio Cæsar fuit, mediusque inter

Im-

Ante Christ. Imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ, altera cruenta, sed docta & ad victoriam efficax, *Miles, faciem feri*: altera ad jactationem composita: *parce civibus*, quum ipse sequeretur. Felicem utcumque in malis Pompejum, si eandem ipsum, quæ exercitum ejus, fortuna traxisset!

Superstes dignitati suæ vixit, ut cum majore dedecore per Thessalica Tempore equo fugeret; una navicula Lesbos applicaretur; pulsus Syedris, in deserto Ciliciæ scopulo, fugam in Parthos, Africam vel Aegyptum ageret: ut denique in Pelusiaco litore, imperio vilissimi regis, consiliis spadonum, & ne quid malis desit, Septimii, desertoris sui, gladio trucidatus, sub oculis uxoris suæ, liberorumque moreretur. Quis non peractum esse cum Pompejo crederet bellum? Atqui acrius multo atque vehementius Thessalici incendii cineres recaluere. Et in Aegypto quidem adversus Cæsarem sine partibus bellum. Quippe cum Ptolemæus rex Alexandria, summum civilis belli scelus peregisset, foedusque amicitiae cum Cæsare, medio Pompeji capite, sanxisset; ultionem tanti viri manibus quærente fortuna, causa non desuit.

Cleopatra, regis foror, affusa Cæsaris genibus, partem regni reposcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quod talis passa videbatur injuriam: odium ipsius regis, qui Pompeji cadem partium fato, non Cæsari dederat; haud

Ante dubie in ipsum ausurus, si expedisset.
Christ. Quam ubi Cæsar restitui jussit in regnum,
 47 statim ab iisdem percussoribus Pompeji
 obsessus in regia, quamvis exigua manu,
 ingentis exercitus molem mira virtute sustinuit. Ac primum ædificiorum proximorum, atque navalium incendiõ, infestorum hostium tela submovit; mox in peninsulam Pharon subitus evasit, inde depulsus in maria, mira felicitate ad proximam classem enatavit: relicto quidem in fluctibus paludamento, seu fato, seu consilio, ut illud ingruentibus hostium telis, saxisque peteretur. Tandem receptus a classicis suis, undique simul hostes adortus, de imbelli ac perfida gente, justa generi Manibus dedit. Quippe & Theodotus magister auctorque totius belli, & ne virilia quidem portenta, Pothinus, atque Ganymedes, diversa per mare & terras fuga & morte consumti. Regis ipsius corpus obrutum limo repertum est in aureæ loriceæ honore.

In Asia quoque novus rerum motus a Ponto, plane quasi de industria captante fortuna hunc Mithridatico regno exitum, ut a Pompejo pater, a Cæsare filius vinceretur. Rex Pharnaces, magis discordiæ nostræ fiducia, quam virtutis suæ, infesto in Cappadociam agmine ruebat: sed hunc Cæsar aggressus, uno, &, ut sic dixerim, non toto prælio, obrivit; more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscellit. Nec vana de se prædicatio est Cæsaris, ante victum ho-

*Ante
Christ.*

hostem esse, quam visum. Sic cum exteris. At in Africa cum civibus multo atrocius quam in Pharsalia. Huc reliquias partium naufragarum quidam furoris æstus expulerat; nec reliquias diceres sed integrum bellum. Sparsæ magis, quam oppressæ vires erant. Auxerat sacramentum ipsa clades Imperatoris: nec degenerabat ducum successio. Quippe satis ample sonabant in Pompejani nominis locum Cato & Scipio. Accessit complis Mauritanix rex Juba, videlicet ut latius vinceret Cæsar.

46 Nihil ergo inter Pharsaliam, & Thapson, nisi quod amplior eo, acriorque Cæsarianorum impetus fuit, indignantium, post Pompejum crevisse bellum. Denique, quod alias nunquam, ante imperium ducis sua sponte signa cecinerunt. Strages a Juba cœpit. Ejus elephantum bellorum rudes, & nuperi a silva, consternati subito clangore: statim & exercitus in fugam: nec duces fortius, quam ut fugerent, non inconspicua tamen morte omnium. Jam Scipio nave fugiebat: sed affectis eum hostibus, gladium per viscera exegit & *ubi esset*, quodam requirente, respondit hoc ipsum, *Bene se habet Imperator*. Juba, quum se recepisset in regiam, magnifice epulatus est. Postero die cum Petrejo fugæ comite, superque mensas & pocula interficiendum se ei præbuit. Ille & regi suffecit, & sibi: quum interim semesi in medio cibi, & pa-

Ante rentalia fercula, regio simul Romanoque sanguine madebat.

46 Cato non interfuit bello: positisque apud Bagradam castris, Uticam, velut altera Africae claustra, servabat. Sed accepta partium clade, nihil cunctatus, ut sapiente dignum erat, mortem etiam latus accivit. Nam postquam filium comitesque ab amplexu dimisit, in nocte lecto ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animae docet, paululum quievit. Tum, circa primam vigiliam, stricto gladio, revelatum manu pectus, semel iterumque percussit. Ausi post hoc virum medici violare fomentis. Ille passus, dum abscederent, rescidit plagas, sequutaque vis sanguinis moribundas manus in ipso vulnere reliquit. Quasi non esset usquam dimicatum, sic arma rursus, & partes. Quantoque Africa supra Thesaliam, tanto Africam superabat Hispania. Plurimum quantum favoris partibus dabat fraternitas ducum, & pro uno duos stare Pompejos. Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concursum est. Primum in ipso ostio Oceani Varus, Didiusque legati confligere; sed acrius fuit cum ipso mari, quam inter se navibus bellum. Siquidem velut furorem civium castigaret Oceanus, utramque classem naufragio cecidit. Quinam ille horror, quum eodem tempore fluctus, procellae, viri, naves, armamenta conflagrent! Adde situs ipsius formidinem, vergentia in unum, hinc Hispaniae, inde Mauritaniae litora; mare & inte-

*Ante
Christ.*

intestinum, & externum; imminentesque
Herculis speculas; quum omnia undique
fimal prælio, & tempestate favirent.
Mox circa obsidiones urbium utrimque
discursum est, quæ misera inter hos at-
que illos duces societatis Romanæ poenas
cabant. Omnium postrema certaminum
Munda. Hic non pro cetera felicitate,
sed anceps, & diu trite prælium; ut
plane videretur nescio quid deliberare
fortuna. Sane & ipse ante aciem moestior
non ex more Cæsar, sive respectu fra-
gilitatis humanæ, sive nimiam prospero-
rum suspectam habens continuationem,
vel eadem timens, postquam idem esse
coepèrat, quod Pompejus. Sed in ipso præ-
lio, quod nemo unquam meminerat, quum
diu pari Marte acies nihil aliud quam occi-
derent, in medio ardore pugnantium subito
ingens inter utrosque silentium, quasi con-
venisset: hic omnium sensus erat.
Novissime illud inuitatum Cæsaribus oculis,
(nefas!) post quatuordecim annos, proba-
ta veteranorum manus gradum retro de-
dit: quod etiam nondum fugerat, appare-
bat tamen, pudore magis, quam virtute
resistere. Itaque ablegato equo, similis
sirenti, primam in aciem procurrat. Ibi
prensare fugientes, confirmare; per to-
tum denique agmen oculis, manibus, cla-
more volitare. Dicitur in illa perturba-
tione & de extremis agitasse secum, &
ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare
manu mortem vellet, nisi cohortes ho-
stium quinque per transversam aciem acta,
quas

Ante quas Labienus periclitantibus castris sub-
Christ. sidio miserat, fugæ speciem præbuis-
 sent. Hoc aut & ipse credit, aut dux callidus
 arripuit in occasionem: & quasi in fugi-
 entem investus, simul & suorum erexit
 animos, & hostes perculit. Nam hi, dum
 se putant vincere, fortius sequi; Pompe-
 jani, dum fugere credunt suos, fugere
 ceperunt.

Quanta fuerit hostium cædes, ira, rabief-
 que victoribus, sic æstimari potest. Hoc
 a prælio profugi, quum se Mundam re-
 cepissent, & Cæsar obsideri statim victos
 imperasset: congestis cadaveribus agger
 effectus est, quæ pilis jaculisque confixa,
 inter se tenebantur: sædum etiam inter
 barbaros! Sed videlicet victoriam despe-
 rantibus Pompeji liberis, Cnaum præ-
 lio profugum, crure saucio, deserta &
 avia petentem, Cesonius apud Lauronem
 oppidum consequutus, pugnantem (adeo
 nondum desperabat) intercit. Sextum
 fortuna in Celtiberiam interim abscondit,
 45 aliisque post Cæsarem bellis reservavit.
 Cæsar in patriam victor invehitur. Pri-
 mum de Gallia triumphum transmiserat
 Rhenus, & Rhodanus, & ex auro capti-
 vus Oceanus. Alterum laurus Aegyptia:
 tunc in ferculis Nilus, Arsinoe & ad si-
 mulacrum ignium ardens Pharus. Tertius
 de Pharnace currus, & Ponto. Quartus
 Jubam & Mauros, & bis subactam osten-
 debat Hispaniam. Pharsalia, & Thapfos,
 & Munda nusquam. Quanto majora erant,
 de quibus non triumphabat?

Hic

*Ante
Christ.*

Hic aliquando finis armis fuit. Reliqua pax incruenta: pensatumque clementia bellum. Nemo casus imperio præter Afranium: satis ignoverat semel, & Faustum Syllam: didicerat generos timere, filiamque Pompeji cum patruelibus ex Sylla; hic posteris cavebatur. Itaque non ingratis civibus, omnes unum in principem congesti honores: circa templa imagines: in theatro distincta radiis corona; suggestus in curia; fastigium in domo; mentis in cœlo; ad hoc pater ipse patriæ, perpetuusque dictator: novissime, dubium an ipso volente, oblata pro rostris ab Antonio consule, regni insignia. Quæ omnia, velut insulæ, in destinatam morti victimam congerebantur. Quippe clementiam principis vicit invidia, gravisque erat liberis ipsa beneficiorum potentia. Nec diutius dilatio donata est: sed Brutus & Cassius, aliique patricii, consenserunt in cædem principis. Quanta vis fati! manaverat late conjuratio: libellus etiam Cæsari datus eodem die: nec perlitare centum victimis potuerat. Venit in curiam tamen, expeditionem Parthicam meditans. Ibi in curuli sedentem eum senatus invasit, tribusque & viginti vulneribus ad terram datus est. Sic ille, qui terrarum orbem civili sanguine impleverat, tandem ipse sanguine suo curiam implevit.

44

*Ante
Christ.*

34

Furoꝝ Antonii, quatenus ambitu non in-
terierat, luxu, & libidine extinctus est.
Quippe post Parthos, quum exolus arma,
in otio ageret, captus amore Cleopatraz,
quasi bene gestis gebus, in regio se sinu
reficiebat. Hæc mulier Aegyptia, ab
ebrio imperatore, pretium libidinum Ro-
manum imperium petit. Et promisit An-
tonius. Igitur dominationem parare, nec
tacite: sed patriæ, nominis, togæ, fa-
scium oblitus, totus in monstrum illud, ut
mente, ita in animo quoque & cultu descii-
verat. Aureum manu baculum, ad la-
tus acinaces, purpurea vestis ingentibus
obstricta gemmis. Diadema aderat, ut (cum)
regina rex ipse (viveret). Ad primam
32 novorum motuum famam, Cæsar (Au-
gustus) a Brundisio trajecerat, ut veni-
enti bello occurreret: positisque in Epiro
castris, Leucadem insulam, montemque
Leucaten, & Ambracii sinus cornua, in-
festa classe succinxerat. Nobis quadrin-
gentæ amplius naves, ducentæ non mi-
nus hostium, sed numerum magnitudo pen-
sabat. Quippe a senis in novenos remo-
rum ordinibus; ad hoc turribus, atque
tabulatis allevata, castellorum & urbium
specie, non sine gemitu maris, & labore
ventorum ferebantur. Quæ quidem ipsa
moles exitio fuit. Cæsar's naves a trire-
mibus in senos, non amplius ordines cre-
verant. Itaque habiles in omnia, quæ
usus poscebat, ad impetus, & recursus,
flexusque capiendos: illas graves, & ad
omnia præpeditas, singulas plures ador-
ta,

*Ante
Christ.*

tae, missilibus simul, tum rostris, ad haec ignibus jactis, ad arbitrium dissipavere. Nec ulla re magis hostilium copiarum apparuit magnitudo, quam post victoriam. Quippe immensa classis, naufragio belli factio, toto mari ferebatur: Arabumque & Sabæorum, & mille aliarum gentium Asiae spolia, purpuram aurumque, in ripam assidue mota ventis maria removebant.

Prima dux fugæ regina cum aurea puppe veloque purpureo, se in altum dedit. Mox sequutus Antonius: sed instare, vestigiis Cæsar. Itaque nec aperta in Oceanum fuga, nec munita praesidiis utraque Aegypti cornua, Parætonium, atque Pelusium profuere. Prope manu tenebantur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæsaris provoluta tentavit oculos ducis frustra. Nam pulcritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de vita, quæ offerebatur, sed de parte regni laborabat. Quod ubi desperavit a Principe, servarique se triumpho vidit, incautiorem nacta custodiam in Mausoleum se (sepulcra regum sic vocant) recepit: ibi maximos, ut solebat, induta cultus, in differto odoribus solio, juxta suum se collocavit Antonium: admotisque ad venas serpentibus, sic morte, quasi somno, soluta.

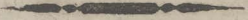
Ex Lucio Floro excerptorum

FINIS.

Sur-

Kurze
Lebensbeschreibung
der vorhergehenden Ductoren.

Sulpicius Severus.

Dieser war um das Jahr Christi 363 von einer edlen und ansehnlichen Familie in Aquitanen geboren. Er legte sich, wie junge Leute von Stande zu seiner Zeit zu thun pflegten, auf Gerichtshandel, weil dieses der Weg war, zu den größten Ehrenstellen zu gelangen. Er heirathete eine sehr reiche Frau aus einem Geschlechte, welches mehrere Consula aufzuzeigen hatte, welche aber einige Jahre darauf starb. Vermuthlich hatte sie ihm einige Kinder hinterlassen, welche gleichfalls wieder starben, so daß ihr Erbtheil ihm zu gefallen war; weil er der Besitzer von dem großen Vermögen blieb, welches sie ihm zugebracht hatte. Ungeachtet er sich nun eine allgemeine Hochachtung erworben hatte, und ungeachtet er noch in der besten Blüthe seiner Jahre war; so verließ er doch gleichwohl die Welt, um sich völlig einem bußfertigen Leben zu überlassen. Er begab sich auf eines von seinen Landgütern in die stille Einsam-

samkeit; indem er deren verschiedene um Toulouse, Narbonne, Arzene, Carcassone, und Tarbe herum besah.

Der Welt also abgestorben, brachte er sein Leben in Gesellschaft etlicher frommer Männer zu, die, so wie er, keine andere Beschäftigung hatten, als Gott zu dienen: seine großen Einkünfte aber wendete er dazu an, armen Leuten Arbeit zu verschaffen. Denn da er selbst sehr arbeitsam war, so war er gar nicht gesonnen, Müßiggänger zu ernähren. Man kann hievon aus den Lobsprüchen urtheilen, welche sein Freund der heil. Paulinus, nachmaliger Bischoff von Nole in den Briefen, die er an ihn schrieb, von seiner ämftigen Lebensart machet. Seine vorzüglichsten Tugenden waren ein bußfertiges Herz, Liebe zur Arbeit und Demuth. Man sah bey ihm kein anderes, als irdenes und hölzernes Geschirr; seine Nahrung bestand in Zugemüsen, und sein Bett in einer harten Lagerstatt.

Er ließ zur Bequemlichkeit der Einwohner, die unter seine Herrschaft gehörten, zwei Kirchen bauen, die acht Stunden von einander entlegen waren. Nachdem sein Bischoff ihn beredet hatte, sich zum Priester weihen zu lassen, so begab er sich zu Pferde wechselweise in eine von diesen beyden Kirchen, um darinnen Messe zu lesen, und alle andere Dienste eines Pfarrherrn zu verrichten. Denn, wie wir in seinem dritten Dialogus lesen, so bes-

fanden sich unter denjenigen, von welchen wir gesagt haben, daß sie in seiner Gesellschaft waren, nur drey Priester, ein oder zween Diaconi, und eben so viel Subdiaconi, und einer von diesen Priestern war vermuthlich sein Pfarrer, weil er von ihm sagt: Presbyter noster.

Außer der genauen Verbindung, in welcher Severus mit dem heil. Paulinus stand, ein Mann der nicht nur seines hohen Standes wegen, indem er Consul gewesen war, sondern auch wegen seiner ausnehmenden Frömmigkeit hoch zu achten war; so besuchte er auch sehr oft den heil. Martinus, Bischoffen zu Tours, welcher der Wunder wegen, die er that, in der ganzen Welt berühmt war. Daher kam es auch, daß Sulpicius Severus nach der Zeit, auf Ansuchung seiner Freunde, dessen Leben beschrieb. Als eine Wirkung seiner Neigung, mit Einsicht Wohlthaten zu erzeigen, muß man es ansehen, daß er für das Beste der Kirche so eifrig beschäftigt war, indem er bey sich Kinder in der Gottesfurcht und in den Wissenschaften unterrichten ließ: daß so gar ein gewisser großer Mann, Cypther genannt, ihn bat, zu erlauben, daß sein Sohn unter seinen Augen, von der zärtesten Kindheit an aufzogen werden möchte. Doch hatte seine Gottesfurcht nichts finstres, nichts, was diejenigen, welche mit ihm zu thun hatten, hätte traurig machen sollen, an sich.

Man beschuldiget ihn, daß er bey der Gelehrtheit, wenn er von den Wundern redet, die der heil. Martinus verrichtet hat, zu leichtgläubig gewesen, und daß er sich in seinem Alter, einige Zeit von den Pelagianern habe verführen lassen; allein sobald er seine Fehler hat einsehen lernen, so verbesserte er dieselbigen dadurch, daß er sich selbst bis an sein Ende, ein beständiges Stillschweigen auferlegte. Seine Beredsamkeit vor Gericht brachte ihm über alle Redner seiner Zeit den Vorzug zuwege.

Wir haben von ihm einen kurzen Auszug aus der Kirchengeschichte, welche Kenner für würdig gehalten haben, in den schönsten Zeiten von Rom geschrieben zu seyn. Die Fehler, die man hier und da wider die Geschichte erblicket, zeigen, daß er meistens bloß aus seinem Gedächtnisse geschrieben habe. Seine Absicht bey diesem Werke war, vielen Leuten Genüge zu leisten, welche gern die Geschichte der heiligen Schrift in kurzer Zeit in einem Auszuge lesen wollen, um sich öfters das Gedächtniß wieder davon zu erfrischen. Sonderslich aber hatte er sich vorgefetzt, den Kindern, welche bey ihm unter seiner Aufsicht erzogen worden, die ersten Begriffe davon dadurch beizubringen. Dieser kurze Auszug ist also ein wahrer Schatz für dergleichen Kinder: und wir können behaupten, daß dieses das einzige Buch im Ganzen Alterthume sey, welches der Jugend zu Gefallen

geschrieben worden ist. Seine Schreibart, ob sie gleich kurz und gedrungen, ist dem ohngeachtet überaus deutlich, und er verdient das Urtheil sehr wohl, welches verschiedene große Gelehrte von ihm gefället haben.

Man sagt von ihm, daß er gewesen sey: *Vir doctrina & sapientia pollens, Ecclesiasticorum Scriptor purissimus, Sallustii aemulus, Christianus Sallustius, Vir summus.* Siehe des Herrn von Tillemont seine Kirchengeschichte T. XII. Bosius und Fabricius de Author. Latin. et Paulini Opera Gennad Gifelin. Die besten Auflagen des Sulpicius Severus sind folgende: Antwerpæ ex Officina Christophori Plantini, 1574. Amstelod. apud Elzevirios 1665. Lugd. Batav. apud Franciscum Hackium. 1654. Die von Ioanne Clerico, Lipsiæ. 1709. 8. Endlich die von Hieronymo de Prato, Veronæ 1704. 2 Theile in klein Fol.

Von seinem Tode, welcher unter der Regierung des Theodosius des Großen erfolgte, ist nichts bekannt.

E u t r o p i u s.

Eutropius der Geschichtschreiber, welcher wohl von vielen andern, die eben diesen Namen nach seiner Zeit führten, zu unterscheiden ist, lebte gegen

gegen das Ende des vierten Jahrhunderts. Er war ein Grieche von Geburt: allein aller Wahrscheinlichkeit nach, ist er an dem kaiserlichen Hofe auferzogen worden, weil er des Constantinus Sekretarius war. Die übrigen Hofbedienten konnten ihn nicht wohl leiden, weil er sich, wie man sagte, zu einer fremden Religion bekannte. Dieses ist vielleicht eine von den Ursachen, warum man geglaubet hat, daß er ein Christ gewesen sey; indem man ihn mit einem gewissen Priester, eben dieses Namens vermengte, von welchem der heil. Augustinus Meldung machet. Unser Geschichtschreiber war dem Julianus sehr ergeben, welcher nach der Zeit Kaiser wurde, und unter dem Namen Julianus der Abtrünnige bekannt ist. Er war in einem Alter mit diesem Prinzen, und hatte eine gleiche Denkungsart mit demselbigen. Er begleitete ihn auf seinem Feldzuge gegen die Perser, und gelangte zu den höchsten Bedienungen im Reiche; denn er wurde Consul und hernach Proconsul in Asien.

Man rühmet ihn, daß er sehr gelehrt gewesen, und daß seine Geschichte des römischen Reiches mit einer sehr deutlichen Kürze abgefaßt sey. Dieselbe endiget sich mit der Regierung des Kaisers Valens, dem sie auch zugeeignet ist. Dieses Werk, welches ein Gemälde der ganzen römischen Geschichte vorstellet, wurde so hoch geschätzt, daß man es in das Griechische übersehte. Da

sich dieser Schriftsteller vorgenommen hatte, bloß die wichtigsten Begebenheiten in einen kurzen Zusammenhang zu bringen, so sah er sich genöthiget alle Zierathen des Styls zu vermeiden; und eben diese Simplicität ist es, warum er sich so wohl für die Anfänger schicket. " Eutropius, sagt Herr Nahmmacher, *) hat die römische Geschichte ganz kurz beschrieben: aber auch mit so guter Wahl, so ordentlich, und mit so vieler Genauigkeit, daß ihn darinn, nach dem Urtheil des Cellarius, kein anderer gleich kömmt. Seine Schreibart hat nicht das Periodische, sie ist aber für seine Zeiten besonders rein. "

Suidas leget dem Eutropius den Namen eines Sophisten bey, und Gregorius von Nazianz nennet denselben in seinem 137. Briefe, den großen Eutropius. Wir haben uns in diesem Auszuge begnüget, bey jedem Jahrhundert, nur einige von den wichtigsten Begebenheiten anzuführen, um den Kindern gleichsam nur einen Vorgeschmack von der römischen Geschichte bezubringen. Man sehe weiter von diesem Schriftsteller beym Vossius de Histor. Latin. und den Fabricius in Bibliothec. Latin.

Unter die besten Ausgaben von diesem Werke sind zu rechnen; die von der Frau le Fevre nach-

ma

---

*) In seiner Anleitung zur kritischen Kenntniß der lateinischen Sprache.

maligen Dacier, zum Gebrauche des Dauphin vom Jahre 1683. in 4. die von Oxfort, von 1696. in 8. die Londner von 1705. Haverkamp hat dasselbige zu Leiden 1729. mit mehrern Anmerkungen herausgegeben, wobey sich auch des Päänius Metaphrasts, und des Septi Ruffi Breviarium befindet. Endlich haben wir noch des Heinrich Berheyts seine Ausgabe, von 1762. zu Leiden in 4. und eine andere mit den französischen Anmerkungen des Johann Elias Bertrand zu Neschatel, von 1762. in 8. (Nahmmacher.)

Aurelius Victor.

Sextus Aurelius Victor, aus Afrika gebürtig, war auf dem Lande von einem armen und ungelahrten Vater erzeuget worden. Er suchte sein Glück in Rom, und erhob sich, einzig und allein durch seine Verdienste, unter den Kaisern Constantinus und Julianus dem Abtrünnigen, nämlich um die Hälfte des vierten Jahrhunderts, zu den höchsten Ehrenstellen. Nach einigen war es dieser letzte Kaiser, nach andern aber Constantinus, welcher denselben zu Sirmit in Niederrugarn antraf, und ihn zum Consularis dieser Provinz machte. Dieses war eine Stelle, welche der Kaiser Adrian ungefähr 200 Jahre vorher gestiftet hatte, und bey welcher bloß bürgerliche Geschäfte

schäfte, und keine militärischen abgehandelt wurden.

Man will behaupten, daß die Schrift, die wir von ihm haben, nur ein Theil eines viel wichtigern Werkes sey, welches nicht bis auf unsere Zeiten ist erhalten worden. Die Gelehrten stimmen über die Werke, die ihm zugeeignet werden, nicht miteinander überein. Einige zweifeln, ob der Anfang seiner Geschichte bis auf den Procas, desgleichen ob das, was sich von dem Cäsar an, diesen mit eingeschlossen, bis an das Ende des Werkes erstrecket, von eben diesem Verfasser sey. So hat man auch den ersten Theil seines Werkes erstlich dem Cornelius Nepos, hernach dem Suetonius, und endlich noch dem jüngern Plinius zugeschrieben. Dieses beweiset genug, wie hoch man diesen Schriftsteller geschätzt. Der Schreibart nach, scheint der zweyte Theil dieses Werkes, nämlich die Geschichte Cäsars, und der übrigen Kaiser, von einem andern Verfasser zu seyn. Dieses ist auch die Ursache, warum wir dieselbige ausgelassen haben.

Unser Auszug, den wir hier vorlegen, besteht in kurzen von einander abgeordneten Begebenheiten, die etwas umständlicher sind als bey dem Eutropius, um noch einige Stufen höher zu steigen. Dem ungeachtet ist es immer nur noch ein Auszug.

Man

Man sehe weiter, was diesen Schriftsteller anbelangt, die Bibliotheken der lateinischen Schriftsteller, des Andreas Schott, des Fabricius, und des Bossius.

Unter die besten Auflagen von diesem Schriftsteller sind zu rechnen. die Antuerpiae ex officina Christophori Plantini 1569. die unter dem Titel Historiae Romanae Epitome, Amstelodami, apud Guill. Ionff. Casium anno 1610. die Lugd. 1671. in 8. die von Anna Tanquil. Faber. in usum Delph. Parisiis 1681. in 4. Mit verschiedenen Anmerkungen hat denselben herausgegeben Samuel Pitiscus zu Utrecht. 1696. in groß Oktav, und Johann Arnzen zu Amsterdam 1733. in groß Quart.

Cornelius Nepos.

Dieser Geschichtschreiber lebte zur Zeit des Julius Cäsars und des Augustus. Er war in der kleinen Burg, Hostilia, jeho Ostiglia genannt, die zu Verona gehörte, geboren. Außer seiner Bekanntschaft mit dem Pomponius Atticus war er auch ein vertrauter Freund des Cicero, welcher zwey Volumina Briefe an ihn geschrieben, die aber verloren gegangen sind. Die überaus große Reinigkeit der Schreibart des Cornelius Nepos ist bekannt. " Er führte bey den Römern

" den griechischen Geschmack in der Geschichte ein,
 " doch so, daß er auch zugleich die Fehler man-
 " cher griechischen Geschichtschreiber sehr glücklich
 " zu vermeiden wußte. Seine Schreibart, von
 " welcher er in der Vorrede so bescheiden urtheilet,
 " ist die simple, aber auch die schönste in ihrer
 " Art. Er liebt die Reinigkeit der Sprache un-
 " gemein ic. Einige wenige Archaismi finden sich
 " bey ihm, als: Dicitur matrem Pausaniae
 " vixisse; iniiit consilia, Reges Lacedæmo-
 " niorum tollere,, und der Ausdruck, Insulae
 " bene animatae" ist fast dichterisch, welches er
 " sonst so sorgfältig vermieden" (Nahmacher.)

Die vornehmsten Ausgaben des Cornelius Nepos
 unter andern sind: die zum Gebrauche des Dau-
 phin, zu Paris, die von Amsterdam 1707.
 in groß Oktav, mit Anmerkungen von verschie-
 denen Verfassern; die von Leiden 1734. in groß
 Oktav; die von Johann Michael Heusinger zu
 Eisenach 1747. und die von Johann Fried. Fi-
 schern Lipsiæ 1757. Zuletzt ist er noch in Leip-
 zig 1774. von Johann Andre Bosen herausgegeben
 worden.

J u s t i n u s.

Man kann nicht von dem Justinus reden, ohne
 zugleich des Trogus Pompejus zu gedenken.

Dies

Dieser lebte war in dem Narbonnensischen Gallien geböhren, und hatte in der lateinischen Sprache eine allgemeine Weltgeschichte in 44 Büchern geschrieben, die sich von dem Minus an bis auf die Regierung des Augustus, unter welchem er lebte, erstreckte. Dieses ganze Werk ist verloren gegangen. Justinus hat in seinem 28. Buche eine Rede des Mithridates von Wort zu Wort abgeschrieben, welches zu einer Probe von der Schreibart des Trogus dienen kann.

” Was den Justinus anbelangt, so hat er bey seinem Aufenthalte zu Rom diese weitläufige Geschichte in einen Auszug gebracht. Wenn derselbe, wie insgemein behauptet wird, unter den Antoninen gelebt hat, so muß man gestehen, daß seine Schreibart dasjenige übertrifft, was man von seinen Zeiten hätte erwarten sollen; es ist also zu vermuthen, daß er, so viel es möglich, den eigentlichen Ausdruck des Trogus beybehalten habe. Er schreibt deutlich und bringt nicht zuviel in Perioden: aber ganz rein ist seine Schreibart doch nicht. Es ist seine Gewohnheit, auch da häufig zusammengesetzte Wörter zu gebrauchen, wo sie der Rede keinen Nachdruck geben, noch eine Schönheit ausmachen können. ” (Nahmmacher.)

Das wenige, was wir aus diesem Werke herausgezogen haben, kann dazu dienen, den Anhängern den ersten Begriff von der Geschichte der
mei

meisten alten Völker bezubringen. Damit ihnen hernachmals bey Lesung der lateinischen Schriftsteller, die von denselbigen reden, nicht alles gar zu fremd vorkommen möge.

Unter die besten Ausgaben gehören: die Elzevirische, vom 1659. die für den Dauphin, die Londner von 1714. Grävius hat diesen Geschichtschreiber zu verschiedenenmalen mit Anmerkungen von verschiedenen in Oktav herausgegeben: und Gronovius in Leiden 1719. in groß Oktav. Zuletzt hat ihn Joh. Friedr. Fischer zu Leipzig 1757. aufgelegt.

Florus.

Lucius Annäus Florus, wie einige behaupten, ein geböhrender Spanier, und aus der Familie des Seneca. Er lebte unter der Regierung des Kaiser Adrianus; sonst weiß man nichts sonderliches mehr von seinem Leben. Sein Auszug fängt mit dem Romulus an, und endiget sich mit der Regierung des Augustus. Er ist sehr beredt, und hat in der Beschreibung der Handlungen etwas besonders: aber die Schreibart ist schwülstig. Um andere zu übertreffen, verläßt er die Regeln der historischen Schreibart, und braucht die kühnsten Metaphern und Figuren; oft solche die man kaum bey einem Dichter billigen würde.

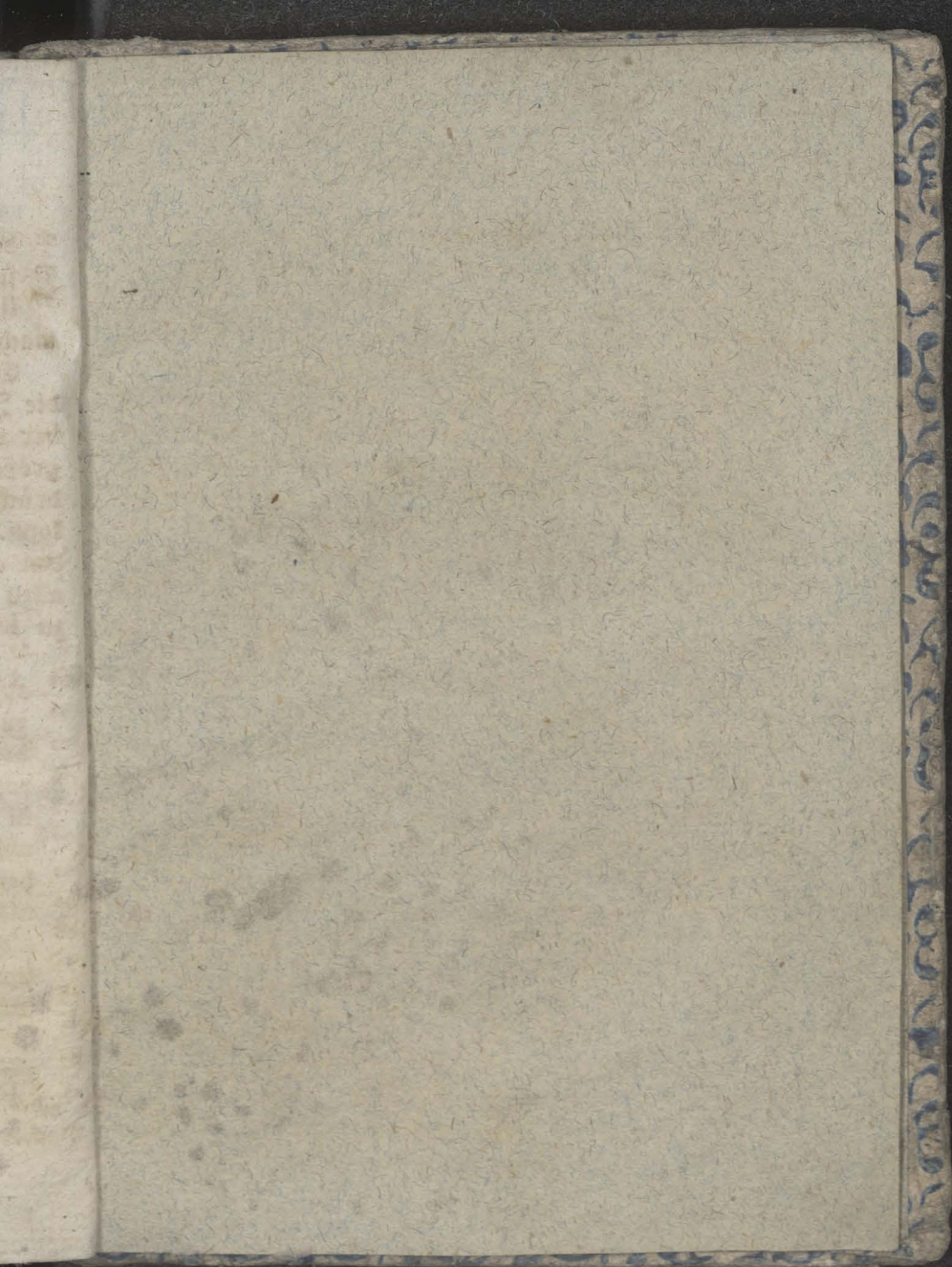
de

de. Ja bisweilen verliert er sich in dem gesuchten Erhabenen ganz, und wird unverständlich, oder gar nichts bedeutend. (Nahmacher.)

Einer von den vorzüglichsten Vortheilen für die Jugend, warum man ihr diesen Geschichtschreiber vorlegt, besteht darinn, daß sie sich einen noch größeren Reichthum von schönen lateinischen Ausdrückungen, und kühnen Wendungen sammeln kann. Man muß sie aber dabey warnen, sich vor den allzu oft wiederholten Ausrufungen, und den allzu figurlichen Redensarten dieses Schriftstellers zu hüten.

Florus ist 1740. zu Paris in Quart herausgekommen. Freinsheim hat ihn mehrmals zu Strassburg, und zuletzt 1669 in Oktav herausgegeben. Grävius mit Anmerkungen von verschiedenen zu Amsterdam 1680 und 1702 in zween Bänden in groß Oktav mit Münzen und alten Denkmälern in Kupfer gestochen, wobey auch Lucii Ampelii Buch für das Gedächtniß angehängt ist. Nichts kann prächtiger seyn als die Ausgabe des Lorenz Beger in groß Folio: es sind aber davon nur die beyden ersten Bücher zu Berlin 1704 herausgekommen. Die beste Ausgabe ist Carl Andreas Dufers, Leiden 1712 in groß Oktav die noch vermehrter in eben dem Format gedruckt ist, 1744 (Nahmacher.)

1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

Biblioteka Jagiellońska

stdf0030244

